

Spacerkiem po muzyce

Ćwiczenia dla studentów i nauczycieli

Lucyna Matuszak

Włocławek 2017

REDAKCJA WYDAWNICTWA
PAŃSTWOWEJ WYŻSZEJ SZKOŁY ZAWODOWEJ
WE WŁOCŁAWKU

Spacerkiem po muzyce
Podręcznik dla studentów

REDAKTOR NACZELNY
dr hab. Jacek Wantoch-Rekowski

RECENZENT
dr hab. Lidia Kataryńczuk-Mania prof. UZ.

© Copyright by Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa we Włocławku
Włocławek 2017

ISBN 978-83-60607-75-6

Skład, druk i oprawa:

druk-24h.com.pl
DRUKARNIA CYFROWA

Białystok, ul. Zwycięstwa 10
tel. 85 653-78-04

e-mail: biuro@partnerpoligrafia.pl

Spis treści

Wprowadzenie	7
ROZDZIAŁ I ROZWIJANIE POCZUCIA RYTMU	9
1. Rytm.	9
2. Ćwiczenia rytmiczne	19
2.1 Przykłady w metrum $\frac{2}{4}$	19
2.2 Przykłady w metrum $\frac{4}{4}$	42
2.3 Przykłady rytmiczne w metrum $\frac{3}{4}$	45
2.4 Przykłady rytmiczne w metrum $\frac{3}{8}$ oraz $\frac{6}{8}$	49
2.5 Przebiegi rytmiczne piosenek w różnym metrum	55
ROZDZIAŁ II DOŚWIADCZANIE POCZUCIA TONALNOŚCI	77
1. Melodia	77
2. Interwały	78
2.1 Ćwiczenia	82
3. Melodia w piosence.	90
3.1 Melodie zapisane na trzech liniach	92
3.2 Melodie zapisane na pięciolinii.	104
3.3 Motywy i melodie utrwalające tryb durowy	108
3.4 Motywy i melodie utrwalające tryb molowy.	130
ROZDZIAŁ III ETAPY PRACY Z PIOSENKĄ	143
1. Opracowanie i nauka piosenek	143
2. Scenariusz nauki piosenki dla klasy II pt. <i>Podajmy sobie ręce</i> [Elementarz XXI wieku, Klasa 2., s. 4].	145
3. Scenariusz działalności muzycznej z piosenką dla klasy II pt. <i>W deszczowych kropkach (Jesienny kujawiaczek)</i>	161
4. Scenariusz piosenki dla klasy II pt. <i>Jarzębina</i> (s. 22)	177
5. Opracowanie i nauka hymnu państwowego – <i>Mazurek Dąbrowskiego</i> [Wędruj... s.125]	190
Podsumowanie	205
Spis rysunków.	206
Bibliografia	207

Wydanie II rozszerzone

Wydanie drugie poszerzone zostało o graficzne przykłady z zakresu rozwijania poczucia rytmu co lepiej obrazuje wykonawstwo i zrozumienie ćwiczeń. Opisano również kolejne kroki postępowania przygotowawczego do wykonywania melodii zapisanych na trzech liniach i pięciolinii. Ponieważ książka przeznaczona jest do samodzielnej pracy studentów i nauczycieli, dlatego szerzej i bardziej szczegółowo przedstawiono w niej propozycje poszczególnych ćwiczeń. Powstała ona z myślą o takim nauczycielu, który nie przeniesie do szkoły ogólnodostępnej absolutnej metody nauczania funkcjonującej w szkole muzycznej ale bawiąc się z muzyką będzie dzieci umuzykalniał. O takim nauczycielu, który rozumie przesłanie J. J. Rousseau mówiące o kształcąco-wychowawczej roli muzyki:

„Ucz! muzyki jak chcesz, by była rozrywką. Uczyni głos dziecka czystym, równym, giętkim, dźwięcznym, słuch wrażliwym na rytm, harmonię, ale nic poza tym.”

Uważał on, że muzyka rozwija wszystkie zmysły, a kształcenie zmysłów wpływa na rozwój intelektu i wyobraźni.

Wyobraźnia jest ważniejsza od wiedzy
Albert Einstein

Wprowadzenie

Opisana w podręczniku wiedza przekazana jest w formie różnorodnych ćwiczeń. Daje to możliwość zdobycia dogłębnego doświadczenia i zrozumienia poszczególnych elementów muzyki. Przedstawiono tu wiedzę w myśl „od szczegółu do ogółu”. Pierwszym rozpatrywanym szczegółowo elementem muzyki jest rytm, ponieważ to on towarzyszy człowiekowi od zarania dziejów. Ludzie plemienni, uderzając rytmicznie w bęben, świętując jakąś okazję, wykonywali ruchy zgodnie z wystukiwanym rytmem. Uczestniczyli w tym działaniu nie tylko dorośli, ale i dzieci. Ponieważ takie rytuały powtarzały się często, była to więc lekcja muzyki dla dzieci trwająca wielokrotnie przez miesiące i lata. Dzięki temu dzieci miały szansę rozwinąć swoje poczucie rytmu. Dziś współczesny człowiek, oglądając migawki z życia żyjących jeszcze plemion i obserwując ich realizację tańca myśli, że rytm to prosta rzecz. Nie zdaje sobie jednak sprawy, iż jego wykonawstwo powiązane jest z czasem i wielokrotnym powtarzaniem. Ci ludzie z filmu często kończąc dzień tańczą przy akompaniamencie bębna. Każda wspólnie przeżywana okazja okraszana jest tańcem. Dzieci uczą się tańca, rozwijając poczucie rytmu przez naśladownictwo. Czy nasze dzieci mają taką samą szansę? Niestety nie. W domach rodzinnych raczej się nie śpiewa i nie tańczy razem z dziećmi. W szkole dzieci najczęściej uczą się piosenki z płyty CD. Niewielu nauczycieli śpiewa piosenkę razem z uczniami. Poza tym przeglądając najnowszy podręcznik do muzyki, wydany przez Nową Erę p.t. *Elementarz XXI wieku – Muzyka*, można zauważyć, że jest nafaszerowany wiedzą teoretyczną z zakresu muzyki. Encyklopedyzm według Doroty Klus-Stańskiej to jeden z grzechów pedagogiki. Dziecko w wieku wczesnoszkolnym ma się bawić przy muzyce, ma rozwijać swoje zdolności, a nie uczyć się wartości nut, pauz, położenia i nazw nut na pięciolinii. Nauczyciel mając taką książkę, będzie od dzieci wymagał opanowania wiedzy teoretycznej i nie będzie miał czasu realizować

tego co najważniejsze, jego rozwoju. W takiej sytuacji dziecko ma nikłe szanse na rozwinięcie zdolności.

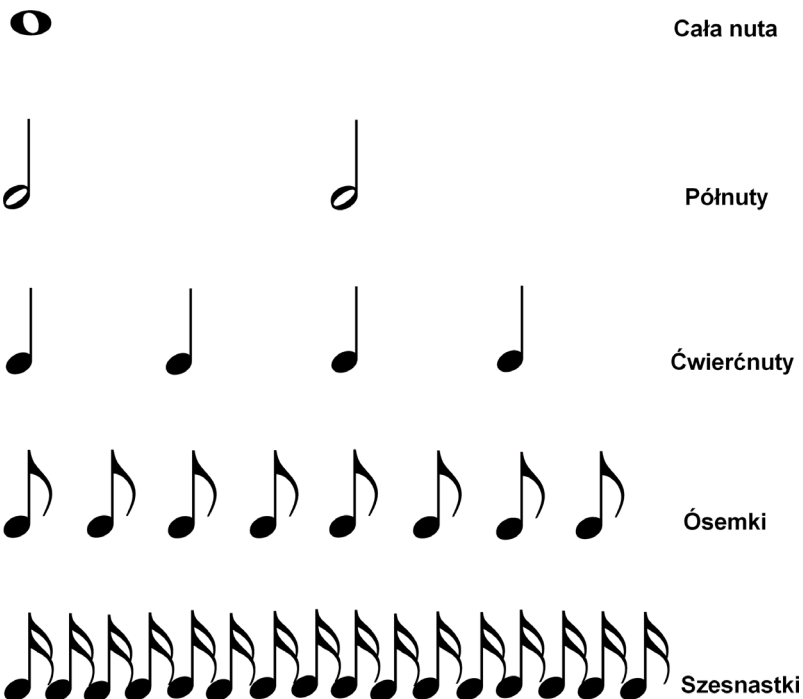
Wiemy z badań i literatury przedmiotu, iż największy rozwój zdolności muzycznych przypada na okres od około 20 tygodnia życia prenatalnego do 18 miesiąca życia. Potem, już w mniejszym stopniu, możemy je rozwijać poprzez działanie do około 9. roku życia, czyli mniej więcej do końca III klasy szkoły podstawowej. Po tym okresie rozwój zdolności muzycznych stabilizuje się. Można jedynie poszerzać ich zakres. Dlatego tak ważne jest, aby jak najwcześniej i poprawnie umuzykalniać dzieci, a dokonać tego może jedynie kreatywny, ambitny i dobrze wyedukowany nauczyciel [por. Gordon 1999]. M. Manturzevska razem z H. Kotarską w swojej książce *Wybrane zagadnienia z psychologii muzyki* opisując swoje badania, stwierdziły, że edukacja muzyczna powinna dawać szanse właściwego rozwoju każdemu dziecku, bo dzięki niej rozwijają się: pamięć i wyobraźnia muzyczna, spontaniczna ekspresja i śpiew. Ideałem współczesnego wychowania jest człowiek myślący, umiejący działać w sytuacjach problemowych. Ma być on twórczy i wyrobiony emocjonalnie, wrażliwy, opanowany i szlachetny. „Muzyka sprzyja poznawaniu przez dzieci własnej psychiki, głównie uświadamianiu własnych przeżyć i potrzeb emocjonalnych, a także przeżyć i potrzeb rówieśników” [Przychodzińska 1989, s. 55]. Muzyka, która odwołuje się najbardziej do wyobraźni i emocji, to śpiew, słuchanie utworów muzycznych, zabawy z ruchem, z instrumentami i piosenką, a nie teoretyzowanie. W zabawach dzieci integrują się z nauczycielem, poznają elementarne zjawiska muzyczne, jak: dynamikę, tempo (wolno – szybko), artykulację (lekko – ciężko), barwę (jasno – ciemno), rytm, wysokość dźwięku, nastrój, formę muzyczną, a nawet fakturę. Piosenka uczy nie tylko mowy, ale i myślenia. Rozwija wyobraźnię, kształtuje właściwą postawę społeczną, uczy tolerancji i rozbudza uczucia. Ruch przy muzyce, w tańcu wpływa na sprawność fizyczną. Natomiast treść słowna piosenki zawiera walory poznawcze, kształcące i wychowawcze. Biorąc te wszystkie aspekty pod uwagę, przedstawiona zostanie praca z nimi krok po kroku.

ROZDZIAŁ I

ROZWIJANIE POCZUCIA RYTMU

1. Rytm

Podstawowym elementem każdego utworu muzycznego jest rytm. **Rytm** to organizacja dźwięków w czasie, czyli następstwo po sobie różnych wartości nut [Habela 1988, s. 166]. Przedstawiony jest za pomocą wartości rytmicznych. „*Wartości rytmiczne uświadamiają nam, że jedne dźwięki wykonujemy dłużej, a inne krócej. Jednakże czas muzyczny jest względny, co potwierdza nam zjawisko enrytmii rytmicznej. Oznacza to, że znaczenie wartości jest takie samo, lecz różny ich zapis, bo różny stosunek czasowy*” [Matuszak 2014, s. 69]. Ile i jakie wartości pojawią się w każdym takcie piosenki, określa metrum znajdujące się na początku utworu. Dokładne znaczenie metrum opisano w podręczniku [Matuszak 2014, s. 70]. Zapamiętać należy, że niezależnie od tego, jakie występuje metrum w danym utworze, zawsze dłuższe wartości dzielą się na dwie krótsze. Przedstawia to dokładnie poniższy rysunek. Wyraźnie jest w nim zaznaczony podział dwójkowy gdzie cała nuta dzieli się na dwie półnuty, a każda półnuta na dwie ćwierćnuty itd.

Rys. 1. Podział wartości nut

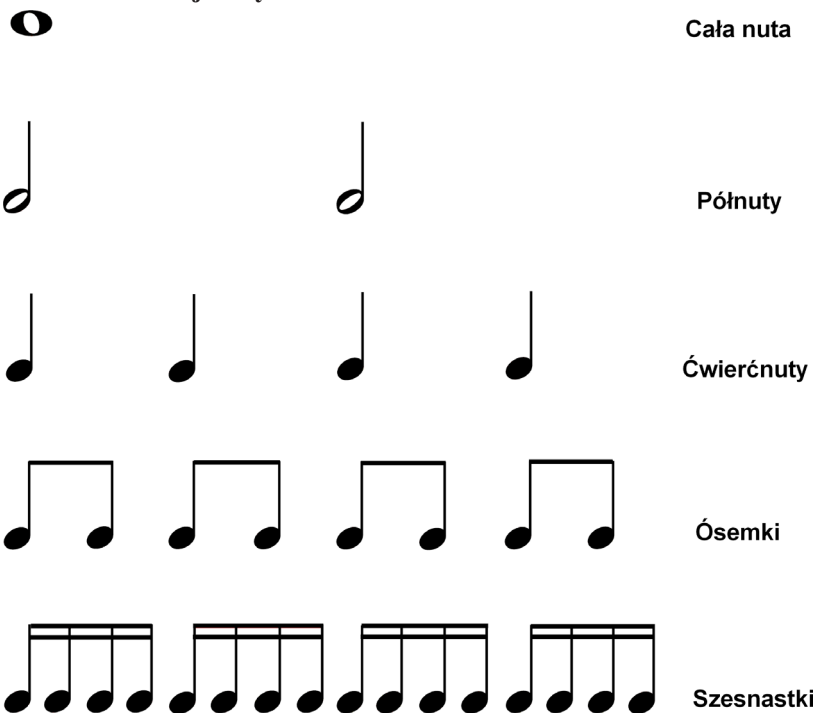
Gdy w zapisie nutowym występuje wiele drobnych wartości obok siebie, wówczas pojawiają się trudności w percepcji wzrokowej oraz utrudnione jest odniesienie ich do makrobitu. Dlatego przedstawione zostaną ósemki i szesnastki zapisane prościej. Zamiast chorągiewek łączymy je odpowiednią liczbą kreszek. Ponieważ ósemka ma jedną chorągiewkę, zatem połączymy dwie ósemki jedną kreską. Szesnastka ma dwie chorągiewki, więc kilka szesnastek połączymy dwiema kreskami.

Dwie ósemki:

Cztery szesnastki:

Rysunek podziału wartości będzie wówczas bardziej czytelny i dlatego zostanie przedstawiony ponownie.

Rys. 2. Podział dwójkowy wartości nut

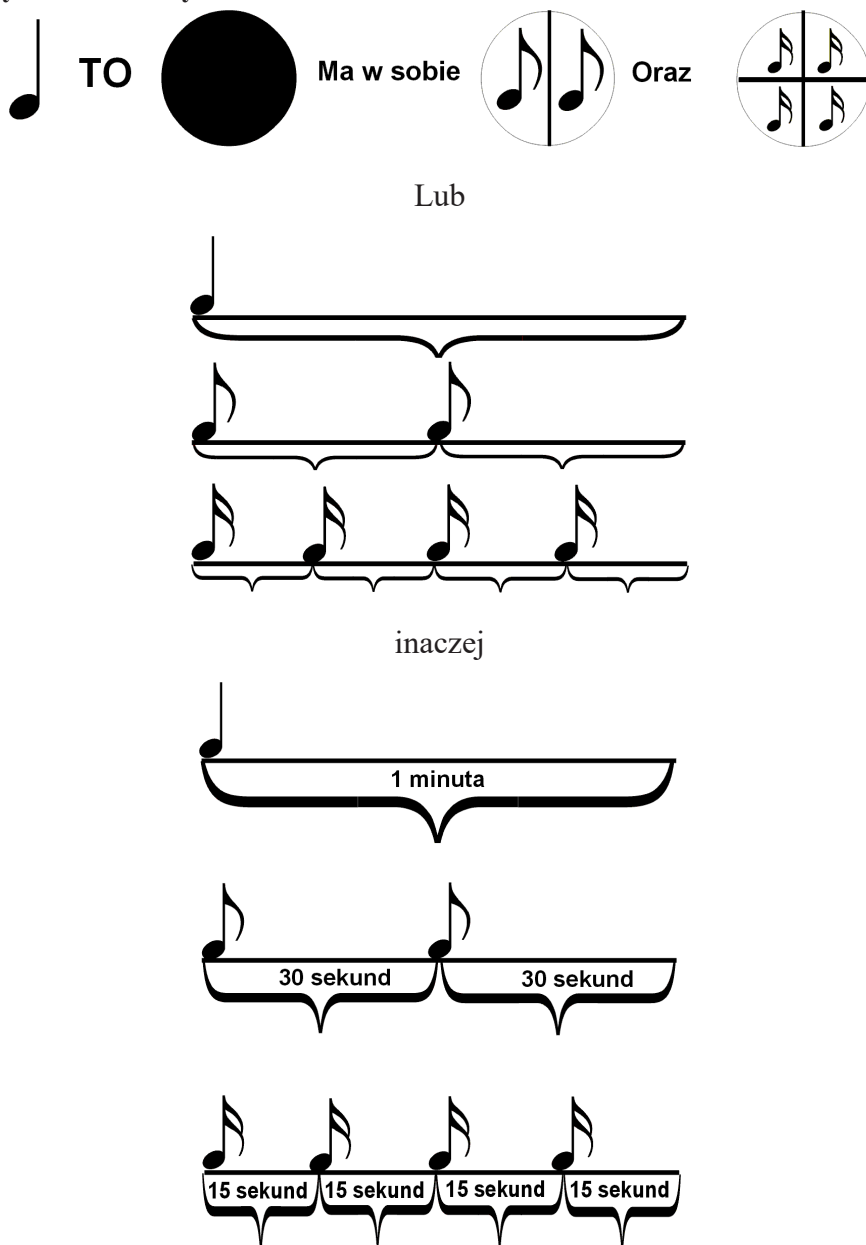

Teraz dokładnie ukazany jest podział dwójkowy. Wyraźnie widać, jak ćwierćnuta dzieli się na dwie ósemki, a jedna ósemka na dwie szesnastki. Stąd niezależnie od metrum zawsze każda ćwierćnuta ma dwie ósemki i cztery szesnastki. Półnuta ma dwie ćwierćnuty, cztery ósemki i osiem szesnastek. Cała nuta ma dwie półnuty, cztery ćwierćnuty, osiem ósemek i szesnaście szesnastek.

Ponieważ przebieg rytmiczny to następstwo po sobie wartości w określonym czasie, dlatego poniżej podział wartości zaprezentowano graficznie. Przedstawiona kula to immanentny obraz ćwierćnuty. Powierzchnia całej kuli jest większa niż jej połowa, dlatego ćwierćnuta będzie trwać dłużej niż ósemka czy szesnastka. Stąd wniosek, że jeżeli na przykład ćwierćnuta będzie wykonywana głosem przez jedną minutę, to każdą ósemkę należy wykonywać przez 30 sekund, a jedna szesnastka będzie trwać 15 sekund. Graficzne przedstawienie wartości rytmicznych

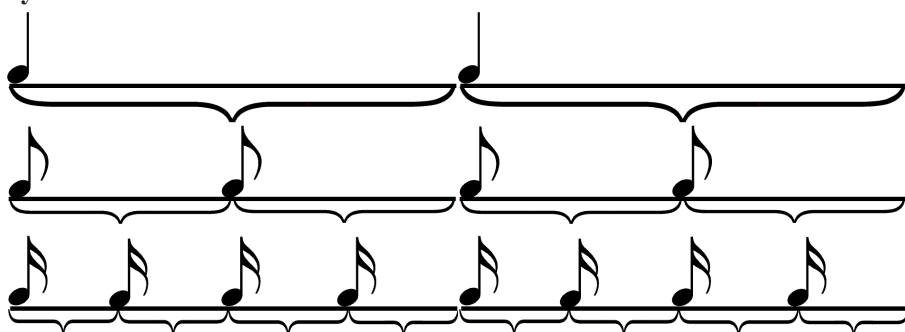
pozwole lepiej zrozumieć solfeż rytmiczny. Na początku przedstawione zostaną wartości rytmiczne.

Rys. 3. Graficzny obraz czasu trwania wartości nut

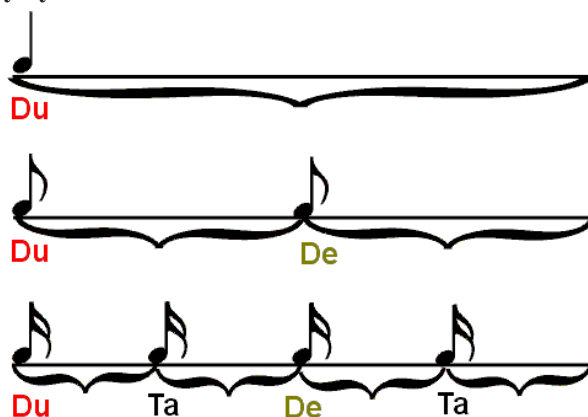
Aby dobrze poznać wyznaczniki rytmu, praca nad rytmem prowadzona jest na zasadzie „rozmowy”. Używa się do tego sylab rytmicznych, stosując makro- i mikrobity zgodnie z metodą E. E. Gordona [por. Gordon 1999]. Koniec czasu trwania jednej wartości rytmicznej jest początkiem następnego.

Rys. 4. Czas trwania wartości nut

Wprowadzona przez E. E. Gordona sylaba **Du** określa mikrobit, sylaby **De** i **Ta** to podział drobniejszy. Linia pozioma i klamra pod wartością imitują czas jej trwania. Wartość i jednocześnie odpowiadająca jej sylaba rytmiczna trwa tak długo, jak biegnie linia pozioma i klamra. Zaczyna się z początkiem linii oraz klamry i trwa do jej końca.

Rys. 5. Sylaby rytmiczne

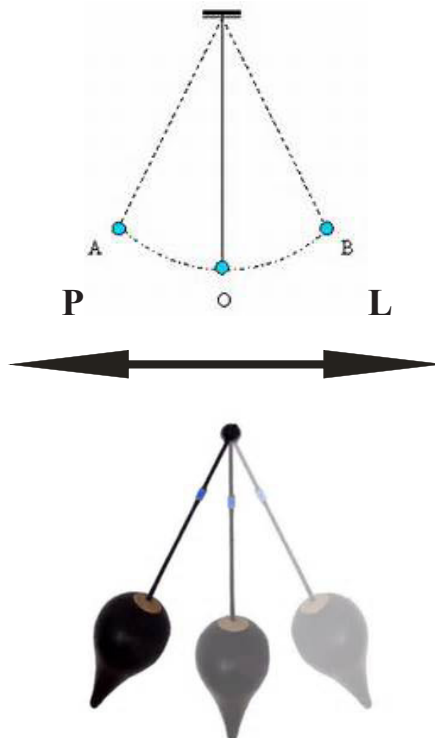
Rytm to puls, który „najlepiej odczuwamy przez pracę z ciałem, co prowadzi do koordynacji ruchowej poprzez opanowanie ciężaru własnego ciała. Zdobywa się wówczas umiejętność ciągłego, płynnego poruszania się. Celem takiego działania jest wyrabianie poczucia czasu, co wpływa na rozwój poczucia rytmu. Nauczyciel i uczniowie rotują ciałem w lewą i prawą stronę. Przenoszą ciężar z prawej na lewą nogę” [Matuszak 2014, s. 71].

Moje wieloletnie doświadczenia ukazują, że praca z rytmem nie jest wcale prosta i oczywista. Dlatego aby rozwinąć poczucie rytmu i dokładnie go zrozumieć, należy przejść kolejne etapy działań. Książka ta nie ma materiału wizualnego w postaci załączonej płyty DVD, dlatego należy dokładnie czytać tekst i wykonywać ćwiczenia precyzyjnie, zgodnie z poleceniami. Jeżeli w książce jest napisane, że ćwiczenie należy wykonać kilkanaście razy, to znaczy, że wykonujemy je tak długo, aż sami będziemy przekonani o jego poprawności. Wiele osób na początku ma problem z koordynacją ciała, dlatego poniżej polecane ćwiczenia umieszczone w ramkach należy wykonywać na stojąco. Najpierw trzeba dokładnie przeczytać tekst, przeanalizować przykład, a dopiero potem go wykonywać. Od tych ćwiczeń zależą dalsze efekty rozwijania poczucia rytmu. W kolejno przedstawionych ćwiczeniach będą wprowadzane nowe elementy. Nie będą one sprawiały trudności tylko wtedy, gdy dobrze opanowane zostaną ćwiczenia poprzedzające. Poniżej przedstawione są umowne znaki określające sposób działania.

Oznaczenia P – L mówią nam, że stukamy na przemian nogami o podłogę. Gdy stuka prawa noga, wówczas wychylamy całe ciało w prawą stronę. Gdy stuka lewa noga, to całe ciało wychylamy w lewą stronę. Zatem ciężar ciała przenosimy raz z prawej na lewą nogę i odwrotnie.

Rys. 6. Rotacja ciałem

Ciężar ciała przenosimy płynnie z Prawej na Lewą stronę co imituje pracę wahadła. Taki sposób pracy pozwala na wewnętrzne odczuwanie przebiegów rytmicznych i rozwijanie poczucia rytmu. Rozumiemy to co czujemy.

Rys. 7. Praca wahadła

Wychylając ciało w Prawą i Lewą stronę będziemy jednocześnie uderzać dłońmi o uda. Ponieważ na początku pracujemy z metrum dwudzielnym zatem o każde udo należy uderzać 2 razy. Miejsce uderzania każdą dłonią o uda oznacza znak **X**.

Jeśli stukamy prawą nogą (P), wychylając ciało w prawą stronę, to uderzamy prawą dłonią o prawe udo. Jeśli stukamy lewą nogą (L), wychylając ciało w lewą stronę, to uderzamy lewą dłonią o lewe udo.

Teraz należy kolejno wykonywać ćwiczenia zapisane poniżej w ramkach. Najpierw je analizujemy, a następnie zgodnie z poleceniem wykonujemy.

1) Stukamy jeden raz prawą nogą wychylając jednocześnie ciało w Prawą stronę i 2 razy uderzamy prawą ręką w prawe udo.

P (stukamy <u>prawą</u> nogą jednocześnie, wykonując rotację ciałem w <u>prawą</u> stronę, czyli wychylamy całe ciało w <u>prawą</u> stronę)	
X (uderzamy <u>pierwszy</u> raz <u>prawą</u> ręką o <u>prawe</u> udo)	X (uderzamy <u>drugi</u> raz <u>prawą</u> ręką o <u>prawe</u> udo)

2) Stukamy jeden raz lewą nogą i 2 razy uderzamy lewą ręką w lewe udo, wychylając jednocześnie ciało w Lewą stronę.

L (stukamy <u>lewą</u> nogą, jednocześnie wykonując rotację ciałem w <u>lewą</u> stronę, czyli wychylamy całe ciało w <u>lewą</u> stronę)	
X (uderzamy <u>pierwszy</u> raz <u>lewą</u> ręką o <u>lewe</u> udo)	X (uderzamy <u>drugi</u> raz <u>lewą</u> ręką o <u>lewe</u> udo)

3) Stukając prawą nogą, uderzając 2 razy prawą ręką w prawe udo, wymawiamy jednocześnie sylabę **DU**. Tak samo realizujemy ćwiczenie na lewą nogę.

Wykonujemy bezpośrednio po sobie ćwiczenia a) i b). Jeżeli powtórzmy je kilkanaście razy, wówczas osiągniemy płynność w rotacji ciałem z prawej na lewą stronę, uderzając jednocześnie dłońmi o uda z wymawianiem sylaby rytmicznej **DU**.

a)

P (stukamy prawą nogą, jednocześnie wykonując rotację ciałem w prawą stronę)	
X (uderzamy pierwszy raz prawą ręką o prawe udo)	X (uderzamy drugi raz prawą ręką o prawe udo)
(wymawiamy sylabę rytmiczną „Du”)	
Du ----- u	

b)

L (stukamy lewą nogą, jednocześnie wykonując rotację ciałem w lewą stronę)	
X (uderzamy pierwszy raz lewą ręką o lewe udo)	X (uderzamy drugi raz lewą ręką o lewe udo)
(wymawiamy sylabę rytmiczną „Du”)	
Du ----- u	

4) Teraz pracujemy przemiennie (stukamy, rotujemy, uderzamy i wymawiamy sylaby rytmiczne)

rotujemy	P		L	
uderzamy	X	X	X	X
wypowiadamy	Du ----- u		Du ----- u	

5) Dodajemy sylaby rytmiczne i ćwiczenie powtarzamy kilkanaście razy, wykonując je coraz szybciej.

rotujemy	P		L	
uderzamy	X	X	X	X
wypowiadamy	Du	De	Du	De

6) Dodajemy dalsze sylaby rytmiczne i ćwiczenie powtarzamy kilkanaście razy, wykonując je coraz szybciej.

rotujemy	P				L			
uderzamy	X	X	X	X	X	X	X	
wypowiadamy	Du	Ta	De	Ta	Du	Ta	De	Ta

7) Poszczególne sylaby połączone zostaną ze znakiem graficznym – wartością nuty (a – ćwierćnuty, b – ósemki, c – szesnastki).

a)

rotujemy	P		L	
uderzamy	X	X	X	X
wypowiadamy	Du -----u		Du -----u	
wartość nuty				

b)

rotujemy	P		L	
uderzamy	X	X	X	X
wypowiadamy	Du	De	Du	De
wartość nuty				

c)

rotujemy	P				L			
uderzamy	X	X	X	X	X	X	X	X
wypowiadamy	Du	Ta	De	Ta	Du	Ta	De	Ta
wartość nuty								

Na początku rozdziału przedstawione zostały wartości nut i ich podział. Jednak w muzyce występują również przerwy, pojawia się cisza. Ta cisza też ma pewien wymiar czasowy i przedstawiana jest za pomocą pauz. Pauza trwa tak długo jak odpowiadająca jej wartość nuty. Poniżej przypomniano znaki graficzne określające pauzy, które można znaleźć również w podręczniku [Matuszak 2014, s. 77].

Pauza calonutowa Pauza półnutowa Pauza ćwierćnutowa Pauza ósemkowa Pauza szesnastkowa

2. Ćwiczenia rytmiczne

W książce tej realizowana jest metoda amerykańskiego pedagoga i psychologa muzyki Edwina Eliasa Gordona (zm. 4 grudnia 2015). Wprowadził i szczegółowo opisał stosowanie solfeżu rytmicznego celem rozwoju zdolności muzycznych u dzieci. **Solfeż, to nauka czytania nut głosem.** Natomiast ćwiczenia solfeżowe mają na celu rozwijanie świadomego słyszenia i rozbudzanie wrażliwości na poszczególne elementy muzyki. **Solfeż rytmiczny uczy świadomego odczuwania, słyszenia i wykonywania przebiegów rytmicznych w różnorodnym metrum.** Do nauki poprawnego wykonywania rytmu Gordon wprowadził sylaby rytmiczne, które pojawiają się w przytoczonych w tej książce ćwiczeniach.

Zamieszczone przykłady rytmiczne będą miały różne metrum. Na początku pojawią się przykłady zespolone, po to aby zapoznać się wizualnie z ich układem oraz przeanalizować zawartość poszczególnych taktów. Następnie przedstawione są te same przykłady z podpowiedzią rotacji ciałem i solfeżem rytmicznym, które trzeba wykonać samodzielnie.

2.1 Przykłady w metrum $\frac{2}{4}$

Pierwszy zestaw ćwiczeń zawiera ćwierćnuty i ósemki, aby utrwalić podział dwudzielny i zastosować solfeż rytmiczny. Przeanalizuj przedstawione poniżej ćwiczenia, zastanów się nad tym, jak można by było je wykonać, jednocześnie rotując ciałem, stukając obiema dłońmi o udo i równocześnie wymawiać sylaby rytmiczne. Praca taka rozwija koordynację i podzielność uwagi. Na początku na pewno nie będzie to zbyt łatwe, dlatego pierwsze ćwiczenia są proste i zawierają

jedynie ćwierćnuty i ósemki. Dalej będziemy kolejno wprowadzać nowy element. Nie przechodź do dalszych ćwiczeń, jeżeli nie wykonałeś poprzedniego w tempie szybkim. Jeżeli uważnie prześledziłeś i poprawnie wykonałeś ćwiczenia w tempie szybkim, zgodnie z opisem 7. ćwiczeń wcześniej zamieszczonych w ramkach, to pracuj dalej. Uzaszczasz bardzo dobre efekty, jeżeli kolejno będziesz wykonywać każde ćwiczenie zgodnie z poleceniem.

W metrum $\frac{2}{4}$ w każdym takcie występują dwie ćwierćnuty oraz drobniejsze wartości zgodnie z podziałem.

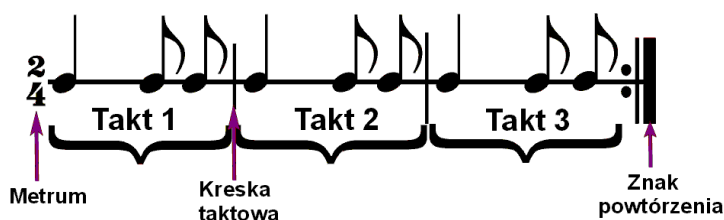
Etap I

Na początku proszę się przyjrzeć zapisanym przebiegom rytmicznym (**ćwiczenie a**), a następnie przejść do ćwiczenia **b**, gdzie zastosowany jest solfeż rytmiczny. Na końcu należy powrócić do ćwiczenia **a** i wykonać je zgodnie z poleceniem.

Ćwiczenie a

Poniżej przedstawiono 8 ćwiczeń rytmicznych. Jedno ćwiczenie = jedna linijka = 4 takty. Nim przejdziemy do ćwiczeń, przypomnijmy wiedzę o organizacji taktów. Takt pierwszy rozpoczyna się od zapisanego metrum do pierwszej kreski taktowej. Każdy następny takt trwa od jednej kreski taktowej do następnej.

Rys. 8. Takt

Dobrze przypatrz się kolejnym taktom poniższych ćwiczeń i przeanalizuj jakie występują w nich wartości. Występują tu jedynie ćwierćnuty i ósemki. Pamiętaj, że każde ćwiczenie rytmiczne wykonujemy

z rotacją ciała, uderzaniem dłoni o uda i wymawianiem sylab rytmicznych. Początki nie zawsze są łatwe, lecz warto siebie pochwalić za odwagę podjęcia trudu zgłębienia nowej metody, z którą zapewne nie zetknąłeś się w szkole.

Przechodzimy do wykonania tych samych ćwiczeń z zastosowaniem solfeżu rytmicznego. Ćwiczenia są z podpowiedzią rotacji ciałem, uderzaniem dłońmi o uda oraz z sylabami rytmicznymi, które wypowiadamy głośno.

Wykonujemy głosem sylabę rytmiczną tak długo jaki jest czas trwania odpowiedniej wartości nuty.

Sylabę rytmiczną **Du** wypowiadamy tak długo, jaki jest odpowiadający jej czas trwania. Dlatego pojawia się jej wydłużenie w postaci zapisu Du-----u. Zaczynamy mówić w momencie pojawienia się sylaby **DU** i ciągniemy głoskę - **u** tak długo, jak pojawiają się myślniki (-----) i kończymy gdy pojawi się małe „u”. Takie wykonywanie dłuższych wartości występuje we wszystkich ćwiczeniach rytmicznych.

Wykonaj teraz poniższe ćwiczenia gdzie jest podpowiedź rotacji ciałem, uderzanie dłońmi o uda oraz sylaby rytmiczne. Każda linijka to jedno ćwiczenie. Na początku wykonuj bardzo wolno i powtórz kilka razy. Zapamiętaj.

P L P L P L P L

X X X X X X X X X X X X X X

2/4 Du-----u Du-----u | Du-----u Du-----u | Du De Du De | Du-----u Du-----u

P L P L P L P L

X X X X X X X X X X X X X X

2/4 Du-----u Du De | Du-----u Du De | Du-----u Du De | Du-----u Du-----u

P L P L P L P L

X X X X X X X X X X X X X X

2/4 Du De Du-----u | Du De Du-----u | Du De Du-----u | Du-----u Du-----u

P L P L P L P L

X X X X X X X X X X X X X X

2/4 Du-----u Du De | Du-----u Du-----u | Du-----u Du De | Du-----u Du-----u

P L P L P L P L

X X X X X X X X X X X X X X

2/4 Du De Du-----u | Du De Du De | Du De Du-----u | Du-----u Du-----u

P L P L P L P L

X X X X X X X X X X X X X X

2/4 Du-----u Du De | Du-----u Du-----u | Du De Du De | Du-----u Du-----u

P L P L P L P L

X X X X X X X X X X X X X X

2/4 Du De Du De | Du-----u Du-----u | Du De Du De | Du-----u Du-----u

P L P L P L P L

X X X X X X X X X X X X X X

2/4 Du-----u Du De | Du De Du-----u | Du De Du De | Du De Du-----u

Etap II

Do poznanych wartości dochodzi nowa. Jest nią półnuta –

Wykonaj poniższe ćwiczenia z odpowiednią solfeżu rytmicznego i rotacją ciałem. Każdy przebieg rytmiczny, czyli każdą linijkę z ośmiu zapisanych powtórz wielokrotnie. Gdy stwierdzisz, że potrafisz płynnie zrealizować każde ćwiczenie z osobna, wówczas wykonaj je łącznie. Po pierwszej linijce bez przerwy wykonaj drugą, a po drugiej wykonaj bezpośrednio trzecią i tak do końca.

P L P L P L P L
 X X X X X X X X X X X X X X X X

2/4
 Du-----u Du-----u Du De Du-----u Du-----u Du-----u Du-----u

P L P L P L P L
 X X X X X X X X X X X X X X X X

2/4
 Du De Du-----u Du-----u Du-----u Du De Du De Du-----u

P L P L P L P L
 X X X X X X X X X X X X X X X X

2/4
 Du De Du De Du-----u Du-----u Du-----u Du De Du-----u

P L P L P L P L
 X X X X X X X X X X X X X X X X

2/4
 Du-----u Du De Du-----u Du-----u Du De Du De Du-----u Du-----u

P L P L P L P L
 X X X X X X X X X X X X X X X X

2/4
 Du-----u Du De Du-----u Du-----u Du De Du-----u Du-----u

P L P L P L P L
 X X X X X X X X X X X X X X X X

2/4
 Du De Du De Du De Du-----u Du-----u Du-----u Du-----u

P L P L P L P L
 X X X X X X X X X X X X X X X X

2/4
 Du-----u Du De Du De Du De Du-----u Du-----u

P L P L P L P L
 X X X X X X X X X X X X X X X X

2/4
 Du De Du De Du De Du-----u Du-----u Du-----u

Teraz te same przebiegi rytmiczne wykonaj, rotując ciałem z uderzeniem o uda i wymawiając sylaby rytmiczne z pamięci. Następnie powtórz, lecz zamiast przynależnych do wartości sylab rytmicznych wymawiaj neutralną sylabę „pa”.

Etap III

Pora przejść do rytmu drobniejszego. Pojawią się półnuty, ćwierćnuty, ósemki i szesnastki w różnym układzie.

Nim przejdziesz do realizacji całego ćwiczenia, popracuj z grupą rytmiczną przedstawioną poniżej, z samymi szesnastkami. Uderzanie dłońmi przypada zawsze na pierwszą i trzecią szesnastkę. Na końcu

pojawia się znak powtórzenia, zatem ćwiczenia powtarzamy dowolną liczbę razy. Za każdym razem staraj się wykonywać je coraz szybciej.

a)

P L P L P L P L
 X X X X X X X X X X X X X X X X

2/4 DuTa DeTa DuTa DeTa DuTa DeTa DuTa DeTa DuTa DeTa DuTa DeTa DuTa DeTa

b)

P L P L P L P L
 X X X X X X X X X X X X X X

2/4 DuTa De DuTa De DuTa De DuTa De DuTa De DuTa De Du-----u

c)

P L P L P L P L
 X X X X X X X X X X X X X X

2/4 Du DeTa Du DeTa Du DeTa Du DeTa Du DeTa Du De Du-----u

d)

P L P L P L P L
 X X X X X X X X X X X X X X

2/4 Du DeTa Du DeTa Du DeTa Du DeTa Du De DuTa De Du-----u

Wykonaj teraz dalej zapisane ćwiczenia z odpowiednią solfeżu rytmicznego i rotacją ciała. Każdy przebieg rytmiczny, czyli każdą linijkę z ośmiu zapisanych, powtórz wielokrotnie. Gdy stwierdzisz, że potrafisz płynnie zrealizować każdą z osobna, wówczas wykonaj je łącznie. Po pierwszej linijce bez przerwy wykonaj drugą, a po drugiej – bezpośrednio trzecią i tak do końca.

P L P L P L P L
 X X X X X X X X X X X X X X X X

2/4
 Du-----uDu-----u Du De Du De DuTaDeTa DuTaDeTa Du-----u Du-----u

P L P L P L P L
 X X X X X X X X X X X X X X X

2/4
 Du-----uDuTaDeTa Du-----u DuTaDeTa Du-----u DuTaDeTa Du-----u Du-----u

P L P L P L P L
 X X X X X X X X X X X X X X X

2/4
 DuTaDeTaDu-----u DuTaDeTaDu-----u Du De Du-----u Du-----u Du-----u

P L P L P L P L
 X X X X X X X X X X X X X X X

2/4
 Du De Du-----u DuTaDeTaDu-----u Du De Du De DuTaDeTaDu-----u

P L P L P L P L
 X X X X X X X X X X X X X X X

2/4
 Du-----u Du De Du-----uDuTaDeTa DuTaDeTa Du De Du-----u-----u

P L P L P L P L
 X X X X X X X X X X X X X X X

2/4
 DuTaDeTa Du De Du-----u Du De Du De Du-----u Du-----u Du-----u

P L P L P L P L
 X X X X X X X X X X X X X X X

2/4
 Du De DuTaDeTa Du De DuTaDeTa Du De Du-----u Du-----u-----u

P L P L P L P L
 X X X X X X X X X X X X X X X

2/4
 Du De Du-----u Du De DuTaDe Du De DuTaDe Du De Du-----u

rytmiczna jest dłuższa niż szesnastki. Wówczas uderzenie dłońmi pojawia się pomiędzy sylabami, między ósemką a szesnastką. Dlatego w całym podręczniku jest mowa o precyzji wykonywania poszczególnych ćwiczeń i zwracania uwagi na wszystkie szczegóły. Poniższe ćwiczenia wymagają kilkukrotnego powtórzenia. Najpierw przeanalizuj, a następnie popracuj z przedstawionymi niżej grupami rytmicznymi. Po raz pierwszy należy wykonać je bardzo wolno, ale precyzyjnie, a następnie za każdym razem coraz szybciej.

a)

P	L	P	L	P	L	P	L
X	X	X	X	X	X	X	X
X	X	X	X	X	X	X	X

2/4 DuTa---aTa DuTa---aTa | DuTa---aTa DuTa---aTa | DuTa---aTa DuTa---aTa | DuTa---aTa Du-----u |

b)

P	L	P	L	P	L	P	L
X	X	X	X	X	X	X	X
X	X	X	X	X	X	X	X

2/4 Du--uDeTa Du--uDeTa | Du--uDeTa Du--uDeTa | Du--uDeTa Du--uDeTa | Du--uDeTa Du-----u |

Jeżeli ćwiczenia wstępne potrafisz wykonać płynnie, przejdź do poniższego, które zawiera osiem przebiegów rytmicznych. Wykonaj je z podpowiedzią solfeżu rytmicznego. Zwróć szczególną uwagę na ćwiczenie 6, 7, 8, 10, 11, 12 i 13. W ćwiczeniu szóstym w takcie pierwszym i drugim uderzamy dłońmi między ósemką a szesnastką. Tak samo działamy w takcie trzecim ćwiczenia 7. oraz w takcie drugim ćwiczeń 8. i 10. Grupa ta powtarza się jeszcze w takcie trzecim ćwiczenia 11. oraz takcie pierwszym i trzecim ćwiczenia 12., a także w pierwszym ćwiczenia 13.

P L P L P L P L
 X X X X X X X X X X X X X X

 DuTaDe Du De DuTaDe Du-----u DuTaDe Du De Du-----u

P L P L P L P L
 X X X X X X X X X X X X X X

 Du-----u DuTaDe Du-----uDu-----u DuTaDeTa DuTaDeTa Du De Du-----u

P L P L P L P L
 X X X X X X X X X X X X X X

 DuTaDeTaDuTaDe DuTaDeTaDuTaDe DuTaDeTa Du De Du-----u Du-----u

P L P L P L P L
 X X X X X X X X X X X X X X

 Du DeTaDu DeTa Du-----uDu-----u Du DeTaDu DeTa Du De Du-----u

P L P L P L P L
 X X X X X X X X X X X X X X

 DuTaDeTaDu-----u Du DeTaDu De Du-----u Du DeTaDu-----u

P L P L P L P L
 X X X X X X X X X X X X X X

 Du De DuTa---Ta Du De DuTa---Ta DuTaDeTa Du De Du-----u Du-----u

P L P L P L P L
 X X X X X X X X X X X X X X

 DuTaDe Du De Du DeTaDu-----u DuTa---Ta Du De DuTaDeTaDu-----u

P L P L P L P L
 X X X X X X X X X X X X X X

 Du De DuTaDe DuTa---TaDuTaDe Du DeTa Du DeTa DuTaDeTaDu-----u

The image displays five rhythmic exercises in 2/4 time. Each exercise consists of a staff of notes with syllables written below. Above each staff is a pattern of 'P' (Puls) and 'L' (Lento) with 'X' marks indicating accents. The exercises are as follows:

- Exercise 1:** P L P L P L P L. Notes: Du-----u Du De DuTaDe DuTaDeTa Du DeTa Du De Du-----u.
- Exercise 2:** P L P L P L P L. Notes: Du DeTa Du De DuTa---Ta DuTa---Ta Du De Du-----u DuTaDeTa Du-----u.
- Exercise 3:** P L P L P L P L. Notes: DuTaDeTa Du DeTa DuTaDeTa DuTaDe Du De DuTa---Ta Du De Du-----u.
- Exercise 4:** P L P L P L P L. Notes: Du De DuTa---Ta Du De DuTaDe Du DeTa DuTa---Ta DuTaDeTa Du-----u.
- Exercise 5:** P L P L P L P L. Notes: DuTa---Ta DuTaDe DuTaDeTa Du De Du DeTa DuTaDe Du De Du-----u.

Te same przebiegi rytmiczne – zapisane poniżej – wykonaj rotując ciałem, uderzaj o uda i wymawiaj sylaby rytmiczne z pamięci. Następnie powtórz je, ale zamiast przynależnych do wartości sylab rytmicznych wymawiaj neutralną sylabę „pa”. Ćwiczenia powtarzaj wielokrotnie, gdyż tylko w ten sposób rozwiniesz u siebie poczucie rytmu.

Etap V

W następnych ćwiczeniach pojawią się pauzy. Dalej wykonujemy rotację ciałem, lecz tam, gdzie występują pauzy, nie wymawiamy żadnej sylaby rytmicznej, ale uderzamy dłońmi o uda. Dla ułatwienia również zostanie zaznaczone miejsce uderzania dłonią o udo. Pamiętamy, że pauza to cisza, zatem gdy pojawi się ona w takcie, nie wypowiadamy żadnej sylaby, tylko milczymy.

Wykonaj teraz poniższe ćwiczenia z podpowiedzią solfeżu rytmicznego i rotacją ciałem. Każdy przebieg rytmiczny, czyli każdą linijkę z ośmiu zapisanych, powtórz wielokrotnie, gdyż pojawia się zestawienie różnych grup rytmicznych okraszonych pauzami. Gdy stwierdzisz, że potrafisz płynnie zrealizować każdą z osobna, wówczas wykonaj je łącznie. Po pierwszej linijce bez przerwy wykonaj drugą, a po drugiej – bezpośrednio trzecią i tak do końca.

Tak samo jak poprzednio po wykonaniu ćwiczeń z solfeżem rytmicznym idź dalej i wykonaj dalsze przebiegi rytmiczne, rotując ciałem, uderzając o uda i wymawiając sylaby rytmiczne, ale z pamięci. Następnie powtórz je, lecz zamiast przynależnych do wartości sylab rytmicznych wymawiaj neutralną sylabę „pa”.

The image displays eight staves of musical notation in 2/4 time. Each staff begins with a treble clef and a 2/4 time signature. The notation includes various rhythmic patterns such as quarter notes, eighth notes, and sixteenth notes, often grouped with beams. Some notes are marked with a 'y' symbol, indicating a specific rhythmic value or articulation. The staves are separated by vertical bar lines, and each staff ends with a double bar line.

Etap VI

„W muzyce pojawiają się również wydłużenia czasu trwania dźwięku. Nie wprowadzamy innych znaków graficznych dotyczących wartości nut, jedynie do istniejących dodajemy kropkę. Kropka przedłuża każdą wartość nuty o jej połowę” [Matuszak 2014, s. 75].

$$\text{♩.} = \text{♩} + \text{♩}$$

$$\text{♪.} = \text{♪} + \text{♪}$$

$$\text{♫.} = \text{♫} + \text{♫}$$

Zwróć baczną uwagę, gdzie występują przy wartości nuty kropki!

Na początek należy się przyjrzeć i przeanalizować poniższe przykłady. Dokładnie pokazane będzie miejsce, jak długo trwa wartość z kropką w odniesieniu do wartości drobniejszych, czyli szesnastek.

a)

Poniżej przedłużona została ósemka. Ósemka z kropką mieści w sobie trzy szesnastki, czyli trwa tak długo jak trzy szesnastki. Dlatego gdy uderzamy dłonią o udo po raz drugi, jeszcze ciągniemy głosem głoskę „u”. Przeanalizuj zapis.

P L
 X X X X
 2/4 Du Ta De Ta Du Ta De Ta
 2/4 Du-----u Ta Du-----u Ta

b)

W przykładzie poniżej jest inny układ ósemki z kropką i szesnastki. Pierwsza szesnastka pojawia się z pierwszym uderzeniem ręki o udo i wymawiamy sylabę rytmiczną Du. Dalej wymawiamy sylabę Ta----a, ponieważ ósemka z kropką pojawia się w miejscu drugiej szesnastki, więc przynależy do niej sylaba rytmiczna drugiej szesnastki i trwa tak długo, jak dalsze trzy szesnastki. Przeanalizuj przykład.

P L
 X X X X
 2/4 Du Ta De Ta Du Ta De Ta
 2/4 Du Ta-----a Du Ta-----a

c)

Tym razem kropka przedłużyła czas trwania ćwierćnuty. Ćwierćnuta trwa tak długo jak cztery szesnastki, ale kropka dodała jeszcze dwie. Stąd ćwierćnuta z kropką trwa tak długo jak sześć szesnastek = trzy ósemki. Przeanalizuj poniższy przykład. Wymawiając sylabę **Du** ciągniemy głoskę „u”, podczas gdy uderzamy dwa razy w prawą nogę i pierwszy raz w lewą nogę. Powtórz ten przykład kilka razy.

The image shows two musical staves in 2/4 time. The first staff contains a sequence of eighth notes with lyrics 'DuTaDeTaDuTaDeTa'. Above the notes are two groups of four 'X' marks, labeled 'P' and 'L' respectively. The second staff shows a dotted quarter note followed by an eighth note, with lyrics 'Du-----u De' and a red dashed line under the 'u'.

Teraz można już wykonywać przygotowawcze ćwiczenia rytmiczne. Każda grupa z trzech ćwiczeń zamyka się znakiem powtórzenia. Oznacza to, że należy ją wykonać kilkakrotnie. Ile razy zostanie powtórzone ćwiczenie, zależy od ciebie. Jeżeli stwierdzisz, że ćwiczenie nie sprawia już tobie trudności, to przejdź dalej. Pamiętaj, że prawą ręką uderzasz zawsze dwa razy w prawe udo, a lewą ręką zawsze dwa razy w lewe udo!

The image shows three musical exercises in 2/4 time. Each exercise consists of a staff with notes and rests, and a sequence of 'P' and 'L' above it with 'X' marks. The first exercise has lyrics 'Du-----u De'. The second has 'Du-----uTa Du-----uTa'. The third has 'DuTa-----a DuTa-----a'.

Swobodne wykonanie przytoczonych wyżej grup rytmicznych pozwala na przejście do realizacji zapisanych niżej przebiegów. Na początku pojawiają się jak zwykle przebiegi z solfeżem rytmicznym i rotacją ciałem, a następnie te same ale bez podpowiedzi. Wykonaj osiem poniższych przebiegów rytmicznych. Każda linijka to osobne ćwiczenie zakończone znakiem powtórzenia, co sugeruje wielokrotność wykonania. Każde ćwiczenie wykonuj tyle razy, aż stwierdzisz, że uzyskałeś płynność w realizacji i do tego w dość szybkim tempie.

P L P L P L P L
 X X X X X X X X X X X X X X X X

2/4 Du-----uTa Du De DuTaDe Du De Du-----uTaDuTaDe DuTaDeTaDu-----u

P L P L P L P L
 X X X X X X X X X X X X X X X X

2/4 DuTa-----a DuTa-----a Du De Du DuTa-----a DuTa-----a Du-----u

P L P L P L P L
 X X X X X X X X X X X X X X X X

2/4 DuTa--aTa DuTa--aTa Du De Du DeTa Du-----uDe Du DeTaDu-----u

P L P L P L P L
 X X X X X X X X X X X X X X X X

2/4 Du-----uTa Du-----uTa DuTaDe Du De Du-----uTaDu-----uTa DuTaDeTa Du-----u

P L P L P L P L
 X X X X X X X X X X X X X X X X

2/4 Du De De DeTaDu-----u DuTaDe Du De Du-----uTaDu-----u

P L P L P L P L
 X X X X X X X X X X X X X X X X

2/4 DuTaDe Du-----uTa DuTa--aTa Du De Du-----uTa Du De Du-----uTaDu-----u

P L P L P L P L
 X X X X X X X X X X X X X X X X

2/4 DuTa-----a DuTa-----a Du De DuTa-----a Du De Du De DuTa--aTa Du De

P L P L P L P L
 X X X X X X X X X X X X X X X X

2/4 DuTaDeTaDu De DuTa--aTa DuTaDe Du-----uTaDuTaDe DuTa-----a Du De

Po wykonaniu ćwiczeń z solfeżem rytmicznym idź dalej i wykonaj poniższe przebiegi rytmiczne, rotując ciałem z uderzaniem o uda i wymawiając sylaby rytmiczne z pamięci. Następnie powtórz je, lecz zamiast przynależnych do wartości sylab rytmicznych wymawiaj neutralną sylabę „pa”.

The image displays eight rhythmic exercise staves, each in 2/4 time. Each staff consists of four measures of music, ending with a double bar line and repeat dots. The exercises are as follows:

- Staff 1: Measure 1: quarter note, quarter note, quarter note, quarter note. Measure 2: quarter note, quarter note, quarter note, quarter note. Measure 3: quarter note, quarter note, quarter note, quarter note. Measure 4: quarter note, quarter note, quarter note, quarter note.
- Staff 2: Measure 1: quarter note, quarter note, quarter note, quarter note. Measure 2: quarter note, quarter note, quarter note, quarter note. Measure 3: quarter note, quarter note, quarter note, quarter note. Measure 4: quarter note, quarter note, quarter note, quarter note.
- Staff 3: Measure 1: quarter note, quarter note, quarter note, quarter note. Measure 2: quarter note, quarter note, quarter note, quarter note. Measure 3: quarter note, quarter note, quarter note, quarter note. Measure 4: quarter note, quarter note, quarter note, quarter note.
- Staff 4: Measure 1: quarter note, quarter note, quarter note, quarter note. Measure 2: quarter note, quarter note, quarter note, quarter note. Measure 3: quarter note, quarter note, quarter note, quarter note. Measure 4: quarter note, quarter note, quarter note, quarter note.
- Staff 5: Measure 1: quarter note, quarter note, quarter note, quarter note. Measure 2: quarter note, quarter note, quarter note, quarter note. Measure 3: quarter note, quarter note, quarter note, quarter note. Measure 4: quarter note, quarter note, quarter note, quarter note.
- Staff 6: Measure 1: quarter note, quarter note, quarter note, quarter note. Measure 2: quarter note, quarter note, quarter note, quarter note. Measure 3: quarter note, quarter note, quarter note, quarter note. Measure 4: quarter note, quarter note, quarter note, quarter note.
- Staff 7: Measure 1: quarter note, quarter note, quarter note, quarter note. Measure 2: quarter note, quarter note, quarter note, quarter note. Measure 3: quarter note, quarter note, quarter note, quarter note. Measure 4: quarter note, quarter note, quarter note, quarter note.
- Staff 8: Measure 1: quarter note, quarter note, quarter note, quarter note. Measure 2: quarter note, quarter note, quarter note, quarter note. Measure 3: quarter note, quarter note, quarter note, quarter note. Measure 4: quarter note, quarter note, quarter note, quarter note.

Wydawałoby się, że nie trzeba przytaczać przykładów w metrum $\frac{4}{4}$, ponieważ to nic innego jak połączone dwa takty w metrum $\frac{2}{4}$. Otóż nie do końca jest to takie proste. Dlatego przytoczono parę ćwiczeń w metrum $\frac{4}{4}$.

2.2 Przykłady w metrum $\frac{4}{4}$

W metrum $\frac{4}{4}$ w każdym takcie mogą się pojawić cztery ćwierćnuty, osiem ósemek, szesnaście szesnastek, dwie półnuty lub jedna cała nuta. Z tego właśnie tytułu każdy takt zawiera w sobie wiele różnie ułożonych wartości. Pojawia się również pauzy, czyli chwila ciszy. Celowo nie stosuje się zapisu ósemek lub szesnastek z chorągiewkami, bo utrudni to percepcję wzrokową i precyzyjne wykonanie. W piosenkach dziecięcych często spotykamy zapisane ósemki lub szesnastki osobno, czyli z chorągiewkami, ale dzieje się to wtedy, kiedy przebiegi rytmiczne są dość proste w wykonaniu.

Wykonaj teraz poniższe ćwiczenia z podpowiedzią solfeżu rytmicznego i rotacją ciała. Każdy przebieg rytmiczny, czyli każdą linijkę z ośmiu zapisanych powtórz wielokrotnie, gdyż pojawia się zestawienie różnych grup rytmicznych, które są już znane i tak jak poprzednio okraszone są pauzami i kropkami przy nucie. Każda linijka to osobne ćwiczenie zakończone znakiem powtórzenia, co sugeruje wielokrotność wykonania. Każde ćwiczenie należy wykonywać tak długo aż stwierdzisz, że uzyskałeś płynność w realizacji i do tego w dość szybkim tempie.

Gdy stwierdzisz, że potrafisz płynnie zrealizować każde ćwiczenie z osobna, wówczas wykonaj je łącznie. Po pierwszej linijce bez powtarzania i bez przerwy wykonaj drugą, a po drugiej – bezpośrednio trzecią i tak do końca.

Po wykonaniu ćwiczeń z solfeżem rytmicznym idź dalej i wykonaj poniższe przebiegi rytmiczne, rotując ciałem z uderzaniem o uda i wymawiając sylaby rytmiczne z pamięci. Następnie powtórz je, lecz zamiast przynależnych do wartości sylab rytmicznych wymawiaj neutralną sylabę „pa”.

The image displays eight staves of rhythmic exercises, each in 4/4 time. Each staff contains two measures of music. The exercises are as follows:

- Staff 1: Measure 1 has a quarter note, a quarter note, and a quarter note. Measure 2 has a quarter note, a quarter note, a quarter note, a quarter note, a quarter note, and a quarter note.
- Staff 2: Measure 1 has a quarter note, a quarter note, a quarter note, a quarter note, and a quarter note. Measure 2 has a quarter note, a quarter note, a quarter note, a quarter note, and a quarter note.
- Staff 3: Measure 1 has a quarter note, a quarter note, a quarter note, a quarter note, a quarter note, and a quarter note. Measure 2 has a quarter note, a quarter note, a quarter note, a quarter note, and a quarter note.
- Staff 4: Measure 1 has a quarter note, a quarter note, a quarter note, a quarter note, and a quarter note. Measure 2 has a quarter note, a quarter note, a quarter note, a quarter note, and a quarter note.
- Staff 5: Measure 1 has a quarter note, a quarter note, a quarter note, a quarter note, and a quarter note. Measure 2 has a quarter note, a quarter note, a quarter note, a quarter note, and a quarter note.
- Staff 6: Measure 1 has a quarter note, a quarter note, a quarter note, a quarter note, and a quarter note. Measure 2 has a quarter note, a quarter note, a quarter note, a quarter note, and a quarter note.
- Staff 7: Measure 1 has a quarter note, a quarter note, a quarter note, a quarter note, and a quarter note. Measure 2 has a quarter note, a quarter note, a quarter note, a quarter note, and a quarter note.
- Staff 8: Measure 1 has a quarter note, a quarter note, a quarter note, a quarter note, and a quarter note. Measure 2 has a quarter note, a quarter note, a quarter note, a quarter note, and a quarter note.

2.3 Przykłady rytmiczne w metrum $\frac{3}{4}$

Ćwiczenia te różnią się od poprzednich jedynie liczbą ćwierćnut w takcie. Pojawiają się również pauzy oraz przedłużone wartości kropką. Wszystkie grupy rytmiczne pojawiły się już wcześniej. Można powiedzieć, że jest to ćwiczenie podsumowujące zdobyte dotychczas umiejętności. Najpierw tak jak poprzednio pojawi się zapis przebiegów rytmicznych z podpowiedzią solfeżu rytmicznego. Natomiast po nim będą przebiegi rytmiczne bez podpowiedzi. Należy je wykonać z rotacją ciałem, uderzaniem dłoni o uda oraz sylabami rytmicznymi. Wykonując powtórnie, sylaby rytmiczne zastępujemy sylabą neutralną „pa”. Pozwala to samodzielnie ocenić, czy realizowane do tej pory ćwiczenia rozwinęły nasze poczucie rytmu. Moje wieloletnie doświadczenie w tym zakresie pozwala autorytatywnie stwierdzić, że jest to możliwe. Jeżeli czasami pojawiają się trudności w wykonaniu jakichkolwiek przebiegów rytmicznych, wówczas należy przeanalizować problem i tak długo powtarzać ćwiczenie, aż on zniknie. **Powodzenia!**

Patrząc na zapis rytmiczny przytoczonych poniżej przykładów, na pewno zastanawiasz się, dlaczego pierwsze uderzenie dłońmi o uda jest zapisane wielką literą. Zaznaczamy w ten sposób akcent. Znaczy to, że głośniej uderzamy w tym miejscu o uda i głośniej wymawiamy odpowiednią sylabę. Następne sylaby w takcie wymawiamy odrobinę ciszej. Akcent przypada zawsze na pierwsze **Du**, pierwszą miarę w takcie. Celem tego jest uwydatnienie metrum trójdzielnego. W poniższym ćwiczeniu pojawia się synkopa.

Synkopa – to zjawisko muzyczne polegające na takim ułożeniu kolejności wartości dzięki którym akcent zostaje przeniesiony z mocnej części taktu na słabą. Powstaje dodatkowy akcent tzw. akcent rytmiczny na przedłużonej części taktu. W polskiej muzyce ludowej synkopa jest charakterystyczna dla krakowiaka. Poniżej kilka przykładów z synkopą. Wykonaj je kilka razy.

P L P L P L

X X X X X X X X X X X X

$\frac{2}{4}$ Du De-----e De | Du De-----e De | Du De-----e De

P L P L P L

X X X X X X X X X X X X

$\frac{3}{4}$ Du-----u Du | De-----e De | Du-----u Du | De-----e De

Przejdziemy teraz do wykonywania ćwiczeń w metrum $\frac{3}{4}$.

Wykonaj poniższe ćwiczenia z odpowiednią solfeżu rytmicznego. Jeżeli wykonasz płynnie każde ćwiczenie z poprawnym akcentem, wówczas będziesz miał wrażenie, że tańczysz walca. Na początek jednak każde z ćwiczeń powtórz wielokrotnie zgodnie z proponowanym i zamieszczonym na końcu znakiem powtórki.

P L P L P L
 X x x x x x X x x x x x

$\frac{3}{4}$ Du De Du-----u Du-----u Du De Du De Du-----u

P L P L P L
 X x x x x x X x x x x x

$\frac{3}{4}$ DuTaDeTa Du De Du-----u Du-----u DeTa Du De

P L P L P L
 X x x x x x X x x x x x

$\frac{3}{4}$ DuTaDe DuTaDe Du De DuTa---aTa DuTa---aTa Du De

P L P L P L
 X x x x x x X x x x x x

$\frac{3}{4}$ DuTa Ta Du De DuTa Ta DuTa DeTa Du Ta DuTa De

P L P L P L
 X x x x x x X x x x x x

$\frac{3}{4}$ Du-----u Du De-----e De Du----u Ta DeTa Du De

P L P L P L
 X x x x x x X x x x x x

$\frac{3}{4}$ Du----u Ta Du-----u DuTa-----a Du----u Ta DuTaDeTa Du-----u

P L P L P L
 X x x x x x X x x x x x

$\frac{3}{4}$ DuTa Ta Du De DuTa Ta DuTa-----a DuTa-----a Du De

P L P L P L
 X x x x x x X x x x x x

$\frac{3}{4}$ DuTa---aTa DuTa---aTa Du De DuTa DeTa Du Ta Ta Du-----u

Po wykonaniu powyższych ćwiczeń wykonaj niżej zapisane przebiegi rytmiczne, rotując ciałem z uderzaniem o uda i wymawiając sylaby rytmiczne z pamięci. Następnie powtórz i zamiast przynależnych do wartości sylab rytmicznych wymawiaj neutralną sylabę „pa”.

The image displays eight musical staves, each in 3/4 time, containing rhythmic exercises. Each staff is divided into two measures by a vertical bar line. The exercises are as follows:

- Staff 1: Four quarter notes in each measure.
- Staff 2: First measure: four eighth notes beamed together, followed by a quarter note and a half note. Second measure: a dotted quarter note, followed by a quarter note and a half note.
- Staff 3: First measure: two eighth notes beamed together, followed by a quarter note and a half note. Second measure: two eighth notes beamed together, followed by a quarter note and a half note.
- Staff 4: First measure: eighth notes with eighth rests, followed by quarter notes. Second measure: eighth notes with eighth rests, followed by quarter notes.
- Staff 5: First measure: quarter notes and eighth notes. Second measure: quarter notes and eighth notes.
- Staff 6: First measure: quarter notes and eighth notes. Second measure: quarter notes and eighth notes.
- Staff 7: First measure: eighth notes with eighth rests, followed by quarter notes. Second measure: quarter notes and eighth notes.
- Staff 8: First measure: eighth notes beamed together, followed by quarter notes. Second measure: eighth notes beamed together, followed by quarter notes.

2.4 Przykłady rytmiczne w metrum $\frac{3}{8}$ oraz $\frac{6}{8}$

W metrum trójdzielnym podstawową wartością jest ósemka. Wprowadzamy wówczas inne sylaby rytmiczne. Zawsze jednak mocna część taktu (miejsce makrobitu) opatrzona jest sylabą **Du** [Matuszak 2014, s. 76].

P L - rotacja ciała w P i L stronę
X X X X X X - uderzanie dłońmi o uda

Du Du

Du Da Di Du Da Di

Du Ta Da Ta Di Ta Du Ta Da Ta Di Ta

Powyższy przykład pokazuje, że teraz trochę inaczej uderzamy o uda. O każde udo uderzamy **trzy** razy. Prawą ręką trzy razy o prawe udo i lewą ręką trzy razy o lewe udo. Zauważamy jednocześnie, że podział wartości większych na mniejsze jest taki sam jak w poprzednich ćwiczeniach. Ćwierćnuta zawsze dzieli się na dwie ósemki. Dochodzi do niej jeszcze jedna ósemka gdy ćwierćnuta jest przedłużona kropką. Zgodnie z zasadą każda ósemka dzieli się zawsze na dwie szesnastki.

- Jedna ćwierćnuta ma dwie ósemki. Makrobit w każdym takcie to ćwierćnuta z kropką. Trwa ona tak długo jak trzy ósemki, gdyż kropka przedłuża ją o połowę. Zatem do dwóch ósemek, na które dzieli się ćwierćnuta, dochodzi jeszcze jedna dodana przez kropkę. Aby lepiej zrozumieć problem poniżej został on przedstawiony graficznie. Połączono tu podział ćwierćnuty z kropką na ósemki.

rotacja ciałem	P			L		
uderzanie dłońmi o uda	X	x	x	X	x	X
wartości nut (makrobit)						
syłaby rytmiczne	Du-----u			Du-----u		
wartości nut (mikrobity)						
syłaby rytmiczne	Du	Da	Di	Du	Da	Di

- Każda ósemka ma dwie szesnastki.

rotacja ciałem	P			L		
uderzanie dłońmi o uda	X	x	x	X	x	x
wartości nut (mikrobity)						
syłaby rytmiczne	Du	Da	Di	Du	Da	Di
wartości nut (podział drobniejszy)						
syłaby rytmiczne	Du	Ta	Da	Ta	Di	Ta

Aby zapis rytmiczny był bardziej czytelny, wówczas w takcie łączymy trzy ósemki jedną kreską, ponieważ mają po jednej chorągiewce, a szesnastki łączymy dwiema kreskami [zob. Matuszak 2014 s. 74].

Przyjrzyj się najpierw ćwiczeniom w nowym metrum. Zastanów się, jak rozmieszczone są wartości. Pojawia się też pauzy, cisza w muzyce. Pierwsze ćwiczenia są napisane z podpowiedzią solfeżu rytmicznego, uderzaniem dłońmi o uda i rotacją ciała. Poniższe przebiegi trzeba wykonać zgodnie z zapisem. Każdy przebieg rytmiczny z ośmiu niżej zapisanych należy wykonać osobno. Zwróć uwagę na takt 2. i 4. w ćwiczeniu 8. gdzie uderzamy dłonią między wymawiane sylaby rytmiczne.

P X X X L X X X P X X X L X X X P X X X

3/8 Du Da Di | DuTa Da Di | DuTa Da Di | Du Da Di | Du-----u

P X X X L X X X P X X X L X X X P X X X

3/8 DuTa Da Di | Du Da Di | Du Da Di Ta | Du Da Di Ta | Du-----u Di

P X X X L X X X P X X X L X X X P X X X

3/8 Du DaTa Di | Du DaTa Di | Du Da Di | Du DaTa Di | Du Da-----a

P X X X L X X X P X X X L X X X P X X X

3/8 DuTa DaTa Di Ta | Du Da Di Ta | DuTa DaTa Di Ta | DuTa Da Di | Du-----u Di

P X X X L X X X P X X X L X X X P X X X

3/8 Du-----u Di | Du-----u Di Ta | Di | Du-----u Di Ta | Du-----u

P X X X L X X X P X X X L X X X P X X X

3/8 Du DaTa Di Ta | DuTa Da Di | Du DaTa Di Ta | DuTa Da Di Ta | Du Da Di

P X X X L X X X P X X X L X X X P X X X

3/8 Du-----u Di | Da Di Ta | DuTa DaTa Di | DaTa Di | Di

P X X X L X X X P X X X L X X X P X X X

3/8 DuTa Da Di Ta | DuTa---a Ta---a Ta | DuTa Da Di | DuTa---a Ta---a Ta | Du-----u

Wykonaj teraz niżej zapisane przebiegi rytmiczne, rotując ciałem, z uderzeniem o uda wymawiając sylaby rytmiczne z pamięci. Wykonaj osiem przebiegów rytmicznych kolejno po sobie. Gdy wykonasz je wszystkie, następnie powtórz i zamiast przynależnych do wartości sylab rytmicznych wymawiaj neutralną sylabę „pa”.

The image displays eight musical staves, each representing a rhythmic exercise in 3/8 time. The exercises are as follows:

- Staff 1:** Four measures of eighth notes: (1) quarter, eighth, eighth; (2) eighth, eighth, eighth, eighth; (3) eighth, eighth, eighth, eighth; (4) quarter, eighth, eighth, quarter.
- Staff 2:** Four measures of eighth notes: (1) eighth, eighth, eighth, eighth; (2) quarter, eighth, eighth; (3) quarter, eighth, eighth; (4) quarter, eighth, eighth, quarter.
- Staff 3:** Four measures of eighth notes: (1) eighth, eighth, eighth, eighth; (2) eighth, eighth, eighth, eighth; (3) eighth, eighth, eighth, eighth; (4) eighth, eighth, eighth, eighth.
- Staff 4:** Four measures of eighth notes: (1) eighth, eighth, eighth, eighth, eighth, eighth; (2) eighth, eighth, eighth, eighth, eighth, eighth; (3) eighth, eighth, eighth, eighth, eighth, eighth; (4) eighth, eighth, eighth, eighth, eighth, eighth.
- Staff 5:** Four measures of eighth notes: (1) quarter, eighth, eighth; (2) quarter, eighth, eighth; (3) quarter, eighth, eighth; (4) quarter, eighth, eighth, quarter.
- Staff 6:** Four measures of eighth notes: (1) eighth, eighth, eighth, eighth; (2) eighth, eighth, eighth, eighth; (3) eighth, eighth, eighth, eighth; (4) eighth, eighth, eighth, eighth.
- Staff 7:** Four measures of eighth notes: (1) quarter, eighth, eighth; (2) quarter, eighth, eighth; (3) quarter, eighth, eighth; (4) quarter, eighth, eighth, quarter.
- Staff 8:** Four measures of eighth notes: (1) eighth, eighth, eighth, eighth; (2) eighth, eighth, eighth, eighth; (3) eighth, eighth, eighth, eighth; (4) eighth, eighth, eighth, eighth.

Ćwiczenia w metrum $\frac{6}{8}$ realizujemy, tak jak byśmy połączyli dwa takty w metrum $\frac{3}{4}$. Poniższe ćwiczenia wykonuj tak dokładnie jak poprzednie. Na początku z wypowiedzią, a następnie samodzielnie.

P X X X L X X X P X X X L X X X

Du Da Di Du Ta Da Di Du Ta Da Di Du Da Di

P X X X L X X X P X X X L X X X

Du Da Di Ta Du Da Di Du Da Di Ta Du Da-----a

P X X X L X X X P X X X L X X X

Du Da Ta Di Du Ta---aTa---aTa Du Ta Da Ta Di Ta Du-----u Di

P X X X L X X X P X X X L X X X

Du-----u Di Ta Di Du Ta Da Di Du-----u

P X X X L X X X P X X X L X X X

Du Da Ta Di Ta Du Ta---aTa---aTa Du-----u Di Du Da Di

P X X X L X X X P X X X L X X X

Da Du Di Du Ta Di Ta Du-----u

P X X X L X X X P X X X L X X X

Du Da Ta Du Di Ta Du Ta Da Ta Di Du Da-----a

Tak jak poprzednio wykonaj niżej zapisane przebiegi rytmiczne, rotując ciałem, z uderzeniem o uda wymawiając sylaby rytmiczne z pamięci. Gdy wykonasz je wszystkie, następnie powtórz i zamiast przynależnych do wartości sylab rytmicznych wymawiaj neutralną sylabę „pa”.

The image displays seven musical staves, each representing a rhythmic exercise in 6/8 time. The exercises are as follows:

- Staff 1: A sequence of quarter notes: two groups of two, followed by a group of three, and another group of two.
- Staff 2: A sequence of quarter notes: two groups of two, followed by a group of two, a quarter note, and a quarter note.
- Staff 3: A sequence of quarter notes: two groups of two, followed by a group of four, and a quarter note.
- Staff 4: A sequence of quarter notes: a quarter note, a group of two, a quarter note, a group of two, and a quarter note.
- Staff 5: A sequence of quarter notes: a group of four, a group of two, a quarter note, a quarter note, and a quarter note.
- Staff 6: A sequence of quarter notes: a quarter note, a quarter note, a quarter note, a quarter note, a quarter note, and a quarter note.
- Staff 7: A sequence of quarter notes: a group of two, a quarter note, a quarter note, a group of two, a quarter note, and a quarter note.

Poprzez wykonywanie wszystkich ćwiczeń zgodnie z poleceniami nabierzemy takich umiejętności, które w przyszłości pozwolą bez problemu odczytać rytm każdej piosenki. Jest to ważne wówczas, jeżeli

chcemy poprawnie nauczyć dzieci śpiewać i zależy nam na rozwijaniu u dzieci wszelkich zdolności. Należy pamiętać, że dzieci dyslektyczne mają szczególnie zaburzone poczucie rytmu. Można zmniejszyć ich niedobory w tym zakresie pracując w różnorodny sposób z rytmem.

2.5 Przebiegi rytmiczne piosenek w różnym metrum

Poniżej zamieszczono zapisy nutowe melodii kilku piosenek posiadające różne metrum. Patrząc na zapis melodii odczytaj przebiegi rytmiczne sylabami rytmicznymi każdej z nich. Na początku podpisane będą sylaby rytmiczne aby podpowiedzieć wykonanie ale dalej spróbuj wykonać to samodzielnie. Poniżej pojawiają się wskazówki jak należy to wykonać.

- Po raz pierwszy zapisano melodię piosenki z podpowiedzią sylab rytmicznych.
- Po raz wtóry powtórzono tę samą melodię ale z podpowiedzią wykonania przebiegu rytmicznego neutralną sylabą „pa”.
- Trzeci raz pojawia się zapis samej melodii bez żadnej podpowiedzi.

Tak ułożone będą następne zapisy melodii. Piosenki zamieszczone poniżej zapisane są w Elementarzu XXI wieku dla klasy drugiej. Piosenka oznaczona numerem **1.** to melodia ludowa p. t. „Płynie Wisła płynie”, (s. 29) nr **2.** to piosenka p. t. „Niech żyją wakacje” (s. 92).

Obie zapisane są w metrum dwumiarowym. Wykonaj przebieg rytmiczny zapisanej poniżej piosenki sylabami rytmicznymi.

1.

P L P L P L P L P L
 X

Du-----De Du De Du De Du De Du-----Ta Du De----- Du De Du-----Ta

P L P L P L P L P L P L
 X

Du De----- Du De Du----- Du De----- De Du-----Ta Du De Du De-----

P L P L P L P L
 X X X X X X X X X X X X X X X X

Du De Du----- Du De-----De Du-----Ta Du De Du----- Du-----

Teraz wykonaj przebieg rytmiczny tej samej piosenki ale neutralną sylabą „Pa”.

P L P L P L P L P L P L
 X

Pa-----Pa Pa Pa Pa Pa Pa Pa Pa Pa-----Pa Pa Pa----- Pa Pa Pa-----Pa

P L P L P L P L P L P L
 X

Pa Pa----- Pa Pa Pa----- Pa Pa----- Pa Pa-----Pa Pa Pa Pa Pa Pa-----

P L P L P L P L
 X X X X X X X X X X X X X X X X

Pa Pa Pa----- Pa Pa-----Pa Pa-----Pa Pa Pa Pa Pa----- Pa-----

Nie patrząc na podpowiedź wykonaj przebieg rytmiczny zapisanej melodii samodzielnie neutralną sylabą „pa” oraz sylabami rytmicznymi. Zakryj powyższy zapis aby nie korciło cię do podglądania.

2.

P L P L P L P L P L
 x x x x x x x x x x x x x x x x x x

De Du De De Du De De Du De Du DeTa Du----- De Du De De

P L P L P L P L P L P L
 x x x x x x x x x x x x x x x x x x

Du De Du DeTa Du De Du----- De Du-----Ta Du De Du De De

P L P L P L P L P L P L
 x x x x x x x x x x x x x x x x x x

Du-----Ta Du De Du De De Du-----Ta Du De Du De De Du-----Ta Du De

P L P L P L P L P L P L
 x x x x x x x x x x x x x x x x x x

Du De De Du-----TaDu De Du De De Du-----Ta Du De Du De De

P L P L P L P L P L P L
 x x x x x x x x x x x x x x x x x x

Du-----Ta Du De Du De De Du-----Ta Du De Du De De Du De De

P L P L P L P L P L P L
 x x x x x x x x x x x x x x x x x x

Du De De Du De Du DeTa Du----- De Du De De Du De-----

P L P L
 x x x x x x x

Du DeTa Du De Du-----

Następna piosenka p. t. „To nasza ojczyzna” – Elementarz XXI wieku klasa 2 (s. 89) - posiada również metrum parzyste. Zapisana jest bowiem w metrum $\frac{2}{4}$ i posiada bardzo ciekawy przebieg rytmiczny. Uważam, że nie jest on wcale łatwy do wykonania, tym bardziej, że pojawia się w środku piosenki jeden takt w metrum $\frac{2}{4}$ i zaraz po nim nastąpił powrót do metrum podstawowego. Pojawia się również łuk łączący dwa dźwięki na tej samej wysokości i z tego powodu wymawiamy sylabę rytmiczną dłużej. Przekonajcie się sami. Przykład poniższy zamieszczony z podpowiedzią sylab rytmicznych należy wykonać wielokrotnie po to, aby przeczytać go płynnie i to w szybkim tempie. Do dzieła!

Wykonaj teraz przebieg rytmiczny zapisanej melodii samodzielnie neutralną sylabą „pa” oraz sylabami rytmicznymi. Zakryj powyższy zapis aby nie korciło ciebie do podglądania.

The musical score consists of seven staves of music in G major (one sharp) and 4/4 time. The first two staves show a rhythmic pattern of eighth notes and quarter notes. The third staff shows a pattern of quarter notes and eighth notes. The fourth, fifth, and sixth staves show a pattern of quarter notes and eighth notes with rests. The seventh staff shows a pattern of quarter notes and eighth notes.

Następne piosenki będą w metrum $\frac{3}{4}$. Dalej mikrobit stanowi ćwierćnuta jedynie akcenty są inaczej rozłożone. W tym metrum akcent przypada zawsze na pierwszą miarę w takcie. Pierwsza piosenka nosi tytuł „Marzec” i jak poprzednie zamieszczona jest w Elementarzu XXI wieku dla klasy 2 (s. 63).

Poniżej zamieszczono melodię piosenki z podpowiedzią sylab rytmicznych.

Poniższe ćwiczenie wykonaj samodzielnie. Raz przeczytaj je sylabami rytmicznymi a następnie neutralną sylabą „pa”.

Następna piosenka ma tytuł „Clementine” zamieszczona w zbiorze piosenek angielskich [Sing... s. 89]. Metrum jest takie samo jak w poprzedniej. Odczytaj na początku przebieg rytmiczny sylabami rytmicznymi.

P L P L P L P
 X X X X X X X X X X X X X X X X X X

Du----- Ta Du----- Du----- Du----- Ta Du----- Du----- Du----- Ta

L P L P L P L P L
 X X X X X X X X X X X X X X X X X X X X

Du----- De Du De Du----- Du----- Ta Du----- Du----- Du De

P L P L P L P L
 X X X X X X X X X X X X X X X X X X X X

Du----- Du----- Du De Du----- De Du De Du-----

Następnie ta sama piosenka zapisana z sylabami neutralnymi „pa”. Wykonaj.

P L P L P L P

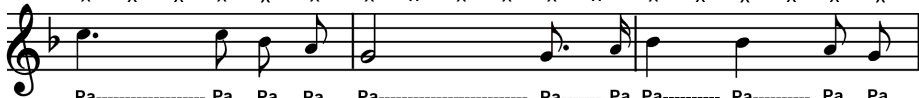
X X X X X X X X X X X X X X X X

Pa----- Pa Pa----- Pa----- Pa----- Pa Pa----- Pa----- Pa----- Pa

L P L P L P L P L

X X X X X X X X X X X X X X X X

Pa----- Pa Pa Pa Pa Pa----- Pa----- Pa Pa----- Pa----- Pa Pa

P L P L P L P L

X X X X X X X X X X X X X X X X

Pa----- Pa----- Pa Pa Pa Pa----- Pa Pa Pa Pa-----

Ostatni raz wykonaj przebieg rytmiczny melodii sylabami rytmicznymi, a potem neutralną sylabą „pa” patrząc tylko na zapis nutowy.

Przyszedł czas na piosenki w metrum ósemkowym. Proponuję cofnąć się i powtórzyć podrozdział 2.4. Przykłady rytmiczne w metrum $\frac{3}{8}$ oraz $\frac{6}{8}$.

Zacniemy najpierw od metrum $\frac{3}{8}$, w którym trzeba przestawić się na uderzenie trzykrotne o każde udo oraz inne sylaby rytmiczne.

W piosence, której melodia zapisana jest poniżej ósemki i szesnastki pisane są pojedynczo jedynie tam, gdzie śpiewa się jedną sylabę na dwóch różnych wysokościach połączone są linią. Występuje to w taktach 4., 8. i 14. Gdy w taki sposób przeczytasz przebieg rytmiczny piosenki to poprawnie potem wykonasz ją śpiewając łącznie melodię i tekst. Taka sama sytuacja pojawi się w następnej piosence p.t. „Czarny baran”. W niej jednak połączone są ósemki a nie szesnastki.

The musical notation consists of three staves in 3/8 time, with a key signature of three sharps (F#, C#, G#). The notes are quarter notes and eighth notes. Above the notes are markings 'P' and 'L' indicating dynamics or note lengths, with 'X' marks below them. The lyrics are written below the notes.

Staff 1:
 P X X X L X X X P X X X L X X X P X X X
 Du-TaDa Di Du----- Di Du TaDa Di Du-u Da----- Du--TaDa Di

Staff 2:
 L X X X P X X X L X X X P X X X L X X X
 Du----- Di DuTa Da Di Du-u Da----- Du Da----- Du Da-----

Staff 3:
 P X X X L X X X P X X X L X X X
 DuTa DaTa Di Ta Du Da Di DuTaDa Di Du--uDa-----

Tak samo jak poprzednio czytamy przebieg rytmiczny piosenki neutralną sylabą „pa”.

P X X X L X X X P X X X L X X X P X X X
 Pa-- aPa Pa Pa----- Pa Pa PaPa Pa Pa-a Pa----- Pa-- aPa Pa
 L X X X P X X X L X X X P X X X L X X X
 Pa----- Pa Pa PaPa Pa Pa-a Pa----- Pa Pa----- Pa Pa-----
 P X X X L X X X P X X X L X X X
 PaPaPaPaPaPa Pa Pa Pa Pa PaPa Pa Pa--aPa-----

Spróbuj teraz samodzielnie przeczytać przebieg rytmiczny piosenki na początku sylabami rytmicznymi, a następnie neutralną sylabą „pa”. Nie zapominaj o rotacji ciałem i trzykrotnym uderzaniu dłońmi o każde udo.

Powyższa piosenka to „Była babuleńka”, melodia ludowa zamieszczona w zbiorze p.t. „Piosenki które śpiewali dziadkowie gdy

było mali” (s. 49). Warto pochylić się nad tym zbiorem gdyż promuje on polskie melodie ludowe oraz piosenki dziecięce sprzed lat i wrócić trochę do korzeni.

Odczytaj przebieg rytmiczny następnej ludowej piosenki p.t. „Czarny baran” zamieszczonej w tym samym zbiorze (s. 47).

The musical score is written in treble clef, G major (one sharp), and 3/8 time. It consists of three staves of music. Above each staff, there are rhythmic markings: 'P' for pulse and 'L' for long, with 'X' marks indicating the timing of these pulses. The lyrics are 'Du Da Di Du----- Di Du Da Di Du----- Di Du Da Di' repeated across the staves.

Staff 1:
 P X X X L X X X P X X X L X X X P X X X
 Du Da Di Du----- Di Du Da Di Du----- Di Du Da Di

Staff 2:
 L X X X P X X X L X X X P X X X L X X X
 Du----- Di Du Da Di Du Da Di Du Da Di Du----- Di

Staff 3:
 P X X X L X X X P X X X L X X X
 Du Da Di Du Da Di Du Da Di Du----- Di

Teraz jak zwykle piosenka zapisana jest z podpowiedzią neutralnej sylaby „pa”.

P X X X L X X X P X X X L X X X P X X X
 Pa Pa Pa Pa----- Pa Pa Pa Pa Pa----- Pa Pa Pa Pa

L X X X P X X X L X X X P X X X L X X X
 Pa----- Pa Pa Pa Pa Pa Pa Pa Pa Pa Pa Pa Pa Pa----- Pa

P X X X L X X X P X X X L X X X
 Pa Pa Pa Pa Pa Pa Pa Pa Pa Pa Pa----- Pa

Przejdź do wykonania przebiegu rytmicznego samodzielnie wymawiając sylaby rytmiczne, a następnie neutralną sylabę „pa”.

Jeszcze jedna piosenka o tym samym metrum p.t. "Wieczorem" [Piosenki ..s. 73] z podpisanymi sylabami rytmicznymi.

P X X X L X X X P X X X L X X X P X X X

Du----- Di Du----- Di Du----- Di Du----u Di Du----- Di

L X X X P X X X L X X X P X X X L X X X

Du----u Di Du----- Di Du----- Di Du----- Di Du----u Di

P X X X L X X X P X X X L X X X P X X X

Du----- Di Du----u Di Du----- Du----- Du-----

To samo tylko z podpowiedzią neutralnej sylaby „pa”.

P X X X L X X X P X X X L X X X P X X X

Pa----- Pa Pa----- Pa Pa----- Pa Pa----a Pa Pa----- Pa

L X X X P X X X L X X X P X X X L X X X

Pa----a Pa Pa----- Pa Pa----- Pa Pa----- Pa Pa----a Pa

P X X X L X X X P X X X L X X X P X X X

Pa----- Pa Pa----a Pa Pa----- Pa----- Pa-----

P L P L P L P L
 X

Du Da Di Du----- Du Da Di Du----- Du Da Di Du---- Di Du----- Du-----
 Du Da Di Du----- Du Da Di Du----- Du Da Di Du--u Di Du----- Du-----
 Du Da Di Du----- Du Da Di Du----- Du Da Di Du--u Di Du----- Du-----

Następnie ten sam zapis nutowy z podpowiedzią neutralnej sylaby „pa”.

P L P L P L P L
 X

Pa Pa Pa Pa----- Pa Pa Pa Pa----- Pa Pa Pa Pa---- Pa Pa----- Pa-----
 Pa Pa Pa Pa----- Pa Pa Pa Pa----- Pa Pa Pa Pa--a Pa Pa----- Pa-----
 Pa Pa Pa Pa----- Pa Pa Pa Pa----- Pa Pa Pa Pa--a Pa Pa----- Pa-----

Ostatni etap to samodzielne odczytanie przebiegu rytmicznego sylabami rytmicznymi oraz neutralną sylabą „pa”.

The image displays three staves of musical notation in G major (one sharp) and 6/8 time. The first staff begins with a treble clef, a key signature of one sharp (F#), and a 6/8 time signature. The melody consists of eighth and quarter notes. The second and third staves continue the exercise with similar rhythmic patterns, ending with a double bar line.

Drugim elementem ważnym w piosence jest melodia. Tak jak z rytmem, tak i z melodią pracuje się oddzielnie. Praca ta rozwija poszczególne zmysły, muzykalność i przyczynia się do lepszej realizacji poszczególnych edukacji [Matuszak 2014, s. 12–15].

ROZDZIAŁ II

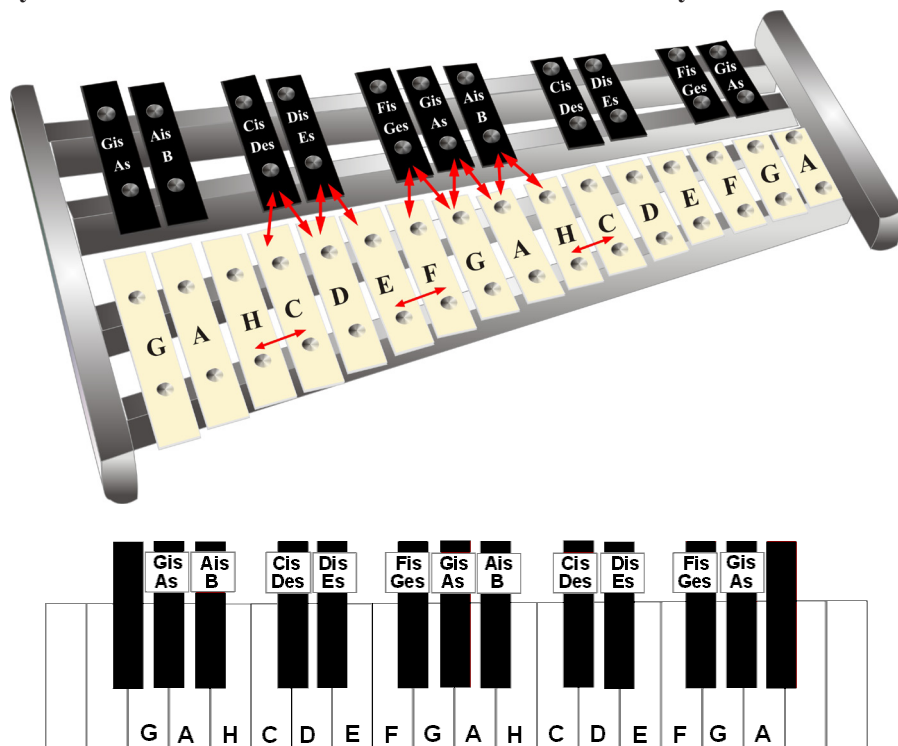
DOŚWIADCZANIE POCZUCIA TONALNOŚCI

1. Melodia

Podczas pracy z melodią posługiwać się będziemy nazwami solmizacji relacyjnej oraz nazwami literowymi nut. Jako pomoc dydaktyczną zastosowano klawiaturę dzwonek chromatycznych. Jest to instrument prosty, lekki i niewielki gabarytowo. Wszędzie możemy go ze sobą zabrać. Jednocześnie jest przydatny, gdy chcemy podać sobie wysokość dźwięku, od którego zaczyna się melodia śpiewanej piosenki. Źródłem dźwięku na dzwonekach są metalowe sztabki ułożone jak klawiatura instrumentów klawiszowych, takich jak pianino, fortepian czy keyboard. Na dzwonekach są dwa manualy, gdzie jeden stanowią sztabki białe odpowiadające klawiszom białym instrumentów klawiszowych oraz czarne poukładane grupami (3 + 2) odpowiadające klawiszom czarnym. Każde ćwiczenie poprzedza rysunek klawiatury i zaznaczone sztabki odpowiadające aktualnie wykorzystywanym dźwiękom. Należy zauważyć, że na dzwonekach na początku nie ma 1. sztabki czarnej z grupy 3. oraz brakuje 3. sztabki czarnej z grupy 3. na końcu. Po prostu nie zmieściły się w tym rozmiarze instrumentu, a wydawana przez nie wysokość dźwięku mieści się poza skalą głosu dzieci i nauczyciela. Na rysunku niżej przedstawionych dzwonek strzałkami zaznaczono najmniejsze odległości między dźwiękami – półtony. Pod rysunkiem dzwonek dla porównania narysowano klawiaturę i zapis nutowy na pięciolinii.

Porównaj oba rysunki:

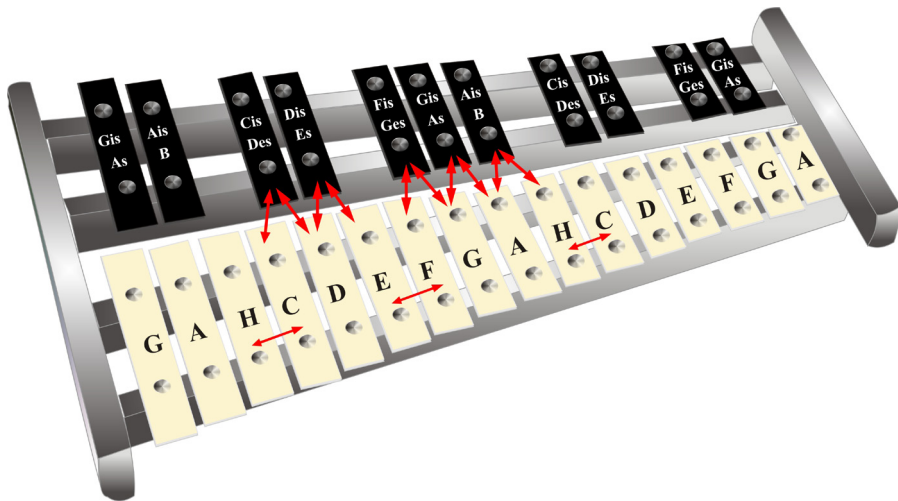
Rys. 9. Dzwonki i klawiatura instrumentów klawiszowych

2. Interwały

Na początku ważne jest, abyśmy potrafili obliczyć odległości między dźwiękami. Będzie to w przyszłości potrzebne do budowania trójdźwięków durowych i molowych, aby utrwalić się w trybie dur lub moll, gdyż najczęściej piosenki dla dzieci są napisane właśnie w tych trybach.

Czym jest interwał? To odległość między **dwoma różnymi** dźwiękami w muzyce [por. Habela 1988, s. 82]. Wielkość interwału zależy od liczby półtonów pomiędzy dźwiękami. Łatwiej będzie obliczyć interwał za pomocą dzwonek. Poniżej przedstawiono dzwoneki chromatyczne, które mają sztabki białe i czarne, a na nich namalowane strzałki. Strzałki te wskazują nam, jak należy liczyć odległości między dźwiękami.

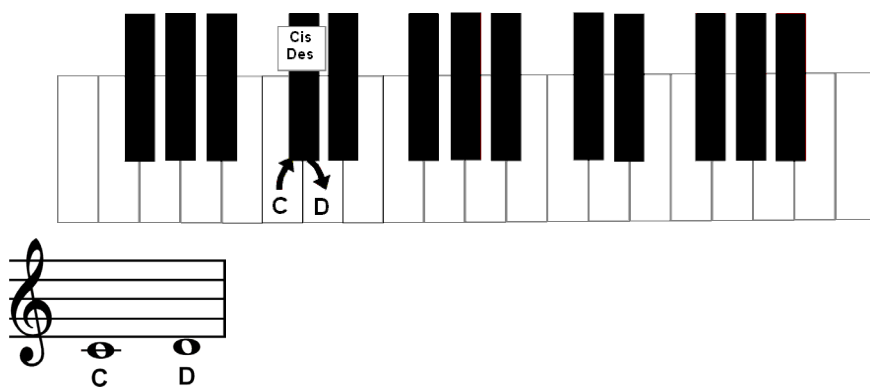
Pierwsza strzałka znajduje się pomiędzy dwiema białymi sztabkami o nazwach H – C. Między tymi dźwiękami jest najmniejsza odległość, którą nazywamy półtonem, a interwał to **sekunda mała**.

Sekunda to odległość pomiędzy **dwoma sąsiadującymi dźwiękami**. Sąsiadujące dźwięki są umieszczone na białych sztabkach. „Liczba półtonów między nimi określi, czy będzie to interwał sekundy wielkiej – dwa półtony, czy sekundy małej – jeden półton. Dla ułatwienia używamy symbolu do określenia interwału i tak: sekunda wielka = 2, sekunda mała = 2>” [Matuszak 2014, s. 39].

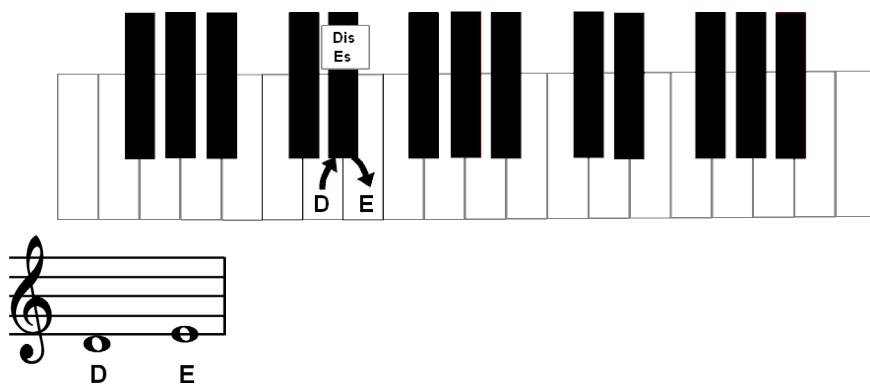
Następne dwa sąsiadujące dźwięki to C – D. Między tymi dźwiękami jest interwał sekundy wielkiej (dwa półtony). Od C do czarnej sztabki (Cis lub Des) namalowana jest strzałka, która pokazuje odległość jednego półtonu i od niej następną strzałkę od sztabki czarnej do białej (Cis lub Des do D) pokazuje odległość też jednego półtonu. Zatem od **C do D** mamy dwa półtony, czyli interwał **sekundy wielkiej**.

Obrazowo przedstawiono to poniżej na klawiaturze.

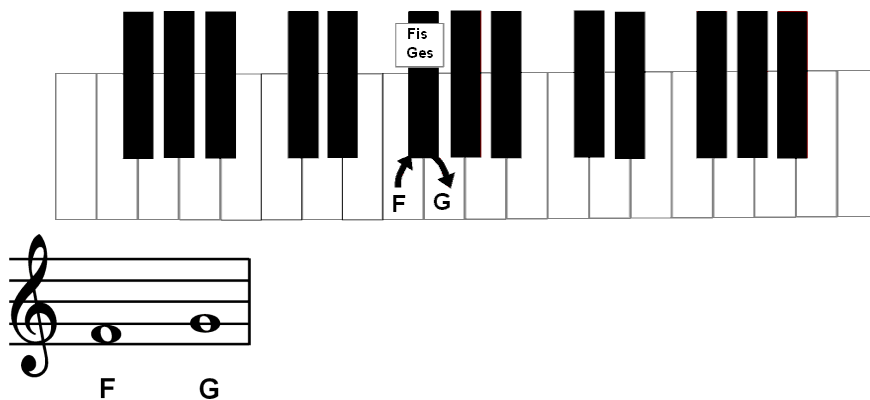
Pojawi się również zapis nutowy na pięciolinii, aby zapamiętać położenie dźwięków na pięciolinii i ich nazwy literowe.

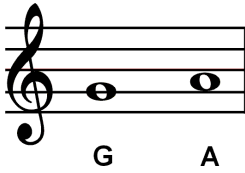
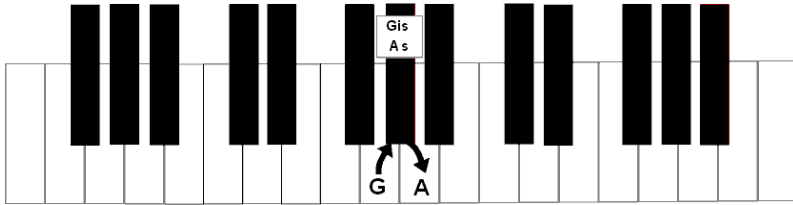
- Od dźwięku **D** do **E** jest również interwał **sekundy wielkiej** (dwa półtony).

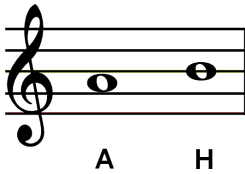
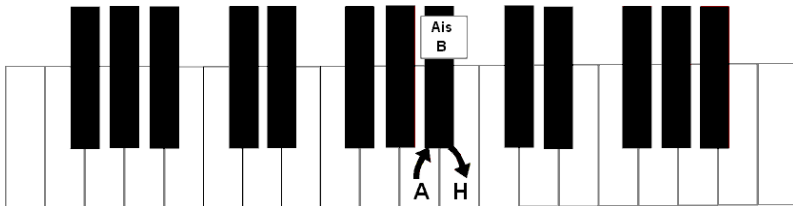
- Tak samo jest od **F** do **G**.

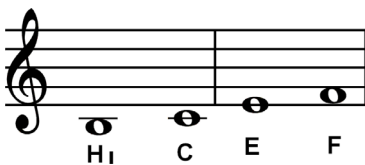
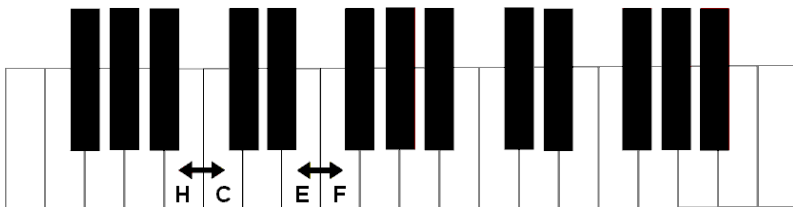
- Również od G do A.

- Oraz od A do H.

- Natomiast od dźwięku H do C, tak jak od E do F, jest odległość jednego półtonu, czyli **sekunda mała** (2>).

Zapamiętaj, iż podczas śpiewania **nazwami** solmizacji relacyjnej zawsze między **Do – Re**, **Re – Mi**, **Fa – So**, **So – La** oraz **La – Ti** jest interwał **sekundy wielkiej**. Natomiast między **Ti – Do** oraz **Mi – Fa** jest interwał **sekundy małej**.

Koniecznym przeczytaj w podręczniku o roli znaków chromatycznych [Matuszak 2014, s. 36], ponieważ będziemy ich używać podczas budowania różnych interwałów. Czasami, aby zbudować interwał, może się okazać, że odległość między dźwiękami jest inna od wymaganej. Wówczas trzeba użyć znaków chromatycznych. Gdy odległość między dźwiękami jest za mała od wymaganej, wówczas powiększamy ją poprzez podwyższenie drugiego dźwięku, dodając do niego krzyżyk. Natomiast jeśli jest za duża od należytej, wówczas zmniejszamy ją poprzez obniżenie drugiego dźwięku, dodając do niego bemol.

2.1 Ćwiczenia

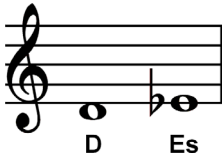
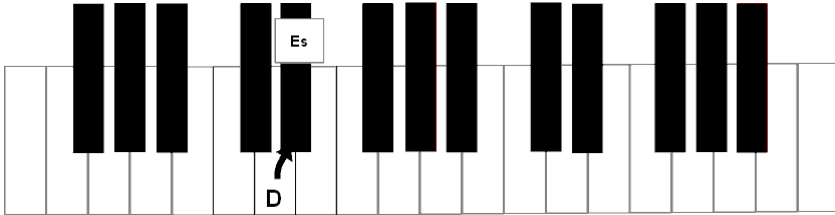
a) Zbudujemy **sekundę małą** (odległość 1 półtonu) od dźwięku **D**. Przeanalizujemy:

- sekunda to odległość między dwoma sąsiadującymi ze sobą dźwiękami, zatem sąsiednim dźwiękiem **D** jest dźwięk **E**;
- od **D** do **E** są dwa półtony, czyli odległość jest za duża;

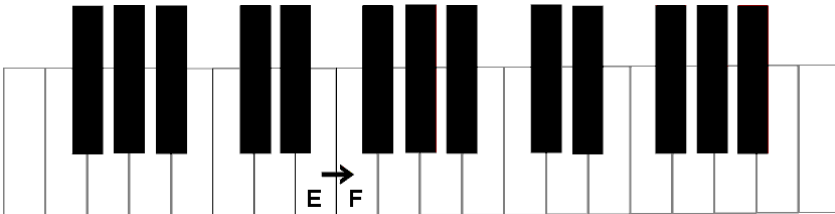
- zmniejszymy ją przez obniżenie drugiego dźwięku, dodając do niego bemol;
- dźwięk **E** ze sztabki białej powędrował na sztabkę czarną i nazywa się teraz **Es**;

- interwał sekundy małej to **D – Es**.

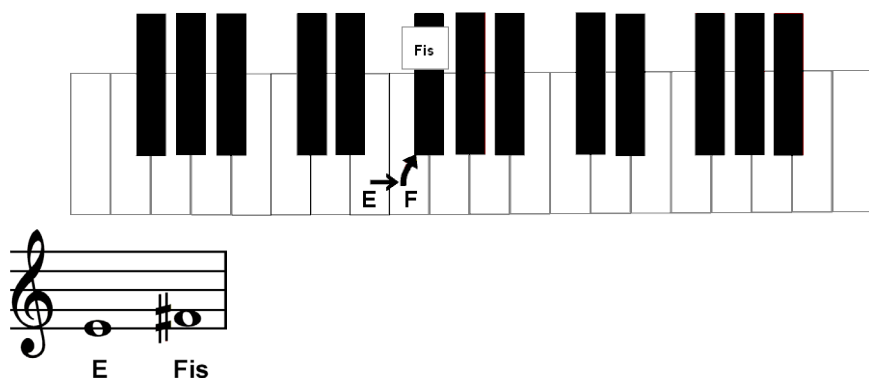

b) Teraz zbudujemy **sekundę wielką** (2 półtony) od dźwięku **E**.
Przeanalizujemy:

- sekunda to odległość między dwoma sąsiadującymi ze sobą dźwiękami, zatem sąsiednim dźwiękiem **E** jest dźwięk **F**;
- od **E** do **F** jest jeden półton, zatem odległość jest za mała;

- zwiększymy ją przez podwyższenie drugiego dźwięku, dodając do niego krzyżyk;
- dźwięk **F** z białej sztabki powędrował na sztabkę czarną i nazywa się teraz **Fis**;
- interwał sekundy wielkiej to **E – Fis**.

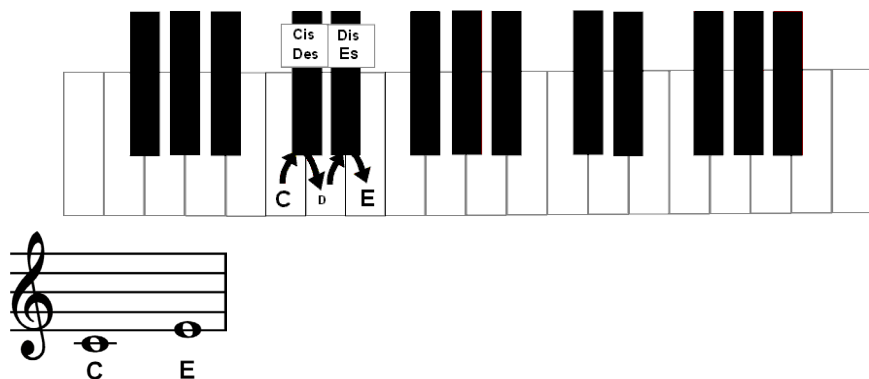
Kierując się opisanymi powyżej zasadami, potrafimy zbudować od każdego dźwięku interwał sekundy.

Przejdziemy teraz do budowania następnego interwału, a mianowicie tercji. Podobnie jak sekundy tercja mała i wielka zależne są od liczby półtonów. **Tercja to odległość między trzema kolejnymi dźwiękami**, czyli odległość od pierwszego dźwięku do kolejnego trzeciego. Dla ułatwienia używamy symbolu do określenia interwału i tak: tercja wielka = 3, tercja mała = 3>.

c) Zbudujmy **tercję wielką** od dźwięku C.

Przeanalizujmy:

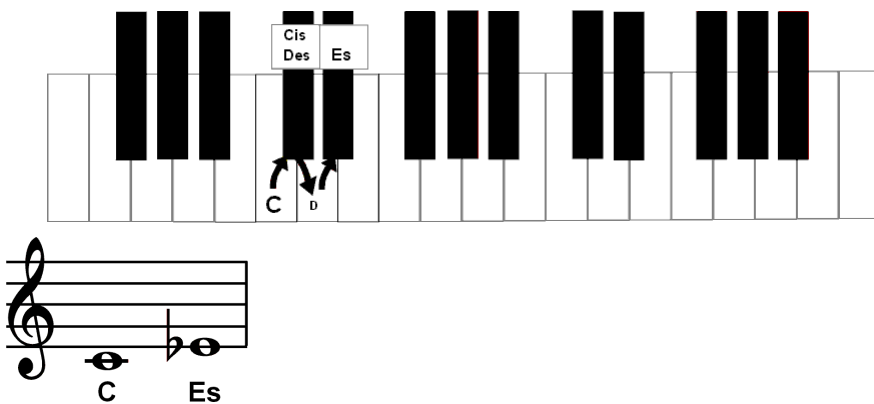
- tercja to odległość od pierwszego do kolejnego trzeciego dźwięku, zatem trzecim dźwiękiem oddalonym od C jest dźwięk E;
- od C do E są cztery półtony, zatem odległość jest poprawna.

d) Teraz zbudujemy **tercję małą** od dźwięku **C**.

Przeanalizujmy:

- tercja mała ma trzy półtony;
- trzecim dźwiękiem oddalonym od **C** jest dźwięk **E** (cztery półtony), czyli odległość jest za duża;
- zmniejszymy ją przez obniżenie trzeciego dźwięku, dodając do niego bemol;
- dźwięk **E** z białej sztabki powędrował na sztabkę czarną i nazywa się teraz **Es**;
- interwał tercji małej to **C – Es**.

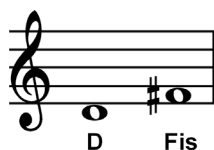
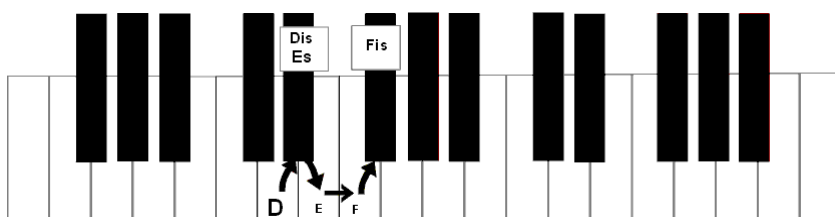
e) Zbudujemy **tercję wielką** od dźwięku **D** (cztery półtony).

Przeanalizujmy:

- tercja to odległość od pierwszego do kolejnego trzeciego dźwięku, zatem trzecim dźwiękiem oddalonym od **D** jest dźwięk **F** (trzy półtony), czyli odległość jest za mała;

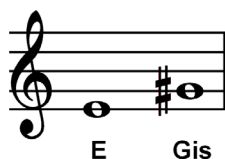
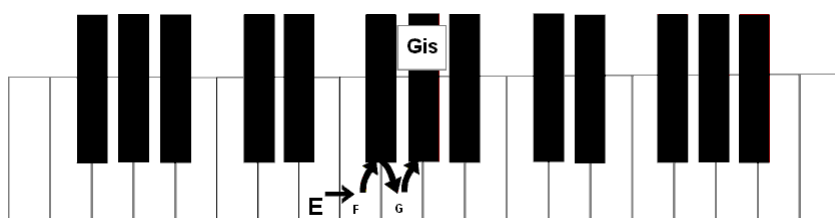

- zwiększymy ją przez podwyższenie trzeciego dźwięku, dodając do niego krzyżyk;
- dźwięk **F** z białej sztabki powędrował na sztabkę czarną i nazywa się teraz **Fis**;
- interwał tercji wielkiej to **D – Fis**.

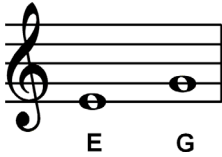
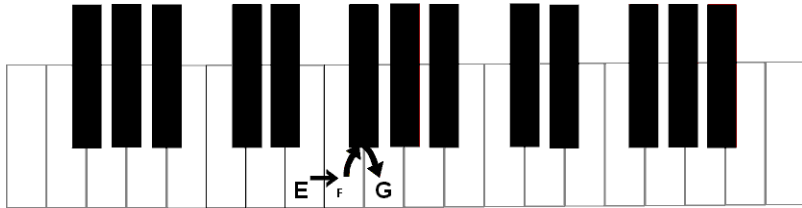

f) Zbudujemy obie tercje od dźwięku E.

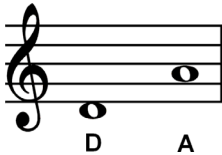
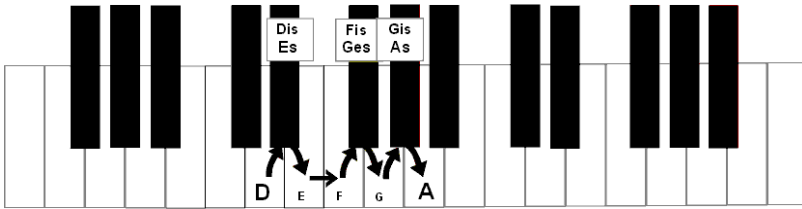
- **tercja wielka** (cztery półtony) to **E – Gis**.

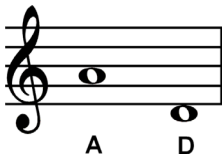
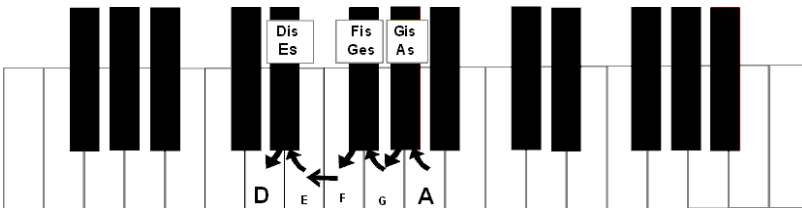
- **tercja mała** (trzy półtony) od dźwięku **E** to **G**.

g) Interwały możemy budować w obie strony, czyli w górę i w dół. Zbudujemy interwał **kwinty czystej** (siedem półtonów) w górę od dźwięku **D** – to **A**.

Od dźwięku **A** w dół **kwinta czysta** to dźwięk **D**.

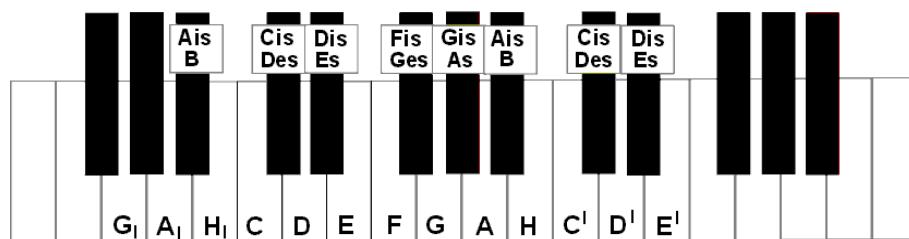
Umiejętność budowania tercji małej i wielkiej pomocna będzie podczas tworzenia trójdźwięków durowych lub molowych celem utrwalenia trybu durowego lub molowego.

Umiejętność budowania powyższych interwałów przyda się również podczas analizy piosenki.

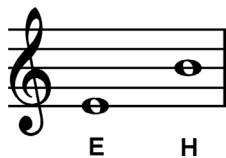
Zwrócono tu szczególną uwagę na interwały, którymi nauczyciel permanentnie posługuje się w edukacji wczesnoszkolnej, rozwijając wyobrażenia muzyczne dzieci. Wiedzę na temat pozostałych interwałów student uzupełni z literatury przedmiotu.

Warto spróbować samodzielnie obliczyć liczbę półtonów pomiędzy poszczególnymi dźwiękami. Poniżej zamieszczono zadania. Zakryj odpowiedzi i zrób to sam, a potem sprawdź. Skorzystaj z zamieszczonej poniżej klawiatury.

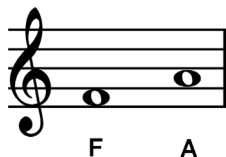
Zadania

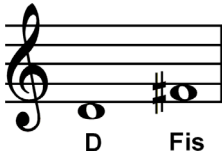
1. Oblicz, o ile półtonów od dźwięku E oddalony jest dźwięk H.

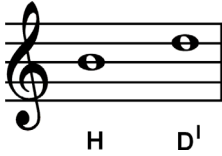
2. Oblicz, o ile półtonów od dźwięku F oddalony jest dźwięk A.

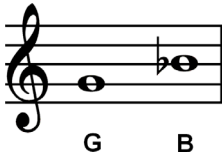
3. Oblicz, o ile półtonów od dźwięku **D** oddalony jest dźwięk **Fis**.

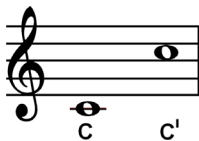
4. Oblicz, o ile półtonów od dźwięku **H** oddalony jest dźwięk **D**.

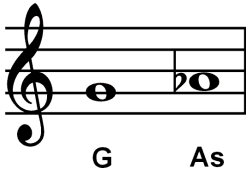
5. Oblicz, o ile półtonów od dźwięku **G** oddalony jest dźwięk **B**.

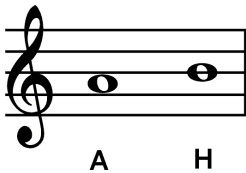
6. Oblicz, o ile półtonów od dźwięku **C** oddalony jest dźwięk **C'** (kolejna ósma sztabka).

7. Oblicz, o ile półtonów od dźwięku **G** oddalony jest dźwięk **As**.

8. Oblicz, o ile półtonów od dźwięku **A** oddalony jest dźwięk **H**.

Odpowiedzi

1. siedem półtonów – **kwinta czysta**.
2. cztery półtony – **tercja wielka**.
3. cztery półtony – **tercja wielka**.
4. trzy półtony – **tercja mała**.
5. trzy półtony – **tercja mała**.
6. dwanaście półtonów – **oktawa czysta**.
7. jeden półton – **sekunda mała**.
8. dwa półtony – **sekunda wielka**.

3. Melodia w piosence

Melodia, to jeden z podstawowych elementów piosenki. Nim przejdziemy do opanowania szybkiego czytania głosem melodii piosenki, wykonamy ćwiczenia usprawniające to zadanie. Melodię będziemy czytać nazwami solmizacji relacyjnej. Nasze oko musi się przyzwyczaić do stosunków między dźwiękami. Pomogą nam w tym poniższe ćwiczenia. Pozwolą one zrozumieć istotę solmizacji relacyjnej.

Ponieważ pięciolinia to bardzo dużo dla niewprawnego oka. Dlatego najpierw będziemy czytać nazwy dźwięków rozmieszczonych na trzech liniach. Na początku utrwalimy wzrokowo relację dźwięków **Do – Mi – So** (trójdźwięk durowy). Dźwięki rozmieszczone są na trzech liniach. Gdy w bardzo szybkim tempie rozpoznasz nazwy solmizacyjne zapisanych dźwięków, to możesz podnosić poprzeczkę swoich umiejętności. Na początku te trzy dźwięki zapisano tylko na trzech liniach. Zapamiętaj, jeżeli **Do** leży na linii, to dźwięki **Mi** i **So** też leżą na liniach, tylko wyżej. Jeżeli **Do** zapisane jest między liniami, to **Mi** i **So** też zapisane są między liniami lecz wyżej.

W ćwiczeniach używamy zapisu skróconego **Do = D, Mi = M, So = S**.

Należy zwrócić uwagę, że śpiewamy **SO**, a nie **SOL**, tak jak do tego jesteśmy przyzwyczajeni. Tak uczono nas w szkole, ale wówczas posługiwano się metodą absolutną. Niestety, uczymy najczęściej tak, jak nas uczono i na pewno niełatwo przestawić się na inną metodę. Gdy pozna się dobrodziejstwa metody relacyjnej, łatwiej przestawić się na nią z absolutnej. Metody tej doświadczyłam na Węgrzech w Instytucie Kodalya, a później na seminariach z amerykańskim pedagogiem i psychologiem muzyki Edwinem Eliasem Gordonem. Proszę zwrócić uwagę, że głoska **L** śpiewana na końcu wyrazu zamyka gardło. Natomiast głoska **O** je otwiera. Spróbuj kilka razy na dowolnej wysokości zaśpiewać **SOL**, obserwując swoje gardło, a następnie **SO**. Zapewne zauważysz diametralną różnicę. Dopóki się nie przyzwyczaisz, musisz na to zwracać szczególną uwagę, natomiast gdy będziesz tak uczył dzieci, one szybko to zapamiętają. Niestety, podręczniki dla dzieci nie są przystosowane do tej metody, dlatego trzeba korzystać z nich bardzo rozsądnie albo wcale. Rozwój zdolności dziecka na tym nie ucierpi, a wręcz odwrotnie – jeżeli będziesz pracować tak, jak prowadzi ten podręcznik ćwiczeń wówczas rozwiniesz u dzieci poczucie rytmu, słuch melodyczny, pamięć i wyobraźnię.

Na początek pojawią się ćwiczenia i piosenki w tonacjach – gamach durowych. W każdej gamie durowej niezależnie od jej nazwy i wysokości brzmienia **I stopień w metodzie relacyjnej zawsze nazywa się Do (D)**. To od tego stopnia będziemy śpiewać trójdźwięki i podawać wysokość jego brzmienia. Brzmienie wszystkich kolejnych dźwięków zależeć będzie od wysokości brzmienia **Do (D)**.

Wszystkie ćwiczenia zapisane na trzech liniach śpiewaj wiele razy gdyż w ten sposób w przyszłości łatwiej i szybciej będziesz czytać zapisy nutowe piosenek na pięciolinii.

3.1 Melodie zapisane na trzech liniach

Zaczynając poniższe ćwiczenie, na początku wielokrotnie zaśpiewaj i utrwal wysokość dźwięków **D-M-S** (przykład 1), a następnie śpiewaj poniższe przykłady oznaczone cyfrą 2A, 2B, 2C i na końcu 2D. Przed każdym z nich utrwal melodię trójdźwięku durowego (przykład 1). Podaj na dzwonek lub innym instrumencie wysokość brzmienia tych trzech dźwięków i ją zapamiętaj. Niech w poniższym ćwiczeniu **D** (brzmi jak C, czyli zagraj dźwięk C na dzwonek, śpiewając go jednocześnie nazwą solmizacyjną – **Do**). Wówczas **Mi** (**M**) jest oddalone o tercję wielką i brzmi jak E (grasz dźwięk E, a śpiewasz nazwę solmizacji **Mi**). **So** (**S**) oddalone jest od **Mi** (**M**) o tercję małą i brzmi jak G (grasz dźwięk G, a śpiewasz solmizacją – **So**).

Śpiewamy **D-M-S** a gramy C-E-G. Jednak wspaniale będzie, jeżeli zapamiętamy podane wysokości dźwięków i nie będziemy sobie podpowiadać podczas śpiewu instrumentem. Dlatego warto zagrać powyższe dźwięki wielokrotnie i zapamiętać tę melodię. Wykonaj poniższe ćwiczenia, śpiewając je nazwami solmizacji relacyjnej [por. Burowska 1996]. Każdą melodię zapisaną dalej poprzedza trójdźwięk poszerzony o dźwięki z których ostatni (śpiewaj go dłużej aby zapamiętać wysokość) jest taki sam jak pierwszy w melodii. Taki sposób ułatwia wykonywanie ćwiczeń.

Melodię oznaczoną cyfrą **1**, zakończoną znakiem powtórki zagraj kilka razy (co najmniej 5) na dzwonek i śpiewaj jednocześnie aby zapamiętać wysokości dźwięków. Po czym pamiętając wysokość

ostatniego dźwięku zaśpiewaj samodzielnie (bez grania na dzwonek) melodię oznaczoną numerem **1a**.

Tak samo realizuj następujące ćwiczenia – **2 – 2a, 3 – 3a, 4 – 4a**.

The image displays four sets of musical exercises, each consisting of a rhythmic pattern and a corresponding melodic line.

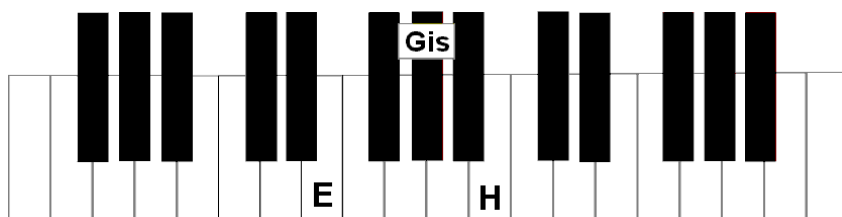
- Exercise 1:** A rhythmic pattern on a five-line staff with notes on lines 1, 2, 3, 4, and 5, labeled D, M, S, M, D. Below it is melodic line 1a, which starts on a single line and moves up stepwise to the fifth line, then descends.
- Exercise 2:** A rhythmic pattern on a five-line staff with notes on lines 1, 2, 3, 4, 5, 4, 3, labeled D, M, S, M, D, M, S. Below it is melodic line 2a, which starts on a single line, moves up to the fifth line, and then descends.
- Exercise 3:** A rhythmic pattern on a five-line staff with notes on lines 1, 2, 3, 4, and 5, labeled D, M, S, M, D. Below it is melodic line 3a, which starts on a single line and moves up stepwise to the fifth line, then descends.
- Exercise 4:** A rhythmic pattern on a five-line staff with notes on lines 1, 2, 3, 4, 5, 4, labeled D, M, S, M, D, M. Below it is melodic line 4a, which starts on a single line, moves up to the fifth line, and then descends.

Te same ćwiczenia, czyli tę samą melodię, można wykonać, śpiewając wyżej lub niżej. Teraz wykonaj jeszcze raz ćwiczenia, ale niech teraz **Do** brzmi jak E, wówczas tercję wielką wyżej mamy Gis i dodajemy tercję małą – H. Czyli **Do (D)** brzmi jak E, **Mi (M)** – jak Gis, a **So (S)** – jak H.

Melodię oznaczoną cyfrą **1**, zakończoną znakiem powtórki zagraj kilka razy na dzwonek i śpiewaj jednocześnie aby zapamiętać wysokości dźwięków.

Po czym pamiętając wysokość ostatniego dźwięku zaśpiewaj samodzielnie (bez grania na dzwonekch) melodię oznaczoną numerem 1a.

Tak samo realizuj następne ćwiczenia – 2 – 2a, 3 – 3a, 4 – 4a.

Jeżeli zapamiętałeś melodię trójdźwięku, śpiewaj teraz poniższe ćwiczenia nazwami solmizacji relacyjnej.

1

D M S M D

1a

D

2

D M S M D M S

2a

S

3

D M S M D

3a

D

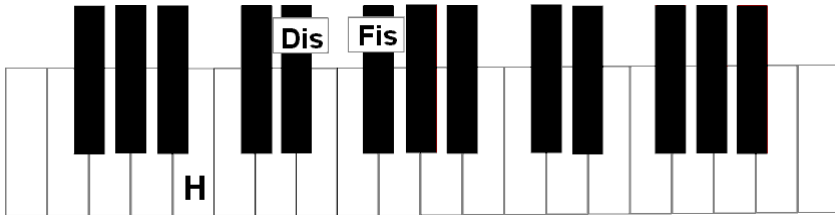
4

D M S M D M

4a

M

Te same melodie zabrzmiały niżej, ponieważ inna będzie wysokość naszego **DO**. Niech **Do (D)** brzmie jak H, **Mi (M)** jak Dis, a **So (S)** jak Fis. Tak brzmi trójdźwięk **H-dur**.

1

D M S M D

1a

D

2

D M S M D M S

2a

S

3

D M S M D

3a

D

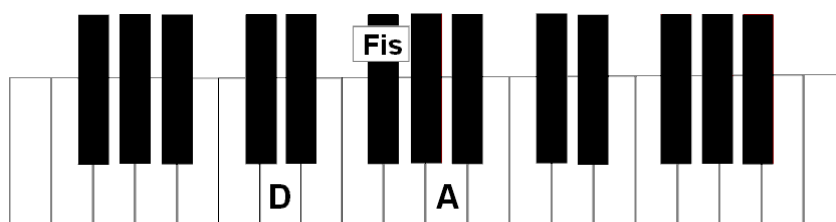
4

D M S M D M

4a

M

Przyzwyczajiliśmy już nasz wzrok do położenia nut na liniach. Teraz te same dźwięki zapiszemy między liniami, na polach. Najważniejszą sprawą jest wysokość **DO**. W dalszych ćwiczeniach zaproponowano, aby **Do (D)** brzmiało jak D. Poznasz brzmienie trójdzźwięku durowego tonacji D-dur. Wówczas **Mi (M)** będzie brzmiało jak Fis, a **So (S)** jak A. Utrwal trójdzwięk durowy, śpiewając jego melodię kilkakrotnie.

Dla przypomnienia tak jak poprzednio melodię oznaczoną cyfrą **1**, zakończoną znakiem powtórki zagraj kilka razy na dzwonek i śpiewaj jednocześnie aby zapamiętać wysokości dźwięków. Po czym pamiętając wysokość ostatniego dźwięku zaśpiewaj samodzielnie (bez grania na dzwonek) melodię oznaczoną numerem **1a**.

Tak samo realizuj następane ćwiczenia – **2 – 2a, 3 – 3a, 4 – 4a, 5 – 5a**.

1

D M S M D

1a

2

D M S M D M S

2a

3

D M S M D

3a

4

D M S M D M S

4a

5

D M S M D M

5a

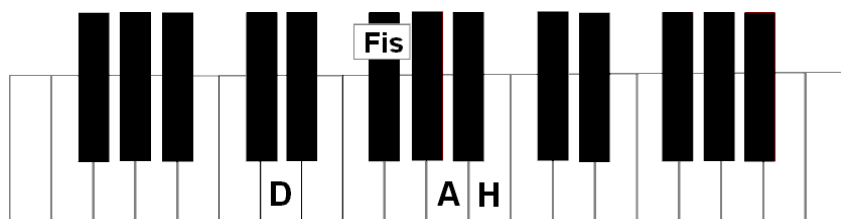
M

Utrwaliliśmy melodię trójdźwięku durowego, zatem dodamy teraz nowy dźwięk – La (w zapisie L), położony jedno miejsce powyżej So (S) i brzmi jak H. Ćwiczenia będą zapisane jeszcze na trzech liniach

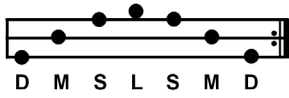
i na polach. Zwróć zawsze uwagę na miejsce, gdzie umieszczone jest **Do**. Czy zapisano go na linii, czy na polu. Śpiewaj, ale najpierw utrwal melodię trójdźwięku D-dur + dźwięk La (**L**) (**ćwiczenie 1a oraz 1b**). Każde ćwiczenie zaśpiewaj kilka razy, aby biegle odczytywać zapisaną melodię. Zagraj na dzwoneczkach ćwiczenia **1a** i **1b**, śpiewając melodię nazwami solmizacji relacyjnej. Powtarzaj tak długo melodię, aż dobrze ją zapamiętasz, masz przecież na każdych trzech liniach znak powtórki. Dalsze ćwiczenia wykonuj tak jak to zostało opisane poniżej.

Melodię oznaczoną cyfrą **2**, zakończoną znakiem powtórki zagraj kilka razy na dzwoneczkach i śpiewaj jednocześnie aby zapamiętać wysokości dźwięków. Po czym pamiętając wysokość ostatniego dźwięku zaśpiewaj samodzielnie (bez grania na dzwoneczkach) melodię oznaczoną numerem **1a**.

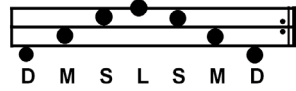
Tak samo realizuj następane ćwiczenia – **2 – 2a, 3 – 3a, 4 – 4a, 5 – 5a, 6 – 6a**.

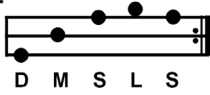
1a

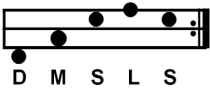
1b

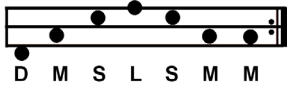
2

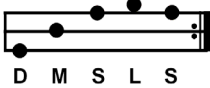
3

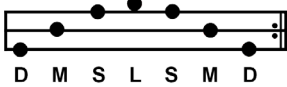
4

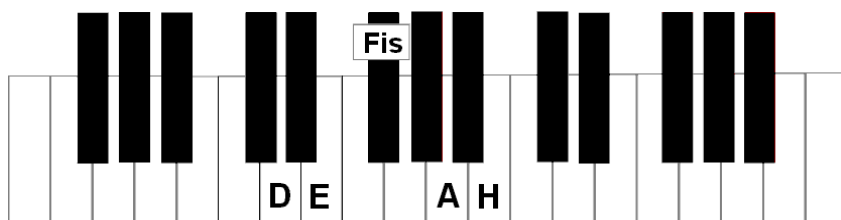
5

6

Poszerzymy teraz naszą melodię o dalsze dźwięki. Między **Do** a **Mi** leży **Re** (w zapisie **R**), następna biała sztabka na dzwonek, oddalona o sekundę wielką.

Śpiewamy trójdzwięk D-dur, poszerzając go o dwa dźwięki Re i La.

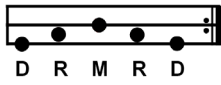
Do (D) brzmi jak D, **Re (R)** brzmi jak E, **Mi (M)** brzmi jak Fis, **So (S)** brzmi jak A, a **La (L)** brzmi jak H. Utrwal teraz melodię ćwiczeń **1a** oraz **1b**. Powtórz każde ćwiczenie wielokrotnie, po to aby zapamiętać ich melodie. Następnie zaśpiewaj dalsze ćwiczenia.

Te same ćwiczenia zostaną zapisane raz na liniach i powtórzone w zapisie między liniami. Śpiewamy je patrząc na poniższe zapisy po to, aby nabrać wprawy czytania nut głosem i przygotować wzrok do zapisu na pięciolinii, który pojawi się niebawem. Jednocześnie utrwalamy w ten sposób relacje między dźwiękami. Na tym właśnie polega metoda relacyjna. Nie ważna jest ilość linii na których zapisano nuty ale ważne są odległości między nimi. Wielokrotnie śpiewaj ćwiczenia wprowadzające oznaczone symbolami **1a** oraz **1b** przez co utrwalamy relacje pojawiających się nowych dźwięków.

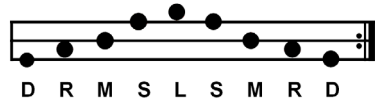
Przypomnę wykonanie ćwiczeń.

Melodię oznaczoną cyfrą **2**, zakończoną znakiem powtórki zagraj kilka razy na dzwonek i śpiewaj jednocześnie aby zapamiętać wysokości dźwięków. Po czym pamiętając wysokość ostatniego dźwięku zaśpiewaj samodzielnie (bez grania na dzwonek) melodię oznaczoną numerem **2a**. Tak samo realizuj następne ćwiczenia – **3 – 3a, 4 – 4a, 5 – 5a**.

1a

1b

2

2a

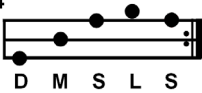
3

3a

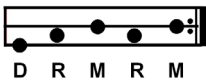
4

4a

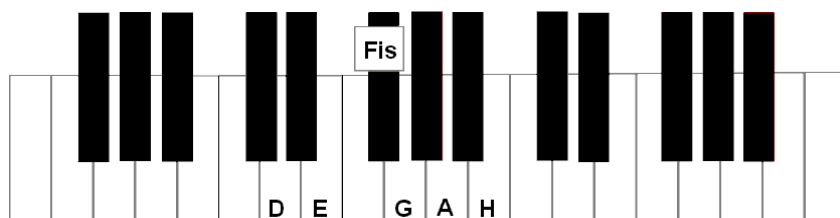
5

5a

Wprowadzamy znowu nowy dźwięk. Tym razem znajduje się on między **M** a **S**. Od dźwięku **M** oddalony jest o sekundę małą i nazywa się **Fa** (w zapisie **F**). Spójrz na poniżej zamieszczoną klawiaturę.

Aby utrwalić dźwięk **Fa** który brzmi jak **G**, zamieszczonych zostanie poniżej kilka ćwiczeń. Pozostaniemy jeszcze przy trzech liniach ale niebawem przejdziemy do zapisu na pięciolinii. Dla ułatwienia **Do** pozostaje na tej samej wysokości co w poprzednich ćwiczeniach, a mianowicie brzmi jak **D**. Wówczas **Re** (**R**) brzmi jak E, **Mi** (**M**) brzmi jak Fis, **Fa** (**F**) brzmi jak G, **So** (**S**) brzmi jak A oraz **La** (**L**) brzmi jak H. Zapraszam do śpiewania polskich melodii ludowych.¹

1a

1b

2A

¹ Por. Burowska Z., Karpala M., Noworol B., Wilk A., So mi la, Warszawa 1996, s. 168-195

2B

D M S F M

M

2C

D M S M D

D

2D

D M S F M

M

2E

D R M F M R D

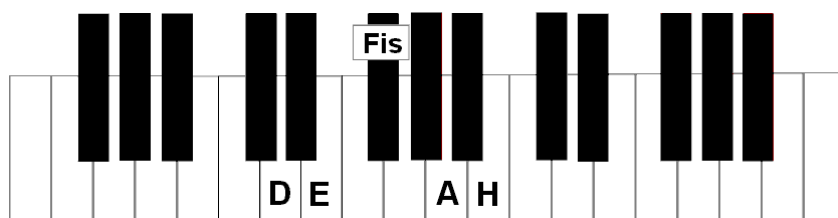
D

3.2 Melodie zapisane na pięciolinii

Jeżeli każde z powyższych ćwiczeń śpiewałeś wielokrotnie, to doskonale poruszasz się po trzech liniach. Przyszedł czas, aby podnieść poprzeczkę wyżej. Teraz będziemy się poruszać po pięciolinii. Na początku melodie, które już znasz, zapisane będą na pięciolinii.

Brzmienie dźwięków **Do**, **Re**, **Mi**, **So**, **La** pozostaje jak wyżej. Przypomnę: **Do (D)** brzmi jak D, **Re (R)** jak E, **Mi (M)** jak Fis, **So (S)** jak A, **La (L)** jak H. Zauważyłeś na pewno, że **M** brzmi jak Fis, czyli F podwyższone. Aby zapisać je na pięciolinii i do tego z kluczem wiolinowym, musimy użyć znaku chromatycznego – krzyżyka [Matuszak 2014, s. 36].

Na początku wielokrotnie zaśpiewaj ćwiczenie **1a** i **1b**. Dopiero gdy utrwalisz melodię tych ćwiczeń, przejdź do śpiewania dalszych.

1a

D R M R D

1b

D M S L S M R D

2 A

B

C

D

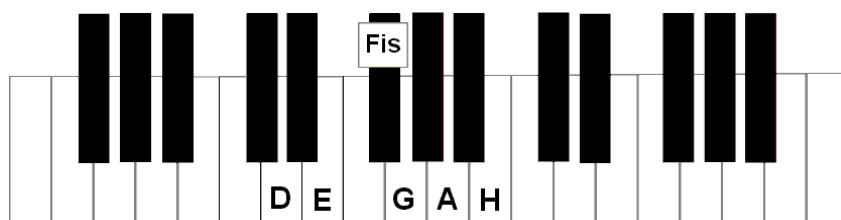
E

F

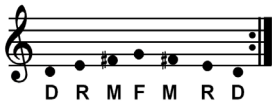
Dodajemy następny dźwięk **Fa** (w zapisie **F**), który leży między **Mi** oraz **So**. Utrwal, śpiewając wielokrotnie ćwiczenie **1a** oraz **1b**. Dla ułatwienia poniżej pojawi się klawiatura, na której przedstawione są kolejne dźwięki. Następnie śpiewaj nazwami solmizacji relacyjnej kolejne ćwiczenia. Dla ułatwienia pozostaniemy w tonacji jak wyżej, D-dur gdzie **Do (D)** brzmi jak D, **Re (R)** brzmi jak E, **Mi (M)** brzmi jak Fis, **Fa (F)** brzmi jak G, **So (S)** brzmi jak A oraz **La (L)** brzmi jak H.

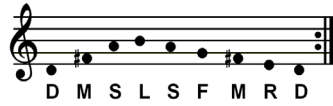
Zagraj na dzwonekach ćwiczenia **1a** i **1b**, śpiewając melodię nazwami solmizacji relacyjnej. Powtarzaj tak długo melodię, aż dobrze ją zapamiętasz, masz przecież na każdej pięciolinii znak powtórki. Z każdym ćwiczeniem coraz wyżej podnosimy poprzeczkę. Teraz trzeba również pamiętać o znakach chromatycznych. Na razie pojawią się one w każdym takcie, ale w przyszłości będą się pojawiać jedynie na początku każdej pięciolinii przy kluczu wiolinowym. W tym samym takcie nie powtarzamy znaku chromatycznego. Przeczytaj dokładnie w podręczniku podrozdział 2 pt. *Znaki chromatyczne* [Matuszak 2014, s. 36].

Teraz przejdź do ćwiczeń. Ćwiczenia oznaczone 2D, 2E oraz 2H to melodie ludowe. Natomiast ćwiczenie oznaczone 2G to piosenka (*Budzenie misia*, muz. F. Leszczyńska) [Wilk 1996].

1a

1b

2 A

A: A single staff with a treble clef, 2/4 time signature, and a key signature of one sharp (F#). The melody consists of the notes D, R, M, F, M, R, D. Below the staff are the letters D R M F M R D.
B: A single staff with a treble clef, 2/4 time signature, and a key signature of one sharp (F#). The melody consists of the notes D, M, S, L, S, F, M, R, D.
C: A single staff with a treble clef, 2/4 time signature, and a key signature of one sharp (F#). The melody consists of the notes D, M, S, L, S, F, M, R, D.
D: A single staff with a treble clef, 2/4 time signature, and a key signature of one sharp (F#). The melody consists of the notes D, M, S, L, S, F, M, R, D.
E: A single staff with a treble clef, 2/4 time signature, and a key signature of one sharp (F#). The melody consists of the notes D, M, S, L, S, F, M, R, D.
F: A single staff with a treble clef, 2/4 time signature, and a key signature of one sharp (F#). The melody consists of the notes D, M, S, L, S, F, M, R, D.
G: A single staff with a treble clef, 2/4 time signature, and a key signature of one sharp (F#). The melody consists of the notes D, M, S, L, S, F, M, R, D.
H: A single staff with a treble clef, 2/4 time signature, and a key signature of one sharp (F#). The melody consists of the notes D, M, S, L, S, F, M, R, D.

3.3 Motywy i melodie utrwalające tryb durowy

Warto poznać motywy utrwalające tryb durowy i śpiewać je na różnych wysokościach, czyli w różnych tonacjach. Pierwsza grupa motywów zapisana jest poniżej na pięciolinii jako ćwiczenie 1, druga – 2, trzecia – 3, a czwarta – 4.

Melodie motywów powtarzaj tyle razy, aż stwierdzisz, że możesz zaśpiewać je z pamięci od każdej wysokości podanego dźwięku. W ćwiczeniach tych **Do (D)** brzmi jak C, **Re (R)** brzmi jak D, **Mi (M)** brzmi jak E, **Fa (F)** brzmi jak F, **So (S)** brzmi jak G, **La (L)** brzmi jak A, **Ti (T)** brzmi jak H. Będą jeszcze potrzebne dźwięki poniżej i wyżej niż **Do (D)**, takie jak:

Ti₁ (T₁) brzmi jak H₁ **La₁ (L₁)** brzmi jak A₁ **So₁ (S₁)** brzmi jak G₁

Do¹ (D¹) brzmi jak C¹ **Re¹ (R¹)** brzmi jak D¹ **Mi¹ (M¹)** brzmi jak E¹.

Zwróć baczną uwagę, przy jakich nazwach dźwięków występuje oznaczenie (I) określające brzmienie wyżej lub niżej od **Do (D)**, które brzmi jak C.

1	2	3	4
D – M	D – M – D	D ¹ – S	D ¹ – S – M
R – S	R – T ₁ – R	F – L	F – L – D ¹
S – F	D – S ₁ – D	S – T	T – R ¹ – S
F – R	R – T ₁ – S ₁	D ¹ – M ¹	D ¹ – S – D ¹
D – S	S ₁ – R – T ₁	M ¹ – S	M ¹ – D ¹ – S
S – T ₁	D – M – S	D ¹ – L	L – F – D ¹
R – F	S – F – R	T – S	T – S – F
M – D	D – M – D	M – D ¹	M – S – D ¹

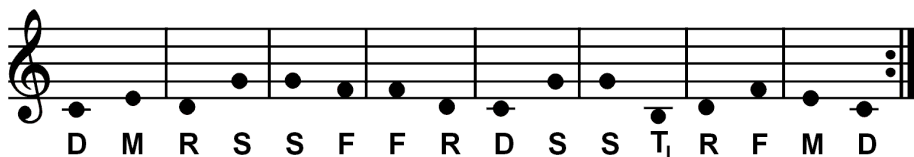
Motywy na pięciolinii zapisano od dźwięku C (**tak brzmi Do**) dlatego, aby łatwiej i szybciej nauczyć się ich melodii. Każda grupa składa się z ośmiu motywów.

Praca z pierwszą grupą motywów

Poniżej przedstawiona jest klawiatura z nazwami literowymi dźwięków i nazwami solmizacji relacyjnej, które wykorzystane są w grupie motywów.

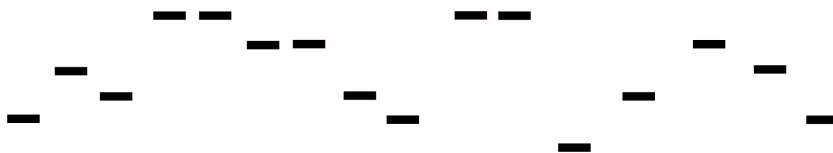

Melodia 1. grupy motywów zapisana na pięciolinii.

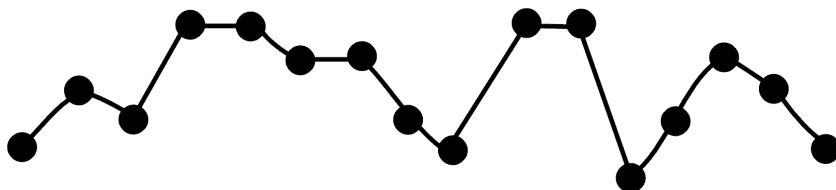

Kolejność działań:

- Graj melodię 1. grupy motywów na dzwoneczkach i jednocześnie śpiewaj nazwami solmizacji relacyjnej. Powtórz kilkanaście razy aby zapamiętać melodię.
- Śpiewaj melodię motywów nazwami solmizacji relacyjnej i pokazuj ją ręką.

- Śpiewaj melodię motywów sylabą neutralną „**pam**” i pokazuj ją ręką.
- Zrób tabliczkę melodyczną: [na kartce papieru naklej koraliki z plasteliny i połącz je kolorową nitką (najlepszy kordonek). Następnie włóż kartkę w koszulkę aby jej nie zniszczyć. Przyda się ona jako przykład do pracy z dziećmi].

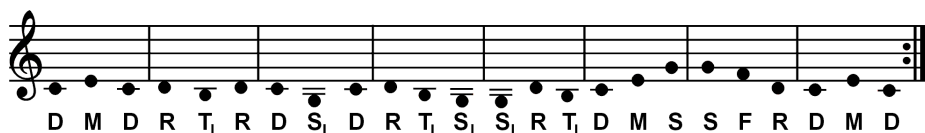
Śpiewaj motywy nazwami solmizacji relacyjnej i powtórz śpiewając neutralną sylabą „**pam**” wodząc palcem po koralikach.

Praca z drugą grupą motywów

Klawiatura z nazwami literowymi dźwięków i nazwami solmizacji relacyjnej, które wykorzystane są w drugiej grupie motywów.

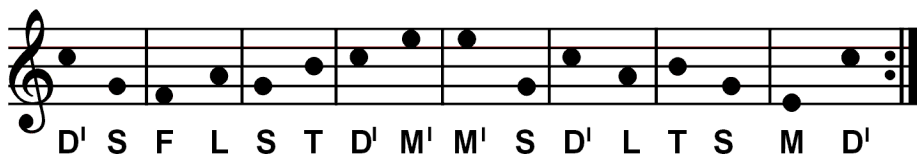

Melodia 2. grupy motywów zapisana na pięciolinii.

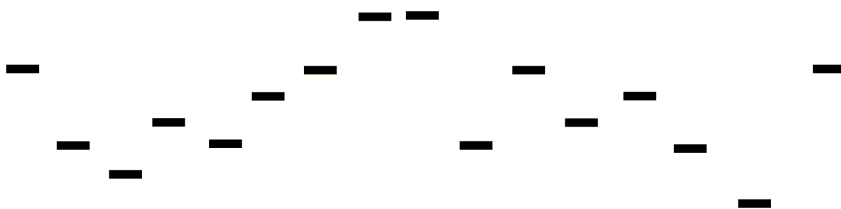
Kolejność działań:

Melodia 3. grupy motywów zapisana na pięciolinii.

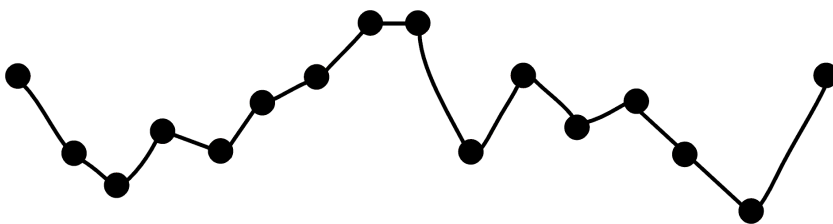

Kolejność działań:

- Graj melodię 3. grupy motywów na dzwoneczkach i jednocześnie śpiewaj nazwami solmizacji relacyjnej. Powtórz kilkanaście razy aby zapamiętać melodię.
- Śpiewaj melodię motywów nazwami solmizacji relacyjnej i pokazuj ją ręką.

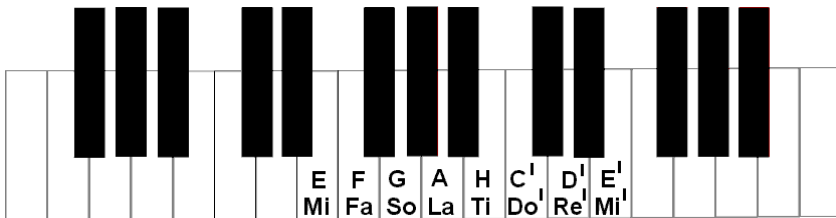
- Pokazując melodię ręką śpiewaj ją neutralną sylabą „**pam**”
- Zrób tabliczkę melodyczną.

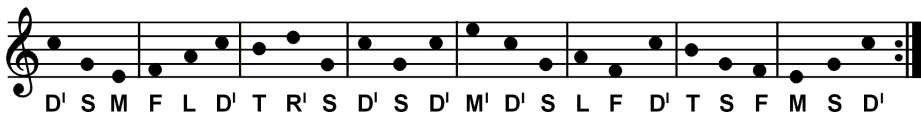
Śpiewaj motywy nazwami solmizacji relacyjnej i powtórz śpiewając neutralną sylabą „**pam**” wodząc palcem po koralikach.

Praca z czwartą grupą motywów

Klawiatura z nazwami literowymi dźwięków i nazwami solmizacji relacyjnej, które wykorzystane są w czwartej grupie motywów.

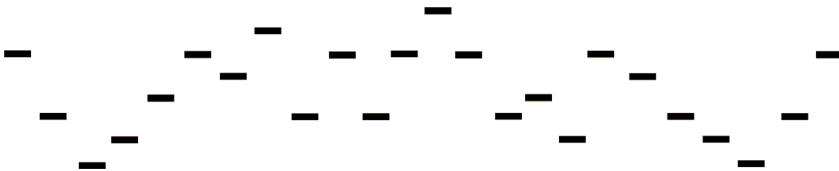

Melodia 4. grupy motywów zapisana na pięciolinii.

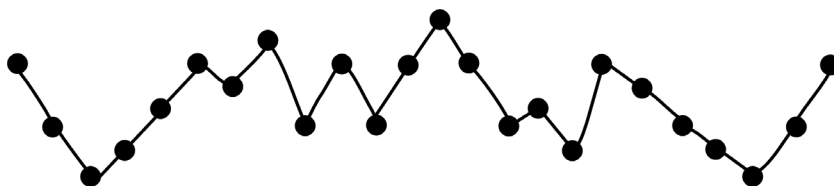

Kolejność działań:

- Graj melodię 4. grupy motywów na dzwoneczkach i jednocześnie śpiewaj nazwami solmizacji relacyjnej. Powtórz kilkanaście razy aby zapamiętać melodię.
- Śpiewaj melodię motywów nazwami solmizacji relacyjnej i pokazuj ją ręką.

- Śpiewaj melodię motywów sylabą neutralną „**pam**” i pokazuj ją ręką.
- Zrób tabliczkę melodyczną.

- Śpiewaj motywy nazwami solmizacji relacyjnej i powtórz śpiewając neutralną sylabą „pam” wodząc palcem po koralikach

Naucz się melodii wszystkich motywów tak, abyś mógł zaśpiewać każdy z nich a’capella od różnej wysokości bo tylko wówczas poradzisz sobie z każdą melodią piosenki.

Jeżeli umiesz już na pamięć śpiewać melodie czterech grup motywów, to możesz realizować dalsze ćwiczenia. Będą się pojawiać ćwiczenia w różnych tonacjach oraz odpowiednie grupy motywów dopasowane do piosenek po to, aby nie sprawiało żadnych trudności śpiewanie ich melodii.

A) Ćwiczenia w tonacji C-dur

Melodia oznaczona numerem **1A** to trójdzwięk I stopnia gamy C-dur oraz sekwencja utrwalająca tonalność i tonację. Ćwiczenia oznaczone **1B** i **1C** to dwie grupy motywów durowych. Pierwsza grupa potrzebna jest do utrwalenia odległości między dźwiękami w piosence oznaczonej numerem **2A**. Druga grupa motywów (**1C**) posiada dźwięki z melodii **2B**.

Pierwsza zapisana poniżej piosenka p.t. *Mikołaj* jest w tonacji C-dur i oznaczona numerem **2A** [*Moje 3 i 4 lata... s. 31*], a następną – **2B** to piosenka pt. *Kolorowy śnieg* [*Muzyka w szkole... s. 92*].

1A

D M. S S L S F M R T₁ D

1B

D M R S S F F R D S S T₁ R F M D

1c

D' S M F L D' T R' S D' S' D' M' D' S L F D' T S F M S D'

2A

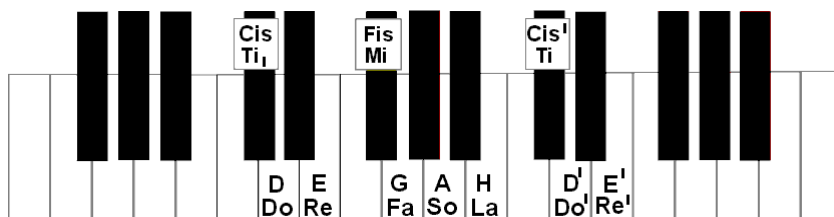
2B

B) Ćwiczenia w tonacji D-dur

W tonacji D-dur **Do (D)** brzmi jak D, **Re (R)** – jak E, **Mi (M)** – jak Fis, **Fa (F)** – jak G, **So (S)** – jak A, **La (L)** – jak H, **Ti₁ (T₁)** – jak Cis i leży niżej niż **Do (D)**.

Dla ułatwienia poniżej przedstawiona jest klawiatura z nazwami literowymi dźwięków i nazwami solmizacji relacyjnej, które wykorzystane są w grupie motywów pierwszych dwóch piosenek. Celowo zapisano ich pełne brzmienie aby się nie pomylić. Pamiętaj, że śpiewasz zawsze SO !!!

Dźwięki z klawiatury w zapisie nutowym:

Piosenki p.t. Marzec oraz Czarny baran znane są tobie z pracy z rytmem. Teraz popracuj z ich melodią śpiewając na początku nazwami solmizacji relacyjnej, a następnie neutralną sylabą „pam”. Te pierwsze dwie piosenki będą zapisane z podpowiedzią nazw solmizacyjnych. Natomiast dalsze przykłady wykonaj samodzielnie.

Na początku utrwal trójdzwięk I stopnia w Tonacji D-dur i sekwencję utrwalającą tonację i tonalność (nr 1). Następnie pojawi się 1. grupa motywów durowych (nr 2) i fragment grupy 4 (nr 3) aby utrwalić górne **Do**. Powtórz jeszcze raz 1. grupę motywów i śpiewaj melodię piosenki p.t. Marzec na początku nazwami solmizacyjnymi, a potem sylabą „pam”

1

D M S S L S F M R T₁ D

2

D M R S S F F R D S S T₁ R F M D

3

D' S M F L D' T₁ R' S D' S D'

a)

Do Re Mi Fa So So La So Fa Mi Fa So Fa Mi

Do Re Mi Fa So So La So Fa Mi Fa So Fa Mi

Re Fa La La So Mi Do Do Re Fa La Do' Ti So

Re Fa La Do' Ti So Mi Mi Fa La Fa Re Re Do

b)

Musical staff 1: Treble clef, key signature of one sharp (F#), 3/4 time signature. The melody consists of quarter and eighth notes. Below the staff are the syllables: Pam Pam Pam Pam Pam Pam Pam Pam Pam Pam Pam Pam Pam

Musical staff 2: Treble clef, key signature of one sharp (F#), 3/4 time signature. The melody consists of quarter and eighth notes. Below the staff are the syllables: Pam Pam Pam Pam Pam Pam Pam Pam Pam Pam Pam Pam Pam

Musical staff 3: Treble clef, key signature of one sharp (F#), 3/4 time signature. The melody consists of quarter and eighth notes. Below the staff are the syllables: Pam Pam Pam Pam Pam Pam Pam Pam Pam Pam Pam Pam Pam

Musical staff 4: Treble clef, key signature of one sharp (F#), 3/4 time signature. The melody consists of quarter and eighth notes. Below the staff are the syllables: Pam Pam Pam Pam Pam Pam Pam Pam Pam Pam Pam Pam Pam

Te same motywy i trójdźwięk oraz sekwencję utrwalającą tonalność zaśpiewaj przed wykonaniem piosenki p.t. Czarny baran. Następnie zaśpiewaj piosenkę nazwami solmizacji relacyjnej oraz neutralną sylabą „pam”.

a)

Musical staff 1: Treble clef, key signature of one sharp (F#), 3/8 time signature. The melody consists of quarter and eighth notes. Below the staff are the syllables: Do Do Mi So So Do' Ti La So So Do' Ti La

Musical staff 2: Treble clef, key signature of one sharp (F#), 3/8 time signature. The melody consists of quarter and eighth notes. Below the staff are the syllables: So So Fa Fa Re Mi Mi Do Re Re Ti, Do Mi So

Musical staff 3: Treble clef, key signature of one sharp (F#), 3/8 time signature. The melody consists of quarter and eighth notes. Below the staff are the syllables: Fa Fa Re Mi Mi Do Re Re Ti, Do Do

1A

D M S S L S F M R T₁ D

1B

D M R S S F F R D S S T₁ R F M D

2A

2B

2C

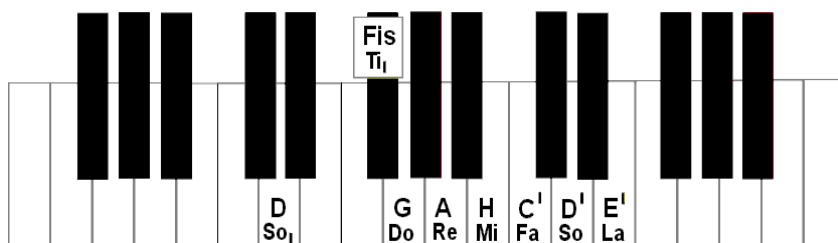
Fine

Da Capo al Fine

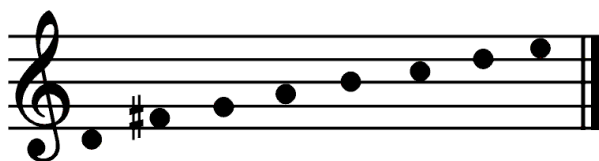
C) Ćwiczenia w tonacji G-dur

Śpiewaliśmy piosenki w gamie z dwoma krzyżykami, a teraz poznamy piosenki z jednym krzyżykiem.

W poniższych ćwiczeniach **Do (D)** brzmi jak G, **Re (R)** – jak A, **Mi (M)** – jak H, **Fa (F)** – jak C¹, **So (S)** – jak D¹, **Ti₁ (T₁)** – jak Fis, **So₁ (S₁)** – jak D.

Dźwięki z klawiatury w zapisie nutowym:

So₁ Ti₁ Do Re Mi Fa So La

Tak jak w części **B)** pojawi się najpierw melodia piosenki której znasz przebieg rytmiczny, a mianowicie „Płynie Wisła płynie” [Elementarz ... s. 29]. Piosenka będzie zapisana z podpowiedzią nazw solmizacyjnych.

Poniżej zamieszczony jest trójdźwięk I stopnia gamy G-dur z sekwencją utrwalającą tonalność oraz 2. grupa motywów durowych. Utrwal ich melodię, a następnie zaśpiewaj nazwami solmizacji relacyjnej piosenkę p.t. „Płynie Wisła płynie”.

D M S S L S F M R T₁ D

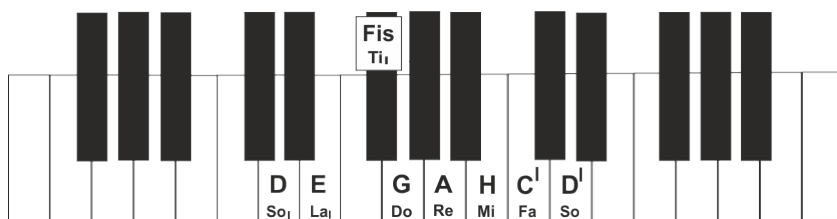
D M D R T₁ R D S₁ D R T₁ S₁ S₁ R T₁ D M S S F R D M D

Do So₁ Mi Re Do T₁ La₁ Do T₁ La₁ La₁ So₁ La₁ Do T₁ La₁

La₁ So₁ So₁ Fa Fa So Mi Mi Fa Re Re T₁ Do Mi

So₁ Fa Fa So Mi Mi Fa Re Re T₁ Do Do

Dalsze ćwiczenia będą się rozpoczynały trójdźwiękiem I stopnia gamy G-dur, sekwencją utrwalającą tonację oznaczone numerem 1A oraz odpowiednimi grupami motywów durowych – 1B, 1C i 1D. Piosenki to: **2A** – *My jesteśmy krasnoludki* [Rytmika... s. 14], **2B** – *Stoi różyczka* [W co się bawić...s. 30], **2C** – *Jarzębina* [Elementarz ... s. 22]

Dźwięki z klawiatury w zapisie nutowym:

So₁ La₁ T₁ Do Re Mi Fa So

Czwarta grupa motywów – **1D** – ma podporządkowane inne wysokości. Związane jest to z zakresem skali głosu oraz lepszemu zrozumieniu filozofii solmizacji relacyjnej. Teraz **Do¹ (D¹)** brzmi jak G, **Ti (T)** – jak Fis, **La (L)** – jak E, **So (S)** – jak D, **Fa (F)** – jak C, **Mi (M)** – jak H₁ oraz **Re¹ (R¹)** – jak A, **Mi¹ (M¹)** – jak H.

Teraz pora na samodzielną pracę. Śpiewaj trójdźwięk, sekwencję utrwalającą tonalność oraz motywy durowe (1A, 1B, 1C, 1D) i melodie w tonacji G-dur (2A, 2B, 2C).

1A

D M S S L S F M R T₁ D

1B

D M R S S F F R D S S T₁ R F M D

1C

D M D R T₁ R D S₁ D R T₁ S₁ S₁ R T₁ D M S S F R D M D

1D

D' S M F L D' T R' S D' S D' M' D' S L F D' T S F M S D'

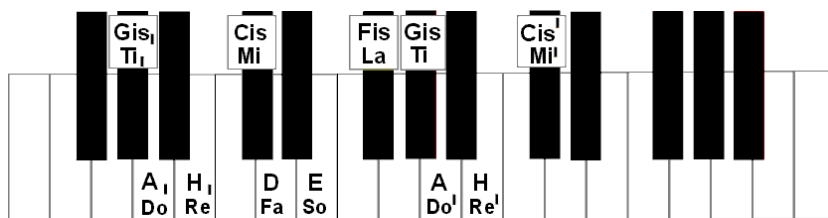
2A

2B

2C

D) Ćwiczenia w tonacji A-dur

Śpiewaj ćwiczenia nazwami solmizacji relacyjnej w tonacji A-dur gdzie **Do (D)**, które brzmi jak A_1 , **Re (R)** – jak H_1 , **Mi (M)** – jak Cis , **Fa (F)** – jak D , **So (S)** – jak E , **La (L)** – jak Fis , **Ti (T)** – jak Gis , **Do¹ (D¹)** – jak A , **Re¹ (R¹)** – jak H , **Mi¹ (M¹)** – jak Cis^1 , natomiast **Ti₁ (T₁)** – jak Gis_1 .

Dźwięki z klawiatury w zapisie nutowym:

Ośluśchaj się z melodią, grając ją na dzwonekach, ponieważ napisana jest dość nisko.

Melodia w ćwiczeniu **1A** –dlatego zagraj ją na dzwonekach aby się osłuchać gdyż może sprawiać trudność w jej zaśpiewaniu. Natomiast resztę motywów i ćwiczeń śpiewaj.

1B to trzecia grupa motywów durowych, a oznaczone ćwiczenie **1C** – to melodia czwartej grupy motywów.

Zawsze wielokrotnie śpiewaj trójdźwięki, sekwencje oraz melodie motywów, ponieważ one pozwolą na poprawne zaśpiewanie melodii zapisanych niżej piosenek.

Piosenki to: **2A** – *Ta Dorotka* [*W co się bawić...*s. 32], **2B** – *Na powitanie wszyscy razem* [*W co się bawić...*s. 40], **2C** – *Silent Night* [*Sing...* s. 136].

1 A

D M S S L S F M R T D

1B

D' S F L S T D' M' M' S D' L T S M D'

1C

D' S M F L D' T R' S D' S D' M' D' S L F D' T S F M S D'

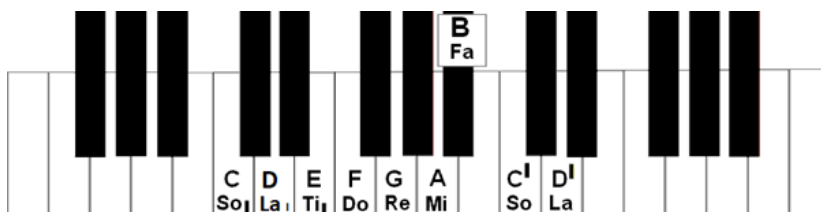
2A

2B

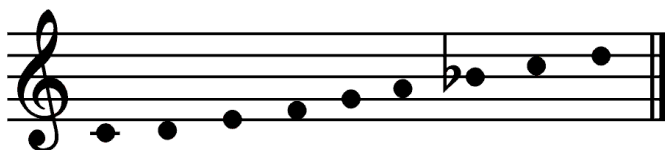
2C

E) Ćwiczenia w tonacji F-dur

Przenieśmy się teraz do tonacji bemołowej. **Do** brzmi jak F, **Re** (**R**) – jak G, **Mi** (**M**) – jak A, **Fa** (**F**) – jak B, **So** (**S**) – jak C¹, **La** (**L**) – jak D¹, **Ti**₁ (**T**₁) – jak E, **So**₁ (**S**₁) – jak C.

Dźwięki z klawiatury w zapisie nutowym:

So₁ La₁ Ti₁ Do Re Mi Fa So La

Szkoda byłoby aby nie zaśpiewać piosenek których dobrze znany jest przebieg rytmiczny. Są to piosenki p. t. Clementine (a) oraz Wieczorem (b). Na początku proszę utrwalić trójdźwięk I stopnia w tonacji F-dur, a następnie 2. grupę motywów durowych. Gdy stwierdzisz, że melodie ich już pamiętasz zaśpiewaj piosenki nazwami solmizacji relacyjnej.

D M S S L S F M R T₁ D

D M R S S F F R D S S T₁ R F M D

D M D R T₁ R D S₁ D R T₁ S₁ S₁ R T₁ D M S S F R D M D

a)

Do Do Do So₁ Mi Mi Mi Do Do Mi

So So Fa Mi Re Re Mi Fa Fa Mi Re

Mi Do Do Mi Re So Ti Re Do

b)

Do Re Mi Do Fa Mi Mi Re Do Fa Mi

Mi Re Do Mi Fa so Mi La So So Fa Mi

La So So Fa Mi Do Do Do

Utrwalamy melodię trójdźwięku i sekwencję utrwalającą tonalność (1A), melodię motywów durowych (1B i 1C) oraz melodie ćwiczeń w tonacji F-dur. Utrwalamy uproszczony zapis nazw solmizacji relatywnej.

Piosenki to: **2A** *Kulig pani Zimy* [Muzyka i ruch... s. 46], **2B** – *Jadą, jadą misie* [Rytmika...s. 6], **2C** – *One, More River* [Sing...s. 19].

1A

D M S S L S F M R₁ D

1B

1C

D M D R₁ R D S₁ D R₁ S₁ S₁ R₁ T₁ D M S S F R D M D

2A

2B

2C

3.4 Motywy i melodie utrwalające tryb molowy

Każda gama durowa ma pokrewną gamę molową. W piosenkach dziecięcych najczęściej występuje gama moll harmoniczna, natomiast w piosenkach ludowych pojawia się często gama moll eolska. O pokrewieństwie gam molowych i durowych przeczytaj podrozdział w podręczniku [Matuszak 2014, s. 49] pt. *Gamy molowe*. Gama moll eolska ma takie same znaki chromatyczne jak jej pokrewna gama durowa. Natomiast moll harmoniczna ma takie same znaki chromatyczne co jej pokrewna gama durowa oraz podwyższony VII stopień. Wówczas śpiewając nazwami solmizacji relacyjnej, VII stopień nazywamy **Si**, a nie **So**. Dlatego, aby utrwalić i osłuchać się z trybem molowym, należy najpierw nauczyć się śpiewać cztery grupy motywów molowych.

Powtarzaj je tak długo, aż nauczysz się ich melodii na pamięć i będziesz mógł ją zaśpiewać od każdej wysokości. Wówczas nie sprawi ci żadnej trudności jakakolwiek tonacja piosenki.

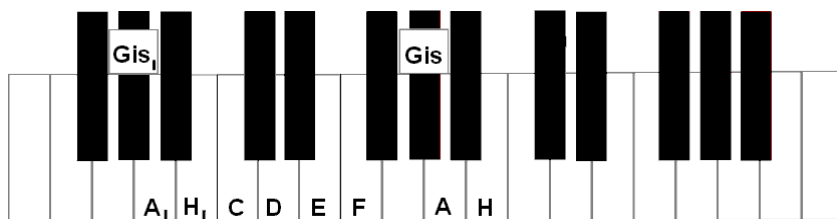
Stosując solmizację relacyjną w każdej gamie molowej, I stopień nazywa się **La (L)**. Teraz od jego wysokości brzmienia będzie zależała wysokość kolejnych dźwięków.

1.	2.	3.	4.
$L_1 - D$	$L_1 - D - L_1$	$L_1 - M$	$L_1 - M - D$
$T_1 - M$	$T_1 - Si_1 - M$	$D - L_1$	$R - F - L$
$M - R$	$L_1 - D - M$	$L_1 - R$	$Si - M - T_1$
$R - T_1$	$M - R - T_1$	$F - R$	$L_1 - D - M$
$L_1 - M$	$D - M - L_1$	$M - Si$	$R - F - R$
$M - Si_1$	$T_1 - Si_1 - M$	$L - M$	$M - Si - T$
$T_1 - R$	$M - Si_1 - T_1$	$R - F$	$Si - T - M$
$D - L_1$	$L_1 - D - L_1$	$M - L$	$L - M - L_1$

Aby szybko opanować melodię motywów molowych z wykorzystaniem dzwonek, zapiszemy ją w tonacji a-moll harmonicznej. Gama

ta jest pokrewną gamy C-dur i z tego powodu nie ma żadnych znaków chromatycznych oprócz jednego, a mianowicie podwyższonego VII stopnia. Poniżej zapisane cztery grupy motywów śpiewaj tak długo, aż nauczysz się ich na pamięć. Szybciej opanujesz ich melodię gdy będziesz realizował proponowaną kolejność działań.

Pierwszy stopień gamy molowej La_1 (L_1) brzmi jak A_1 , Ti_1 (T_1) – jak H_1 , **Do (D)** – jak C, **Re (R)** – jak D, **Mi (M)** – jak E, **Fa (F)** – jak F, **Si (Si)** – jak Gis_1 , **La (L)** – jak A, **Ti (T)** – jak H oraz Si_1 (Si_1) – jak Gis_1 Gis_1 . Cztery grupy oznaczone są poniżej cyframi od 1 do 4 i każda z nich ma po 8 motywów.

1

2

3

4

1
L₁ D T₁ M M R R T₁ L₁ M M $\sharp Si_1$ T₁ R D L₁

2
L₁ D L₁ T₁ $\sharp Si_1$ M L₁ D M M R T₁ D M L₁ T₁ $\sharp Si_1$ M M $\sharp Si_1$ T₁ L₁ D L₁

3
L₁ M D L₁ L₁ R F R M Si L M R F M L

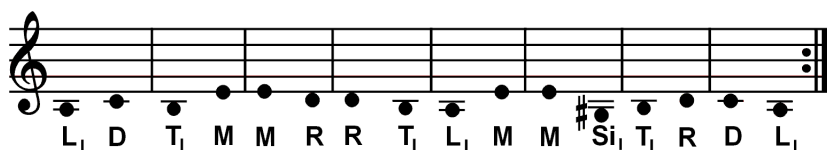
4
L₁ M D R F L Si M T₁ L₁ D M R F R M Si T Si T M L M L₁

Praca z pierwszą grupą motywów molowych

Na białych klawiszach klawiatury znajdują się nazwy literowe dźwięków, a pod nimi nazwy solmizacji relacyjnej, które wykorzystane będą w poszczególnych grupach motywów.

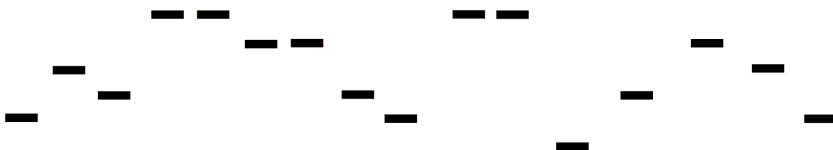

Melodia 1. grupy motywów zapisana na pięciolinii.

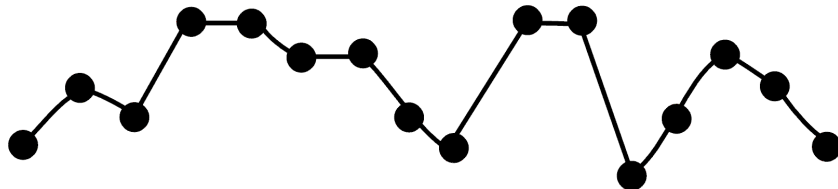
Kolejność działań:

- Graj melodię 1. grupy motywów na dzwoneczkach i jednocześnie śpiewaj nazwami solmizacji relacyjnej. Powtórz kilkanaście razy aby zapamiętać melodię.
- Śpiewaj melodię motywów nazwami solmizacji relacyjnej i pokazuj ją ręką.

- Śpiewaj melodię motywów sylabą neutralną „pam” i pokazuj ją ręką.
- Zrób tabliczkę melodyczną: [na kartce papieru naklej koraliki z plasteliny i połącz je kolorową nitką (najlepszy kordonek).

Następnie włóż kartkę w koszulkę aby jej nie zniszczyć. Przyda się ona jako przykład do pracy z dziećmi].

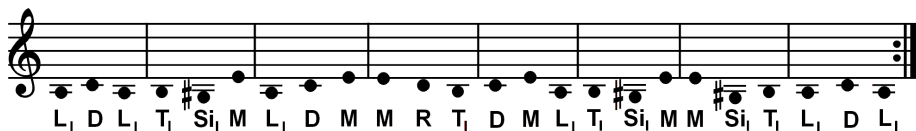
Śpiewaj motywy nazwami solmizacji relacyjnej i powtórz śpiewając neutralną sylabą „pam” wodząc palcem po koralikach.

Praca z drugą grupą motywów molowych

Klawiatura z nazwami literowymi dźwięków i nazwami solmizacji relacyjnej, które wykorzystane są w drugiej grupie motywów.

Melodia 2. grupy motywów zapisana na pięciolinii.

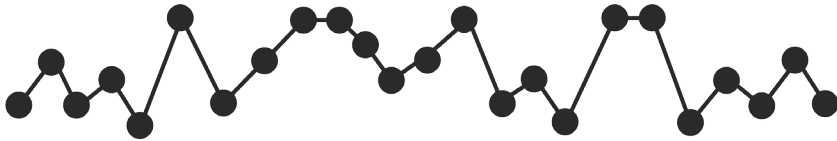

Kolejność działań:

- Graj melodię 2. grupy motywów na dzwoneczkach i jednocześnie śpiewaj nazwami solmizacji relacyjnej. Powtórz kilkanaście razy aby zapamiętać melodię.
- Śpiewaj melodię motywów nazwami solmizacji relacyjnej i pokazuj ją ręką.

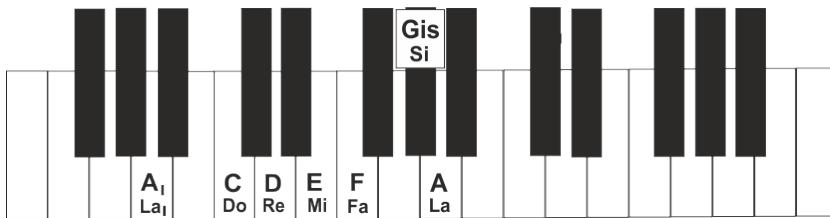

- Śpiewaj melodię motywów sylabą neutralną „pam” i pokazuj ją ręką.
- Zrób tabliczkę melodyczną i śpiewaj motywy nazwami solmizacji relacyjnej oraz neutralną sylabą „pam” wodząc palcem po koralikach.

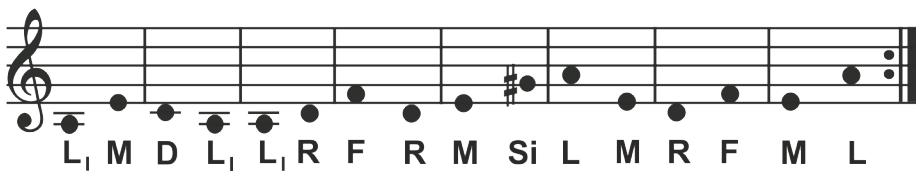

Praca z trzecią grupą motywów molowych

Klawiatura z nazwami literowymi dźwięków i nazwami solmizacji relacyjnej, które wykorzystane są w trzeciej grupie motywów.

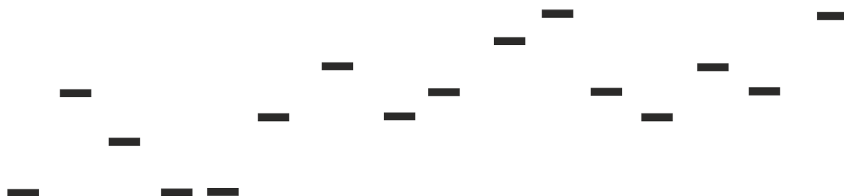

Melodia 3. grupy motywów zapisana na pięciolinii.

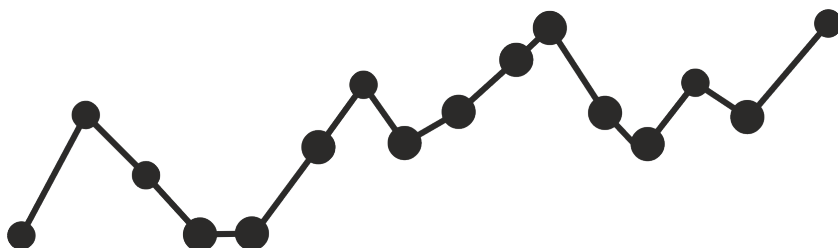

Kolejność działań:

- Graj melodię 3. grupy motywów na dzwoneczkach i jednocześnie śpiewaj nazwami solmizacji relacyjnej. Powtórz kilkanaście razy aby zapamiętać melodię.
- Śpiewaj melodię motywów nazwami solmizacji relacyjnej, a następnie neutralną sylabą „pam” i pokazuj ją ręką.

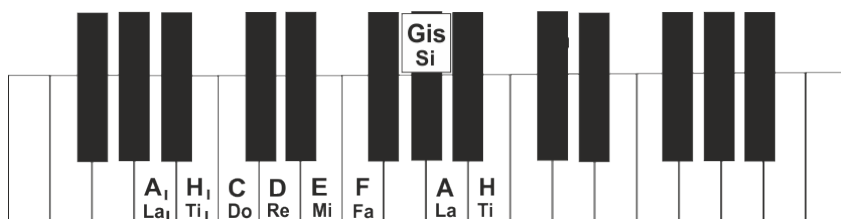

- Zrób tabliczkę melodyczną i śpiewaj motywy nazwami solmizacji relacyjnej oraz neutralną sylabą „pam” wodząc palcem po koralikach.

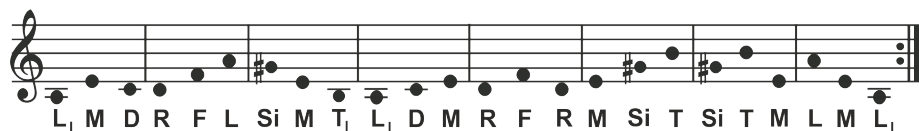

Praca z czwartą grupą motywów molowych

Klawiatura z nazwami literowymi dźwięków i nazwami solmizacji relacyjnej, które wykorzystane są w czwartej grupie motywów.

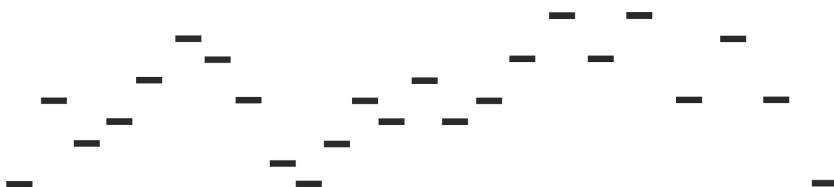

Melodia 4. grupy motywów zapisana na pięciolinii.

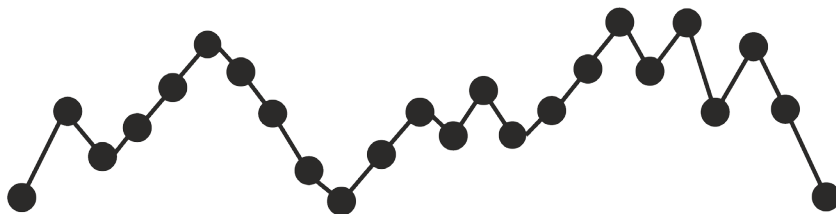

Kolejność działań:

- Graj melodię 4. grupy motywów na dzwoneczkach i jednocześnie śpiewaj nazwami solmizacji relacyjnej. Powtórz kilkanaście razy aby zapamiętać melodię.
- Śpiewaj melodię motywów nazwami solmizacji relacyjnej oraz neutralną sylabą „pam” i pokazuj ją ręką.

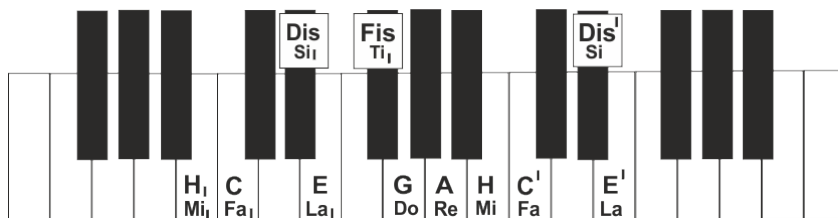
- Zrób tabliczkę melodyczną i śpiewaj motywy nazwami solmizacji relacyjnej oraz neutralną sylabą „pam” wzdłuż palcem po koralikach.

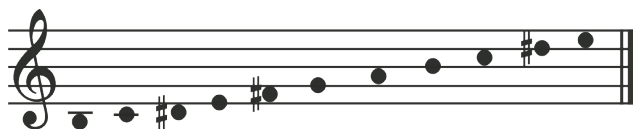
A. Ćwiczenia w tonacji e-moll harmoniczej

Gama e-moll harmoniczna jest pokrewną gamy G-dur i dlatego ma jeden krzyżyk Fis. Oprócz tego ma podwyższony VII stopień. Z tego powodu przy dźwięku D pojawił się krzyżyk, podwyższając go o pół tonu, i dźwięk nazywa się Dis.

W tej tonacji pierwszy stopień **La₁ (L₁)** brzmi jak E, **Ti₁ (T₁)** – jak Fis, **Do (D)** – jak G, **Re (R)** – jak A, **Mi (M)** – jak H, **Fa (F)** – jak C', **Si (Si)** – jak Dis¹, **La (L)** – jak E¹, oraz **Si₁ (Si₁)** – jak Dis, **Fa₁ (F₁)** – jak C, a **Mi₁ (M₁)** – jak H₁.

Dźwięki z klawiatury w zapisie nutowym:

Mi₁ Fa₁ Si₁ La₁ Ti₁ Do Re Mi Fa Si La

Piosenka p.t. Był sobie król znana jest tobie z pracy z rytmem. Popracuj więc z jej melodią śpiewając na początku nazwami solmizacji relacyjnej, a następnie neutralną sylabą „pam”. Ta piosenka zapisana będzie z podpowiedzią nazw solmizacji relacyjnej aby osłuchać się z charakterem melodii zapisanej w trybie molowym.

Pamiętaj, że przy kluczu znajduje się krzyżyk „fis” i do niego dochodzi jeszcze jeden przy nazwie **Si** („dis”). Utrwal melodię trójdźwięku molowego i sekwencję utrwalającą tonację i tonalność, a następnie śpiewaj melodię piosenki z podpisanymi nazwami i wreszcie z tekstem.

1
L₁ D M M F M R D T Si₁ L₁

3
L₁ D T₁ M M R R T₁ L₁ M M Si₁ T₁ R D L₁

3
L₁ M D L₁ L₁ R F R M Si L M R F M L

Zwróć uwagę na takt 7. i 11. gdyż tam przeciągamy sylabę „pam” na dwa dźwięki. W ten sposób przygotowujemy się do poprawnego zaśpiewania melodii z tekstem. Aby to zauważyć poniżej zostanie dla przykładu zapisana piosenka z pierwszą zwrotką.

Pam Pam Pam Pam Pam Pam Pam Pam Pam Pam Pam Pam Pam

Pam Pam Pam Pam Pam Pam Pam Pa---am Pam Pam Pam

Pam Pam Pam Pam Pam Pam Pam Pa---am Pam Pam Pam

Już księ-życ zgasł i lu - dzie śpią, sen zo - rzył twą la - le - czkę,

więc głó- wkę złóż i o - czka zmruż o - po- wiem ci----- ba - je - czkę.

Więc głó- wkę złóż i o - czka zmruż o - po- wiem ci----- ba - je - czkę.

Dalsze przykłady wykonasz już samodzielnie.

Początek przykładów na pięciolinii zawiera trójdźwięk molowy I stopnia oraz sekwencję utrwalającą tonalność (oznaczone cyfrą **1**). Ćwiczenie oznaczone cyfrą **1A** to trójdźwięk molowy śpiewany w górę i w dół z dodanym dźwiękiem Mi_1 , które brzmi jak H_1 . Dalej zapisano trzy grupy motywów molowych i piosenki w tonacji e-moll: **2A** – *Maszerują dzieci drogą* [*Piosenki...s. 15*], **2B** – *Był sobie król* [*Piosenki...s. 75*], **2C** – kurpiowska melodia ludowa [Dadak-Kozicka 1992, s. 77].

1

L_i D M M F M R D T_i Si_i L_i

1A

L_i D M D L_i

1B

L_i D T_i M M R R T_i L_i M M Si_i T_i R D L_i

1C

L_i D L_i T_i Si_i M L_i D M M R T_i D M L_i T_i Si_i M M Si_i T_i L_i D L_i

1D

L_i M D L_i L_i R F R M Si_i L_i M R F M L_i

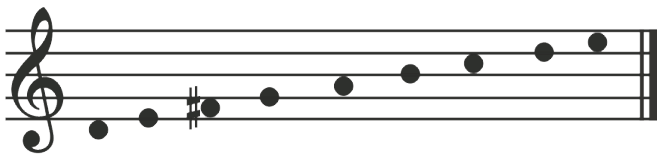
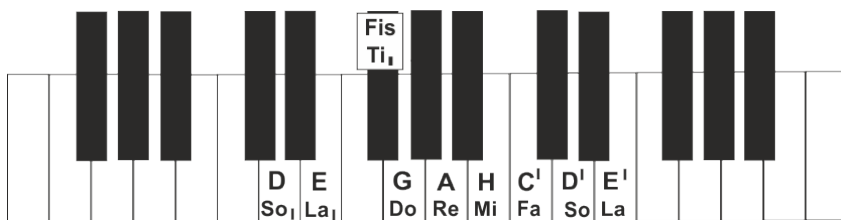
2A

2B

2C

B. Ćwiczenie w tonacji e-moll eolskiej

Wcześniej wspomniano, że w piosenkach ludowych, ale nie tylko, bo też w pisanych dla dzieci pojawia się tonacja moll eolska. Poniżej zapisano przykłady w tonacji e-moll eolskiej. Nim przejdziemy do śpiewania piosenek, utrwalamy ją poprzez śpiewanie trójdźwięku I stopnia oraz sekwencję utrwalającą tonalność. Należy zauważyć, że tu VII stopień nazywa się **So₁ (S₁)** i brzmi jak D. **L₁ (L₁)** brzmi jak E, **Ti₁ (T₁)** – jak Fis, **Do (D)** – jak G, **Re (R)** – jak A, **Mi (M)** – jak H, **Fa (F)** – jak C¹, **So (S)** – jak D¹, **La (L)** – jak E¹, oraz **So₁ (S₁)** – jak D.

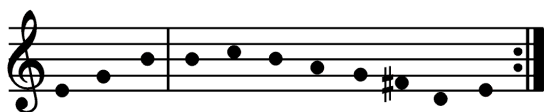

So₁ La₁Ti₁ Do Re Mi Fa So La

Piosenki to: **2A** – *Gile* [*Muzyka w szkole...*, s. 44], **2B** – *Piosenka gimnastyczna* [*Muzyka w szkole...*, s. 91].

Na początku należy wielokrotnie zaśpiewać ćwiczenie 1, gdzie zamieszczono trójdźwięk I stopnia gamy molowej i sekwencję utrwalającą tryb moll eolskie. Tym sposobem utrwalisz się w odpowiednim trybie.

1

L, D M M F M R D T, S, L,

2A

2B

ROZDZIAŁ III

ETAPY PRACY Z PIOSENKĄ

1. Opracowanie i nauka piosenek

Często dziwi nas, że zapominamy piosenki, które śpiewaliśmy w szkole. Dlaczego, gdy dzieci jadą na wycieczkę zorganizowaną przy końcu roku szkolnego, autobus nie jest „radosny i rozśpiewany”? Dzieje się tak dlatego, że dzieci nie potrafią samodzielnie śpiewać piosenek, chyba że będą dośpiewywać do odtwarzanej piosenki z płyty CD. Zgodnie z badaniami z zakresu psychologii rozwojowej percepcję dziecka cechuje znaczny stopień synkretyzmu, powodujący odbieranie całościowe zjawisk bez uchwycenia poszczególnych elementów składowych. Dlatego szczegółowo opracowano przykłady, jak należy pracować z piosenką. Piosenki zaczerpnięto z różnych śpiewników oraz z *Elementarza XXI wieku*, który przeznaczono dla klasy drugiej i trzeciej. Przeglądając podręcznik *Elementarz XXI* zauważyłam, iż w książce do muzyki łączy się metodę absolutną i elementy metody Kodaly’ a. Podobnie realizowano edukację muzyczną w drugiej połowie XX wieku. Dziś są znane inne metody edukacji muzycznej, które podnoszą stopień umuzykalnienia dzieci.

Muzyka realizowana w sposób, jaki sugeruje podręcznik dla klasy drugiej, jest nafaszerowana teorią. Nauczyciele będą wymagać znajomości wartości nut i ich nazw, ale wówczas nie starczy już czasu na pracę z piosenką. Edukacja muzyczna powinna być radosną zabawą. Trzeba też pamiętać, że do szkoły ogólnodostępnej chodzą dzieci o bardzo różnym rozwoju intelektualnym, pochodzące z intelektualnie i społecznie zróżnicowanych rodzin.

Dlatego właśnie opracowano działania muzyczne zgodne z metodą E. E. Gordona. Jest ona spójna, rozwijająca poszczególne elementy

osobowości dziecka, jak i jego uzdolnienia. Znając i pracując tą metodą, mamy możliwość dostępnymi testami sprawdzać rozwój muzykalności u dzieci. Opracowano tylko niektóre piosenki, ponieważ stanowią one wzorce do nauczania całego repertuaru przeznaczonego dla dzieci. Piosenki te są radosne i nie naginane sztucznie do treści programowych. Opracowano również szczegółowy scenariusz nauczania hymnu państwowego w trosce o poprawne jego wykonanie. Piosenka powinna być radosna i prosta w zapamiętywaniu. Dlatego pracując z piosenką, powinniśmy dzielić ją na etapy zgodnie z występującymi w niej elementami muzyki. Podstawowym elementem jest rytm i od niego zawsze należy rozpoczynać naukę piosenki.

Piosenka to krótki utwór słowno-muzyczny, co sugeruje jej złożoną budowę. Dlatego każdy element piosenki powinien być uczony przez nauczyciela i odbierany przez dzieci osobno, co umożliwi prawidłową jej percepcję. Dlatego osobno pracujemy z rytmem poznawanej piosenki dodając tekst i osobno z melodią. Wymaga to od nauczyciela dogłębnego przygotowania się do działania co wiąże się z poświęconym przez niego czasem. Powinien on opanować dokładnie przebieg rytmiczny piosenki, a następnie melodię. Po co uczyć wielu piosenek pobieżnie? Lepiej uczyć mniej, a prawidłowo.

2. Scenariusz nauki piosenki dla klasy II pt. *Podajmy sobie ręce* [Elementarz XXI wieku, Klasa 2., s. 4]

A Przygotowanie nauczyciela

Zapis nutowy piosenki

Cho- ciał świat do ko- ła dzi-wny jest i wie- lki
a my ta- cy ma- li, ma- li jak kro- pe- lki. Po-
daj- my so- bie rę- ce, w za- ba- wie i w pio-
daj- my so- bie rę- ce, przez bu- rzę i przez
sen- ce w o- gró- dku przed do- mem, na
tę czę, pod gwia- zdą da- le- ką, nad
łą- ce zna- jo- mej. Po -
rze - czką i rze - ką.

2. Kiedy nagle z bajki zniknie dobra wróżka,
Kiedy szary smutek wpadnie do fartuszka.
Ref. Podajmy sobie ręce....
3. Choć nas czasem dzielą nieprzebyte góry,
Nieskończone drogi, zachmurzone chmury.
Ref. Podajmy sobie ręce.....

1. Analiza rytmiczna

Nauczyciel pracuje z powtarzającymi się grupami rytmicznymi refrenu. Rotuje ciałem, uderza rękoma o uda oraz wymawia sylaby rytmiczne.

a)

P L P L
X X X X X X X X

De Du De Du De Du De

oraz neutralną sylabę „pa”

P L P L
X X X X X X X X

Pa Pa Pa Pa Pa Pa Pa

b)

P L P L P L P L
X X X X X X X X X X X X X X X X X X

De Du uDu De Du uDu De Du uDu De Du De

teraz to samą z neutralną sylabą „pa”

P L P L P L P L
X X X X X X X X X X X X X X X X X X

Pa Pa aPa Pa Pa aPa Pa Pa aPa Pa Pa Pa

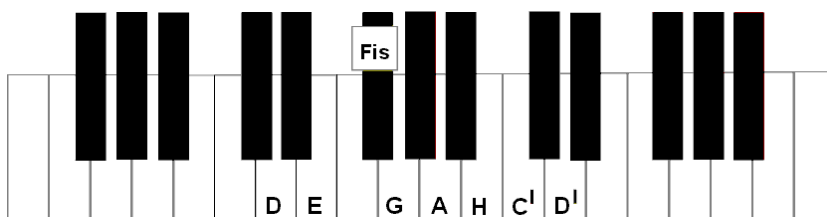
2. Analiza melodyczna

a) Określenie tonacji piosenki

Określamy miejsce, gdzie leży **Do**. Przy kluczu wiolinowym znajduje się jeden krzyżyk na 5. linii, zatem **Do** leży jedno miejsce wyżej oraz osiem miejsc niżej (odległość oktawy).

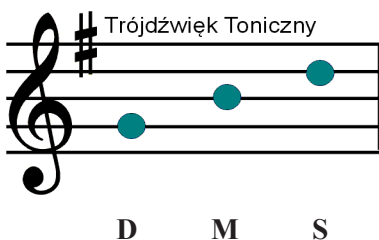
Tonacja, w której napisana jest piosenka, to najprawdopodobniej gama G-dur, bo powyższe **Do** brzmi jak **G**. Potwierdzenia zawsze szukamy na końcu piosenki. Ostatni dźwięk w piosence to również **Do**, które brzmi jak **G**. Mamy potwierdzenie. Piosenka napisana jest w tonacji **G-dur** [Matuszak 2014, s. 57].

Wówczas **D** brzmi jak G, **R** brzmi jak A, **M** – jak H, **F** – jak C', **S** – jak D'. Natomiast **T₁** brzmi jak Fis, **L₁** – jak E oraz **S₁** – jak D.

b) Praca z melodią piosenki

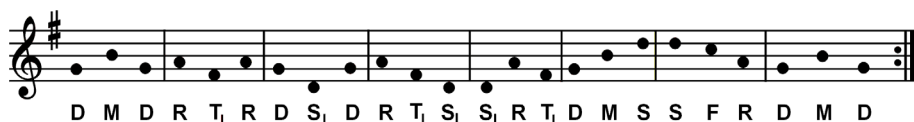
Nauczyciel śpiewa trójdźwięk durowy G-dur sylabami solmizacji relacyjnej.

Następnie śpiewa odpowiednią grupę motywów durowych zależnie od zawartości melodii piosenki.

Przypomnijmy że, „W tonacjach durowych:

- jeżeli najniższym dźwiękiem w melodii jest **D**, czyli I stopień gamy, lub **T₁**, to śpiewamy pierwszą grupę motywów durowych;
- jeżeli najniższy dźwięk w piosence to **S₁**, a szczególnie gdy melodia piosenki zaczyna się dźwiękiem **S₁**, wówczas śpiewamy drugą grupę motywów durowych;
- jeżeli w melodii piosenki występują dźwięki powyżej **D¹**, a w całym zapisie pojawiają się też dźwięki **F** oraz **L**, to śpiewamy trzecią lub czwartą grupę motywów [Matuszak 2014, s. 96–97].

Nauczyciel powtarza pierwszy motyw kilka razy, aby zapamiętać wysokość dźwięku **M**, od którego zaczyna się piosenka. Teraz należy zaśpiewać melodię piosenki nazwami solmizacji relacyjnej.

M R D T₁ D R M M R R D S₁

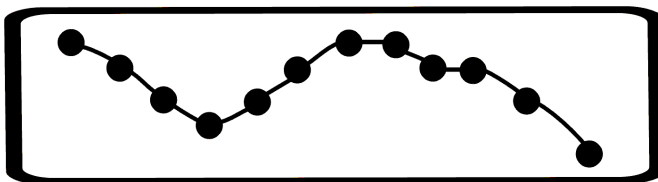
M R D T₁ D R M M R R D S₁ S₁

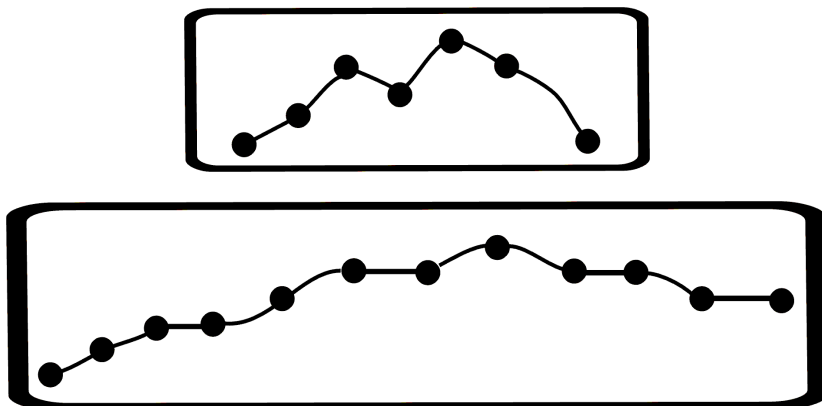
L₁ D T₁ R D S₁ S₁ L₁ D T₁ R

D S₁ S₁ L₁ T₁ T₁ D R R

M R R D D S₁ D D

Wykonuje tabliczki melodyczne. Na kartce papieru nakleja koraliki z plasteliny i łączy je kolorową nitką (najlepszy kordonek). Następnie wkłada kartkę w koszulkę aby dzieci podczas ćwiczeń jej nie zniszczyły. Tabliczek wykonujemy tyle ile dzieci jest w klasie aby każde z nich miało własną pomoc dydaktyczną.

B Działania nauczyciela i uczniów

1. Praca z rytmem

1) Nauczyciel rotuje ciałem, uderza rękoma o uda oraz wymawia neutralną sylabą „pa” wartości rytmiczne. Uczniowie nie widzą poniższego zapisu, a nauczyciel wykonuje go z pamięci. Na końcu jest znak powtórki, zatem wykonujemy przykład dwa razy.

P	L	P	L
X	X	X	X
X	X	X	X

2/4 Pa | Pa Pa Pa Pa | Pa Pa ||

2) W miejsce pauzy jeden uczeń uderza w trójkąt, a nauczyciel rotuje ciałem, wystukuje o uda dłońmi i wypowiada przebieg rytmiczny neutralną sylabą „pa”.

Następnie wykonuje to samo razem z dziećmi.

P L P L
X X X X X X X X

Pa | Pa Pa | Pa Pa | Pa Pa

3) Do powyższego ćwiczenia dodajemy tekst piosenki. Na początku nauczyciel wymawia rytmicznie tekst, rotując ciałem, uderzając o uda dłońmi, a jeden uczeń stale zamiast pauzy ósemkowej uderza w trójkąt.

Następnie wykonuje to cała klasa.

P L P L
X X X X X X X X

Po - daj- my so- bie | rę- ce,
w za- ba - wie i w pio- sen- ce.
Po - daj- my so- bie rę- ce,
Przez bu- rzę i przez tę- czeń.

4) Nauczyciel rotuje ciałem, uderza dłońmi o uda i wymawia sylaby rytmiczne. Następnie uczniowie razem z nim powtarzają poniższe ćwiczenie.

a)

rotujemy	P		L	
uderzamy	X	X	X	X
wypowiadamy	Du -----u		Du -----u	

b) Nauczyciel wykonuje przykład drugi najpierw samodzielnie, a potem z uczniami.

rotujemy	P		L	
uderzamy	X	X	X	X
wypowiadamy	Du	De	Du	De

5) Nauczyciel wykonuje z pamięci poznany już przez uczniów przebieg rytmiczny, używając sylab rytmicznych, a następnie uczniowie powtarzają razem z nim.

P L P L
X X X X X X X X

De Du De Du De Du De

6) Pracujemy z dalszą grupą rytmiczną refrenu. Nauczyciel rotuje ciałem, uderza rękoma o uda oraz wymawia neutralną sylabą „pa” wartości rytmiczne. Uczniowie nie widzą poniższego zapisu, a nauczyciel wykonuje go z pamięci. Na końcu jest znak powtórki, zatem wykonujemy przykład dwa razy.

P L P L P L P L
X X X X X X X X X X X X X X X X

Pa Pa-----aPa Pa Pa Pa-----aPa Pa Pa Pa-----aPa Pa Pa Pa Pa

7) W miejsce pauzy jeden uczeń uderza w trójkąt, a nauczyciel rotuje ciałem, wystukuje o uda dłońmi i wypowiada przebieg rytmiczny neutralną sylabą „pa”. Następnie wykonuje to samo razem z dziećmi.

P L P L P L P L
X X X X X X X X X X X X X X X X

Pa Pa-----aPa Pa Pa Pa-----aPa Pa Pa Pa Pa

8) Do powyższego ćwiczenia dodajemy tekst piosenki. Na początku nauczyciel wymawia rytmicznie tekst, rotując ciałem, uderzając o uda

dłońmi, a jeden uczeń stale zamiast pauzy ósemkowej uderza w trójkąt. Następnie wykonuje to cała klasa z nauczycielem

P L P L P L P L
X X X X X X X X X X X X X X X X

W o gró---dku przed do---o-mem, na łą-----ce zna -jo - mej
pod gwia---zdą da - le-----ką, nad rze-----czką i rze- ką.

9) Nauczyciel wykonuje poznany już przez uczniów przebieg rytmiczny używając sylab rytmicznych, a następnie uczniowie powtarzają razem z nim.

P L P L P L P L
X X X X X X X X X X X X X X X X

De Du---uDu De Du---uDu De Du---uDu De Du De

2. Praca z piosenką

1) Utrwalenie tonalności i tonacyjności. Rozwój słuchu wysokościowego. Nauczyciel śpiewa trójdźwięk durowy G-dur neutralną sylabą „pam” i gestem rąk zaprasza uczniów do powtórzenia i śpiewa razem z nimi. Zapis nutowy tylko dla nauczyciela.

Trójdźwięk Toniczny

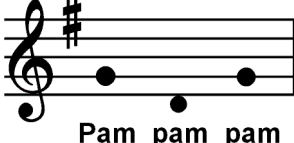
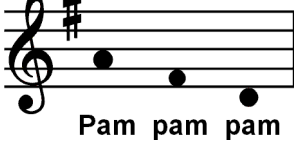
Pam pam pam

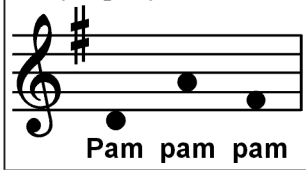
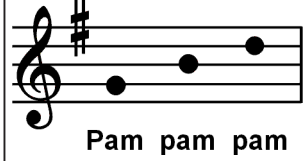
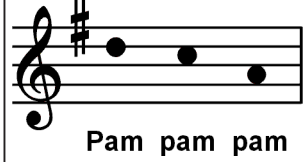
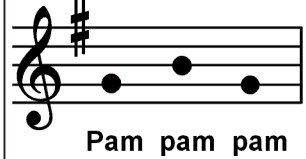
2) Utrwalenie tonalności

Nauczyciel śpiewa osiem kolejnych motywów i zaprasza uczniów do powtarzania. Rozwijają słuch wysokościowy, pamięć melodyczną oraz utrwalają tryb durowy. Melodię śpiewa neutralną sylabą „pam” i po zaśpiewaniu gestem rąk zaprasza uczniów do powtórzenia oraz śpiewa razem z nimi. Pierwszy dźwięk **D** brzmi jak G i od niego zaczynamy śpiewać motywy durowe.

Poniżej zapisano osiem motywów tylko dla nauczyciela na pięciolinii.

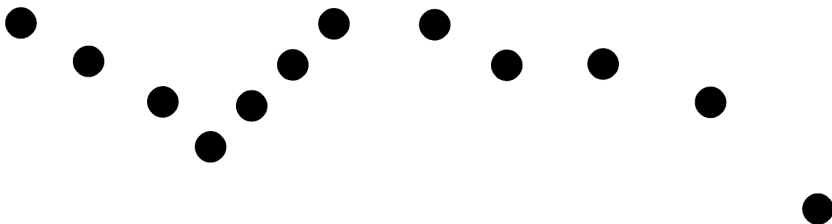
Działania nauczyciela i uczniów

Śpiew nauczyciela	Śpiew uczniów z nauczycielem
Motyw pierwszy Pam pam pam	Powtórzenie motywu pierwszego, śpiew neutralną sylabą „pam”
Motyw drugi Pam pam pam	Powtórzenie motywu drugiego, śpiew neutralną sylabą „pam”
Motyw trzeci Pam pam pam	Powtórzenie motywu trzeciego, śpiew neutralną sylabą „pam”
Motyw czwarty Pam pam pam	Powtórzenie motywu czwartego, śpiew neutralną sylabą „pam”

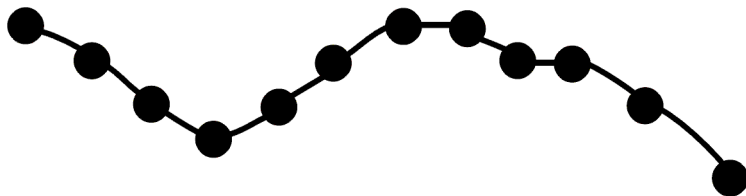
<p>Motyw piąty</p> 	<p>Powtórzenie motywu piątego, śpiew neutralną sylabą „pam”</p>
<p>Motyw szósty</p> 	<p>Powtórzenie motywu szóstego, śpiew neutralną sylabą „pam”</p>
<p>Motyw siódmy</p> 	<p>Powtórzenie motywu siódmego, śpiew neutralną sylabą „pam”</p>
<p>Motyw ósmy</p> 	<p>Powtórzenie motywu ósмого, śpiew neutralną sylabą „pam”</p>

3. Nauka melodii piosenki

- a) Nauczyciel śpiewa melodię piosenki takt 1–4 sylabą „pam” i rysuje ją w postaci koralików na tablicy, a uczniowie słuchają.

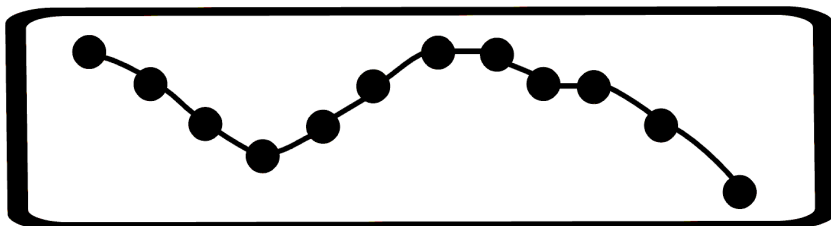

b) Powtarza jeszcze raz melodię i nawleka korale na sznurek.

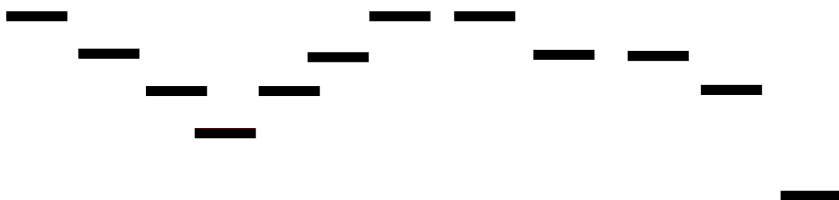
c) Śpiewając po raz wtóry pokazuje na tablicy palcem poszczególne dźwięki zapisane w postaci koralików.

d) Rozdaje uczniom tabliczki melodyczne.

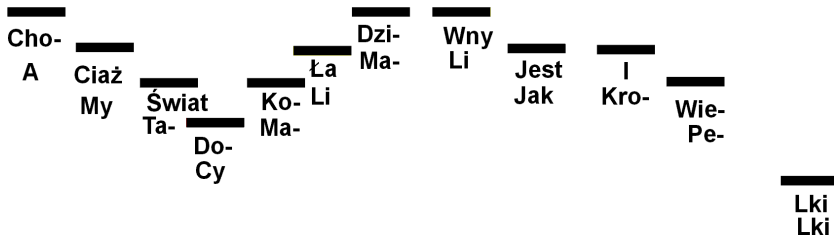

Sam śpiewa melodię i prosi aby uczniowie wodzili palcami po koralikach słuchając melodii. Powtarza tę czynność dwukrotnie.

e) Śpiewa melodię z uczniami i razem rysują ją ręką w powietrzu.

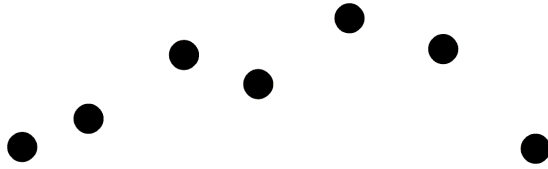

f) Nauczyciel śpiewa piosenkę (melodię i słowa) takty od 1 do 8 i śpiewając po raz drugi zaprasza uczniów do śpiewania razem z nim pokazując linię melodyczną ręką.

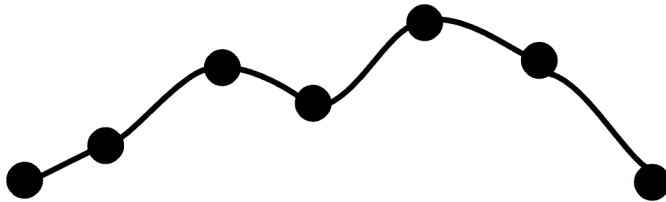

Przechodzimy do pracy z melodią refrenu.

Nauczyciel śpiewa melodię piosenki takt 8–10 sylabą „pam” i rysuje ją w postaci koraliki na tablicy, a uczniowie słuchają.

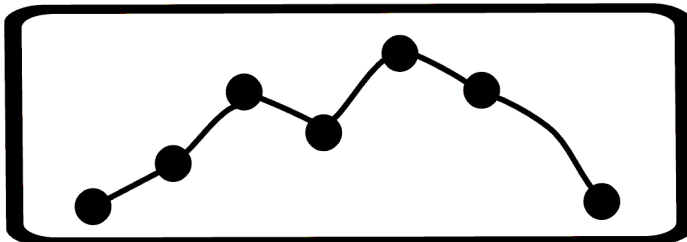

a) Powtarza jeszcze raz melodię i nawleka korale na sznurek.

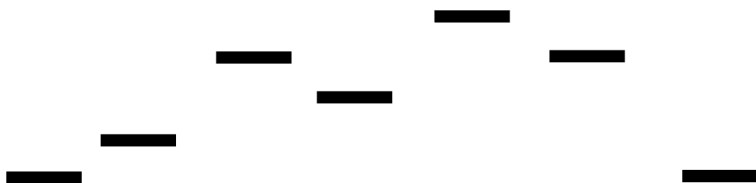
b) Śpiewając po raz wtóry pokazuje na tablicy palcem poszczególne dźwięki zapisane w postaci koralików.

c) Rozdaje uczniom tabliczki melodyczne.

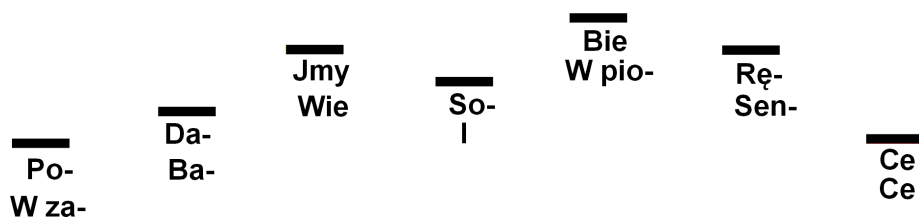
Sam śpiewa melodię i prosi aby uczniowie wodzili palcami po koralikach słuchając melodii. Powtarza tę czynność dwukrotnie.

d) Śpiewa melodię z uczniami i razem rysują ją ręką w powietrzu.

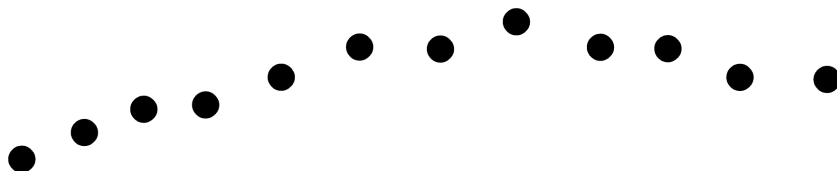
e) Nauczyciel śpiewa refren piosenki (melodię i słowa) takty od 8 (ostatni dźwięk) do 12.

Śpiewając po raz drugi – zaprasza uczniów do śpiewania razem z nim.

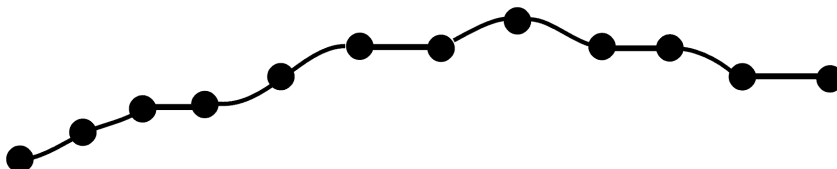

f) Nauczyciel śpiewa dalszą część refrenu piosenki (melodię i słowa) takty od 12 (ostatni dźwięk) do 16. Pracuje tak jak z pierwszą częścią.

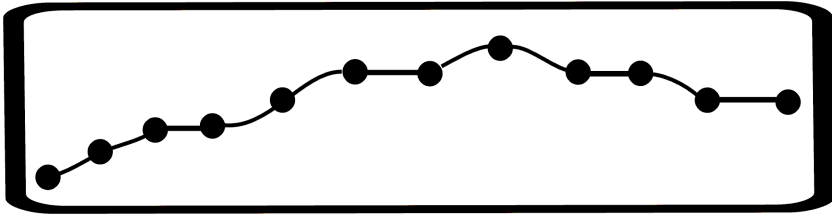
f1)

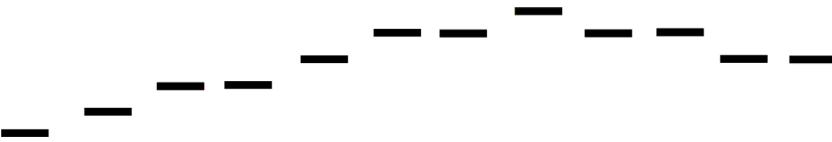
f2)

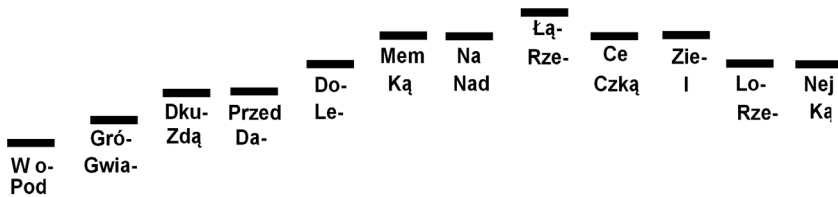
f3)

f4)

f5)

Śpiewając po raz drugi – zaprasza uczniów do śpiewania razem z nim.

g) Uczniowie razem z nauczycielem wykonują całą piosenkę. Nauczyciel korzysta z zapisu nutowego w Elementarzu XXI wieku, s. 4

4. Wykonanie piosenki z akompaniamentem instrumentów. Miejsce pauz uzupełniamy jednorazowym uderzeniem w trójkąt

The image displays a musical score for a song, written in G major (one sharp) and 2/4 time. The score consists of five staves of music. The first two staves are the main melody. The third staff begins with a double bar line and repeat dots, indicating a first ending. The fourth staff continues the melody. The fifth staff concludes the piece with a double bar line and repeat dots, and includes a first ending bracket with two measures labeled '1' and '2'. A triangle symbol with a diagonal slash is placed above the staff in the third, fourth, and fifth staves, likely indicating a specific performance technique or articulation.

3. Scenariusz działalności muzycznej z piosenką dla klasy II pt. *W deszczowych kropkach (Jesienny kujawiaczek)*

Piosenka *Jesienny kujawiaczek* w podręczniku dla klasy II występuje pod nazwą *W deszczowych kropkach* (s.12). Autorka wykorzystała piosenkę ludową, nadając jej własny tytuł i wprowadzając zmiany wartości nut w niektórych taktach. Nauczyciel ma jednak wybór, czy będzie pracował z dziećmi, parafrazując oryginał, czy na autentycznym materiale. Poniżej opracowano działania nauczyciela i ucznia w oparciu o oryginał.

A Przygotowanie nauczyciela

Zapis nutowy piosenki

Je - sie - nny ku - ja - wia - czek na ska-ka-nce wia - tru ska - cze,

Pła-szczyk ma w de - szczo-wych kro - plach daj mu uśmiech gdy go spo - tkasz.

Ku - ja - wiak, Ku - ja - wia - czek la, la, la, # la, la, la, la, la, la, la.

Ku - ja - wiak, Ku - ja - wia - czek la, la, la, # la, la, la, la, la.

1. Rytm

W piosence występują trzy grupy rytmiczne, z którymi szczególnie należy popracować. Nauczyciel musi umieć je bezbłędnie wykonać:

Grupy rytmiczne przedstawiono poniżej w odniesieniu do szesnastek po to, aby uzmysłowić czas trwania poszczególnych wartości. Każda ósemka z kropką trwa tak długo jak trzy szesnastki, a ćwierćnuta z kropką trwa tak długo jak sześć szesnastek. Nad szesnastkami pojawia się podpowiedź rotacji ciała w prawą lub lewą stronę i uderzanie dłońmi o uda. Następnie te same przebiegi zapisano z sylabami rytmicznymi.

- Pierwsza grupa rytmiczna

Poniżej zamieszczono ten sam przykład z wypowiedzianymi sylabami rytmicznymi.

- Druga grupa rytmiczna

P L P
X X X X X X
Du Ta De Ta Du Ta De Ta Du Ta De Ta

3/4

Ten sam przykład z wypowiedzianiem sylab rytmicznych.

P L P
X x x x x x
Du-----uTa Du-----u

3/4

- Trzecia grupa rytmiczna

P L P
X X X X X X
Du Ta De Ta Du Ta De Ta Du Ta De Ta

3/4

Powyższy przykład z wypowiedzianiem sylab rytmicznych.

P L P
X x x x x x
Du-----uTa Du-----uDu-----u

3/4

Teraz, gdy nauczyciel opanował rytm poszczególnych grup rytmicznych występujących w piosence, powinien przeczytać cały

przebieg rytmiczny piosenki, aby ją poprawnie wykonać. Na początku czyta sylabami rytmicznymi, a następnie neutralną sylabą „pa”.

Staraj się czytać coraz szybciej, aby uzyskać płynność w wykonywaniu.

P L P L P L P L P L P L
X X

Du---u Du---u Du---u Du De Du-----uDe Du De Du De Du De Du---uDu---u

P L P L P L P L P L P L P L P L
X X

Du De Du---uDu---u Du De Du-----uDe Du De Du De Du De Du---uDu---u

P L P L P L P L P L P L P L P L
X X

Du--uTa Du---u Du De Du---u Du---u Du De Du#De Du De Du--uTaDu---uDu---u

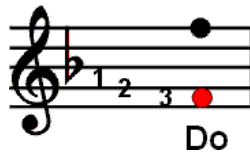
P L P L P L P L P L P L P L P L
X X

Du--uTaDu---u Du De Du---uDu---u Du De Du#De Du De Du---uDu---u

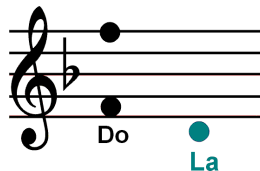
2. Melodia

1) Nauczyciel określa tonację piosenki

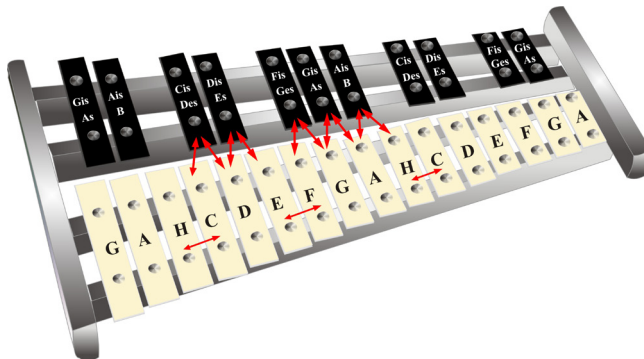
Przy kluczu wiolinowym znajduje się bemol, który leży na 3. linii. Zatem trzy miejsca niżej od ostatniego bemola leży **Do**. W tym wypadku **Do** leży między 1. a 2. linią oraz osiem miejsc wyżej, czyli na 5. linii.

Sprawdzamy, czy ostatni dźwięk w piosence to również **Do**. Jeżeli piosenka skończyłaby się **DO** pierwszym – ósmym stopniem gamy durowej – wówczas napisana by była w tonacji durowej. Niestety ta piosenka tak się nie kończy. Kończy się

La czyli szóstym stopniem gamy durowej. Zatem napisana jest w tonacji molowej. **La** brzmi jak **D** (nazwa literowa nuty umieszczonej w kluczu wiolinowym pod pięciolinia).

Piąta biała sztabka, licząc od lewej ku prawej stronie.

Piosenka *Jesienny kujawiaczek* napisana jest w tonacji **d-moll**.

Teraz należy sprawdzić, czy napisana jest w gamie moll eolskiej, czy harmonicznego. Gdyby była napisana w moll eolskiej, wówczas nie pojawiłyby się inny znak chromatyczny w zapisie nutowym. Natomiast

gdyby była napisana w tonacji moll harmonicznej, to podwyższono by siódmy stopień gamy d-moll.

VIII stopień gamy F-dur VI stopień gamy F-dur ale I i VIII stopień gamy d-moll VII stopień gamy d-moll

Do La Si (cis)

Sprawdźmy zapis. Podwyższony siódmy stopień gamy d-moll znajduje się w taktie trzecim na trzeciej i czwartej pięciolinii. Teraz wiemy na pewno, że piosenka napisana jest w gamie **d-moll harmonicznej**.

2) Budujemy trójdźwięk toniczny (I stopnia) gamy d-moll i sekwencję utrwalającą gamę molową

Cis B

D E F G A

Trójdźwięk Toniczny Sekwencja utrwalająca tonację moll harmoniczną

L₁ D M M F M R D T₁ Si₁ L₁

D F A A B A G F E Cis D

L₁ - nazwy solmizacji relacyjnej do śpiewania
D - nazwy literowe do grania

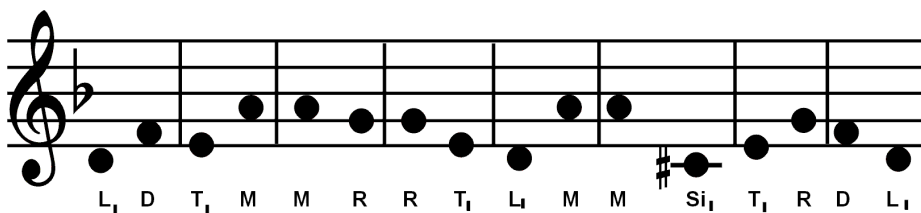
Podajemy na dzwoneczkach wysokość brzmienia **La** (nazwa literowa – D) i śpiewamy nazwami solmizacji relacyjnej trójdźwięk toniczny oraz sekwencję utrwalającą tonację **d-moll harmoniczną**. Zwracamy uwagę na znaki chromatyczne przy kluczu, aby poprawnie zagrać.

Przypomnijmy że tonacjach molowych:

- jeżeli najniższy dźwięk w piosence to **Si₁**, wówczas śpiewamy pierwszą i drugą grupę motywów molowych;
- jeżeli w melodii piosenki są wyższe dźwięki niż **L₁**, to śpiewamy trzecią i czwartą grupę motywów molowych” [Matuszak 2014, s. 96–97].

3. Motywy utrwalające tonację

Jeżeli najniższy dźwięk w piosence to **Si₁**, wówczas śpiewamy pierwszą i drugą grupę motywów molowych i pamiętamy, że **La** brzmi jak D. Wystarczy w tym przypadku zaśpiewać pierwszą grupę motywów molowych zapisaną poniżej.

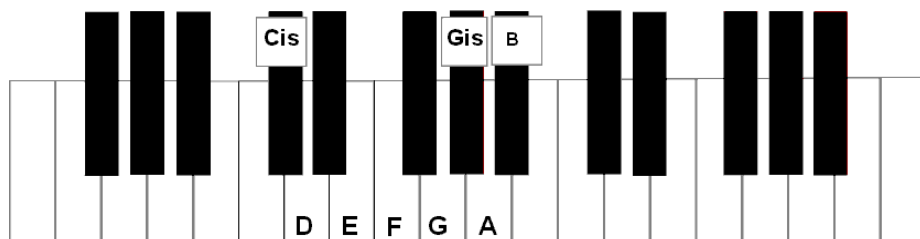

Motywy molowe śpiewamy kilkakrotnie:

- a) nazwami solmizacji relacyjnej (co najmniej 10 razy),
- b) neutralną sylabą „**pam**” (co najmniej 10 razy)

4) Śpiewamy melodię piosenki

- a) Nad pięcioliniją zapisano nazwy solmizacji relacyjnej do śpiewania. Należy zauważyć, że w taktach 10 i 14 został podwyższony dźwięk Re. Brzmi on jak dźwięk Gis grany na dzwoneczkach czy keyboardzie na czarnej sztabce – klawiszu, a nazwa solmizacji relatywnej to **Ri**. Poniżej zamieszczono klawiaturę zawierającą wszystkie dźwięki piosenki.

Śpiewamy melodię nazwami solmizacji relacyjnej, powtarzając kilkakrotnie i wykonując poprawnie zapisany przebieg rytmiczny.

M D L₁ T₁ D R F M F M R T₁ D L₁ M

M D L₁ L₁ T₁ D R F M F M R T₁ D L₁ L₁

R M F M Ri M D T₁ F M Si₁ L₁ T₁ L₁ T₁ D M

R M F M Ri M D T₁ F M Si₁ L₁ T₁ L₁ L₁

b) Śpiewanie piosenki (melodia + rytm + tekst)

B Działania nauczyciela i rozwój umiejętności uczniów

Rozwijanie poczucia rytmu

1. Nauczyciel wykonuje rotację ciałem, uderzając jednocześnie o uda, i mówi kolejne przebiegi rytmiczne sylabami rytmicznymi. Gestem rąk zaprasza do powtarzania. Każdy przebieg rytmiczny powtarzać należy wielokrotnie.

Przebieg pierwszy:

$\frac{3}{4}$

 P X x L x P x

 Du De Du-----uDe

Przebieg drugi:

$\frac{3}{4}$

 P X x L x P x

 Du-----uTa Du-----u

Przebieg trzeci:

$\frac{3}{4}$

 P X x L x P x

 Du-----uTa Du-----uDu-----u

Uczniowie powtarzają po nauczycielu poszczególne przebiegi rytmiczne sylabami rytmicznymi. Jeden i ten sam przebieg rytmiczny wykonuje cały zespół, następnie grupa uczniów i pojedynczy uczeń – zależnie od tego, kogo wskaże nauczyciel.

2. Nauczyciel dzieli klasę na cztery grupy i rozdaje im tabliczki rytmiczne.

I grupa

II grupa

III grupa

IV grupa

Nauczyciel rotując ciałem w prawą i lewą stronę, uderza dłońmi o udo oraz czyta sylabami rytmicznymi przebieg rytmiczny I grupy. Następnie grupa powtarza to samo z nauczycielem. Tak samo pracują grupy następne.

Nauczyciel zaprasza chętne grupy do samodzielnej realizacji.

Doświadczanie poczucia tonalności

1. Nauczyciel dzieli klasę na trzy grupy i śpiewa poszczególne dźwięki trójdźwięku tonicznego d-moll nazwami solmizacji relacyjnej.

La Do Mi

a) Śpiew arpeggiowy trójdźwięku

Śpiewa I dźwięk – **La**, powtarza I grupa.

Następnie śpiewa II dźwięk – **Do**, powtarza II grupa.

Śpiewa III dźwięk – **Mi**, powtarza III grupa. Po czym następuje zmiana grup.

I grupa II grupa III grupa

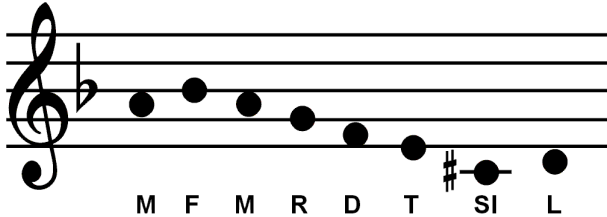

Śpiew akordowy trójdźwięku tonicznego d-moll nazwami solmizacji relacyjnej zgodnie z zapisem. Zmiana grup.

I grupa II grupa III grupa

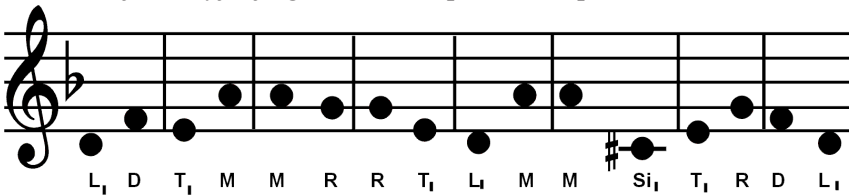
I grupa	La -----
II grupa	Do -----
III grupa	Mi -----

2. Nauczyciel śpiewa sekwencję utrwalającą tonację d-moll harmoniczną nazwami solmizacji relacyjnej i gestem rąk zaprasza do śpiewania.

Uczniowie powtarzają po nauczycielu, śpiewając razem z nim.

3. Nauczyciel śpiewa każdy motyw molowy z ośmiu oddzielnie nazwami solmizacji relacyjnej i gestem rąk zaprasza do śpiewania.

Uczniowie powtarzają po nauczycielu, śpiewając razem z nim. Śpiewają każdy motyw oddzielnie.

Praca z melodią piosenki

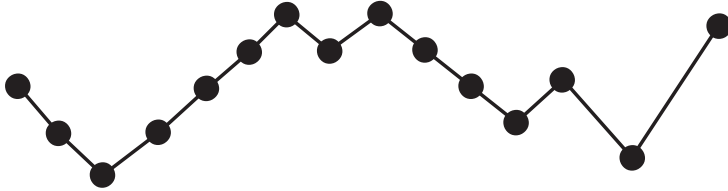
1. Nauczyciel śpiewa kolejne fragmenty melodii piosenki:

- a) takty 1–4 – sylabą **mo** – uczniowie słuchają i rotują ciałem w prawą i lewą stronę,
- b) takty 5–8 – sylabą **no** – uczniowie uderzają dłońmi o uda

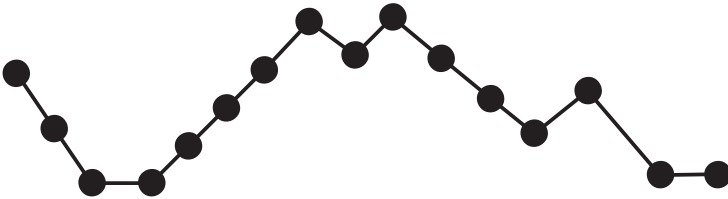
P		L		P		L		P		L	
X	x	x	x	x	x	X	x	x	x	x	x

- c) takty 9–12 – sylabą **wo** – uczniowie uderzają dłońmi o uda na każdą miarę w taktach,
- d) takty 13–16 – sylabą **lo** – uczniowie klaszczą na pierwszą miarę w taktach,
- e) nauczyciel rozdaje tabliczki melodyczne, śpiewa melodię piosenki od 1–4 taktu neutralną sylabą „pam”, a uczniowie słuchając, wodzą palcem po zapisanej kółkami z plasteliny linii melodycznej.

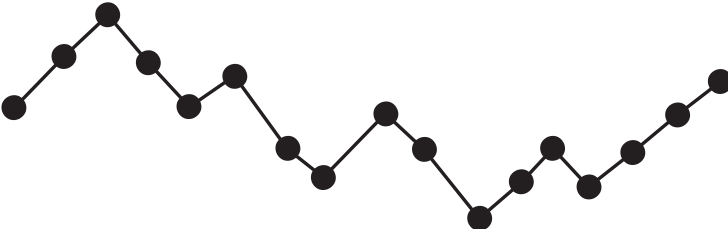
Dźwięki (kropki) to nalepione kropki z plasteliny na białą kartkę formatu A4 i wtopiona wełniana kolorowa nitka. Całość umieszcza się w koszulce, aby uczniowie, wodząc palcem, nie zniszczyli rysunku (takty 1-4)

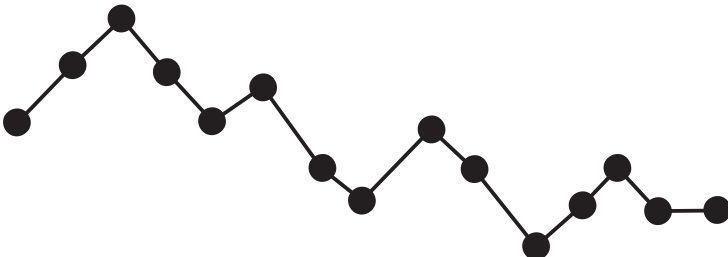
f) Teraz śpiewa nauczyciel melodię taktów 5–8, a uczniowie wodzą palcem po zapisanej melodii koralikami na tabliczce melodycznej.

g) Nauczyciel śpiewa melodię taktów 9–12, uczniowie dalej śledzą zapis melodii.

h) Nauczyciel dalej tak samo pracuje z melodią taktów 13–16.

2. Nauczyciel śpiewa melodię piosenki – takty 1–4 i 5–8, prosi, aby uczniowie zauważyli, czy melodia dokładnie się powtarza, czy jest inna. Taka sama praca z melodią taktów 9–12 i 13–16.

Uczniowie zauważają podobieństwa w melodii.

Nauka piosenki

1. Nauczyciel śpiewa fragmentami piosenkę:

- takty 1–4 – uczniowie powtarzają, śpiewając z nauczycielem;
- takty 5–8 – uczniowie powtarzają, śpiewając z nauczycielem;
- takty 9–12 – uczniowie powtarzają, śpiewając z nauczycielem;
- takty 13–16 – uczniowie powtarzają, śpiewając z nauczycielem.

2. Uczniowie śpiewają całą piosenkę wraz z nauczycielem.

3. Nauczyciel prezentuje stroje ludowe Kujaw.

4. Słuchają nagrań melodii tańców ludowych: kujawiak, mazurek, oberek. Zauważają pojawiające się różnice.

Śpiewamy piosenkę z akompaniamentem instrumentów

1. Akompaniament z wykorzystaniem gestodźwięków

X || || X || || X || || X ||

Je - sie - nny ku - ja - wia - czek na ska-ka-nce wia - tru ska - cze,

X || || X || || X || || XX

Pła-szczyk ma w de - szczo-wych kro - plach daj mu uśmiech gdy go spo - tkasz.

X X X X

Ku - ja - wiak, Ku - ja - wia - czek la, la, la, la, la, la, la, la, la, la.

X X X XX

Ku - ja - wiak, Ku - ja - wia - czek la, la, la, la, la, la, la, la.

2. Akompaniament burdonowy grany na ksylofonie lub metalofonie, albo dzwonekach.

The musical score consists of four staves in 3/4 time. The first two staves show a simple melody with rests. The last two staves show a more complex melody with sharps and naturals.

3. Ostinato rytmiczne
bębenek – takt 1–8

Rhythmic notation for a drum in 3/4 time, showing a quarter note followed by two eighth notes.

4. Rytm uzupełniający
trójkąt – takty 4, 8, 12, 16.

Rhythmic notation for a triangle in 3/4 time, showing a quarter note followed by two eighth notes.

Gestodźwięki wg Metody Carla Orffa – legenda [Matuszak 2014, s. 91].

- - klaskanie
- - klaskanie w dłonie zamknięte
- - klaskanie w dłonie otwarte
- - koliste pocieranie dłonią o dłoń
- - uderzanie lewą ręką o uda
- - uderzanie prawą ręką o uda
- - uderzanie obiema rękoma o uda
- - uderzanie lewą nogą o podłogę
- - uderzanie prawą nogą o podłogę
- - podskoki
- - pstrykamy obiema rękoma
- - pstrykamy lewą ręką
- - pstrykamy prawą ręką

4. Scenariusz piosenki dla klasy II pt. *Jarzębina* (s. 22)

A Przygotowanie nauczyciela

Już la - to o - de - szło i kwia - ty prze - kwi - tły, a

je - szcze coś w sło - rucu się mie - ni. To w po - lu i

w le - się cze - rwie - nią się spó - jrzcie, ko - ra - le, ko -

ra - le je - się - ni.

I - dzie la - sem pa - ni Je - sień, ja - rzę - bi - nę

w ko - szu nie - się. Daj ko - ra - li nam tro -

sze - czkę, na - wle - cze - my na ni - te - czkę.

1. Analiza rytmiczna

Nauczyciel pracuje z powtarzającymi się grupami rytmicznymi. Rotuje ciałem, uderza rękoma o uda oraz wymawia sylaby rytmiczne.

a)

P L
X X X X
2/4 Du-----u Du De

b)

P L P L P L
X X X X X X X X X X X X
3/4 Du-----u Du-----u Du De Du De Du-----u Du-----u

- c) Nauczyciel opanował rytm poszczególnych grup rytmicznych występujących w piosence, zatem czyta przebieg rytmiczny piosenki, aby ją poprawnie wykonać. Zwraca jednocześnie uwagę, że zmienia się w piosence metrum z dwudzielnego na trójdzielne. Czyta sylabami rytmicznymi, a podpowiedź ma zamieszczoną poniżej z rotacją ciała, uderzaniem dłoni o uda oraz sylabami rytmicznymi. Następnie wykonuje przykład oznaczony d, gdzie są podpisane wartości rytmiczne neutralną sylabą „pa”.

L P L P L P L P L
 X X X X X X X X X X X X X X

2/4 De Du---uDu De Du----uDu De Du---uDu De Du---uDu De

P L P L P L P L P L
 X X X X X X X X X X X X X X

2/4 Du---uDu De Du---u Du De Du-----u Du---u De Du---uDu De

P L P L P L P L
 X X X X X X X X X X X X X X

2/4 Du---uDu De Du---uDu De Du---uDu De Du---uDu De

P L P L P L
 X X X X X X X X X X

2/4 Du---uDu De Du-----u Du---u

P L P L P L P L P
 X X X X X X X X X X X X X X X X

3/4 Du---uDu---uDu De Du De Du---uDu---u Du---uDu---uDu De

L P L P L P
 X X X X X X X X X X X X

3/4 Du De Du---uDu---u Du De Du De Du De

L P L P L P L
 X X X X X X X X X X X X X X

3/4 Du---uDu-----u Du De Du De Du De Du---uDu-----u

d)

L P L P L P L P L
 X X X X X X X X X X X X X X X X

2/4 Pa | Pa----aPa Pa Pa | Pa----aPa Pa Pa | Pa----aPa Pa Pa | Pa----aPa Pa Pa |

P L P L P L P L P L P L
 X X X X X X X X X X X X X X X X

2/4 Pa----aPa Pa Pa | Pa----aPa Pa Pa | Pa-----a | Pa----a Pa Pa | Pa----aPa Pa Pa |

P L P L P L P L
 X X X X X X X X X X X X X X

2/4 Pa----aPa Pa Pa | Pa----aPa Pa Pa | Pa----aPa Pa Pa | Pa----aPa Pa Pa |

P L P L P L
 X X X X X X X X X X X X

2/4 Pa----aPa Pa Pa | Pa-----a | Pa----a | 3/4

P L P L P L P L P L P
 X X X X X X X X X X X X X X X X

3/4 Pa----aPa----aPa Pa Pa | Pa Pa Pa Pa----aPa----aPa----aPa----aPa Pa Pa |

L P L P L P
 X X X X X X X X X X X X

3/4 Pa Pa Pa----aPa----aPa Pa Pa Pa Pa Pa Pa Pa |

L P L P L P L P L
 X X X X X X X X X X X X X X X X

3/4 Pa----aPa-----aPa Pa Pa Pa Pa Pa Pa Pa | Pa----aPa-----aPa |

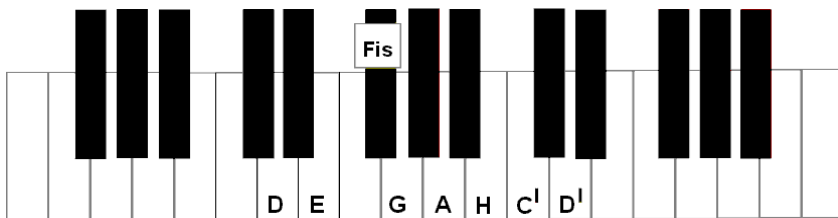
2. Analiza melodyczna

a) Określenie tonacji piosenki

Określamy miejsce, gdzie leży **Do**. Przy kluczu wiolinowym znajduje się jeden krzyżyk na 5. linii, zatem **Do** leży jedno miejsce wyżej oraz osiem miejsc niżej (odległość oktawy).

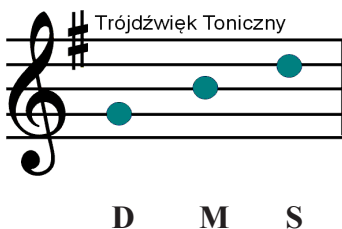

Tonacja, w której napisana jest piosenka, to najprawdopodobniej gama G-dur, bo powyższe **Do** brzmi jak **G**. Potwierdzenia zawsze szukamy na końcu piosenki. Ostatni dźwięk w piosence to również **Do**, które brzmi jak **G**. Mamy potwierdzenie. Piosenka napisana jest w tonacji **G-dur** [Matuszak 2014, s. 57].

b) Praca z melodią piosenki

Nauczyciel śpiewa trójdzwięk durowy G-dur sylabami solmizacji relacyjnej.

B Działania nauczyciela i uczniów

1) Praca z rytmem

1. Nauczyciel rotuje ciałem, uderza rękoma o uda oraz wymawia neutralną sylabą „pa” dwa kolejne przebiegi rytmiczne. Uczniowie nie widzą poniższego zapisu, a nauczyciel wykonuje go z pamięci. Na końcu jest znak powtórki, zatem wykonujemy przykład dwa razy.

P L
 x x x x
 2/4 Pa-----aPa Pa

P L P L P L
 x x x x x x x x x x
 3/4 Pa-----aPa-----aPa Pa Pa Pa Pa-----aPa-----a

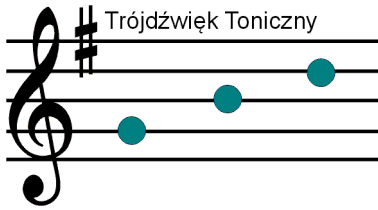
2. Do powyższych ćwiczeń dodajemy tekst piosenki. Na początku nauczyciel wymawia rytmicznie tekst rotując ciałem, uderzając o uda dłońmi, a następnie wykonuje to cała klasa z nauczycielem.

P L
 x x x x
 2/4 La - to o -
 de - szło i
 kwia - ty prze-
 kwi - tły.

P L P L P L
 x x x x x x x x x x
 3/4 I - dzie la - sem Pa-ni Je - sień
 ja - rzę - bi - nę w ko-szu nie - sie.

2) Praca z piosenką

- a) Utrwalenie tonalności i tonacyjności. Rozwój słuchu wysokościowego. Nauczyciel śpiewa trójdźwięk durowy G-dur neutralną sylabą „pam” i gestem rąk zaprasza uczniów do powtórzenia, śpiewając razem z nimi. Zapis nutowy tylko dla nauczyciela.

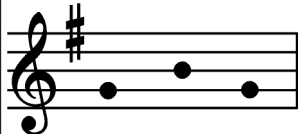
pam pam pam

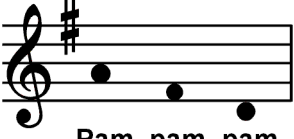
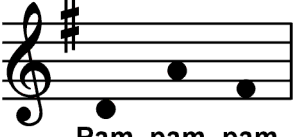
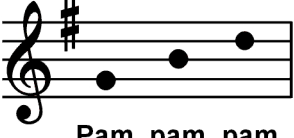

- b) Utrwalenie tonalności

Nauczyciel śpiewa osiem kolejnych motywów i zaprasza uczniów do powtarzania. Rozwija słuch wysokościowy, pamięć melodyczną oraz utrwała tryb durowy. Melodię śpiewa neutralną sylabą „pam” i po zaśpiewaniu gestem rąk zaprasza uczniów do powtórzenia, śpiewając razem z nimi. Pierwszy dźwięk **D** brzmi jak G i od niego zaczynamy śpiewać motywy durowe.

Poniżej zapisano osiem motywów tylko dla nauczyciela na pięciolinii.

Działania nauczyciela i uczniów

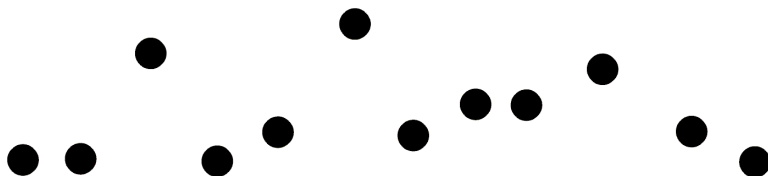
Śpiew nauczyciela	Śpiew uczniów z nauczycielem
Motyw pierwszy Pam pam pam	Powtórzenie motywu pierwszego, śpiew neutralną sylabą „pam”

<p>Motyw drugi</p> <p>Pam pam pam</p>	<p>Powtórzenie motywu drugiego, śpiew neutralną sylabą „pam”</p>
<p>Motyw trzeci</p> <p>Pam pam pam</p>	<p>Powtórzenie motywu trzeciego, śpiew neutralną sylabą „pam”</p>
<p>Motyw czwarty</p> <p>Pam pam pam</p>	<p>Powtórzenie motywu czwartego, śpiew neutralną sylabą „pam”</p>
<p>Motyw piąty</p> <p>Pam pam pam</p>	<p>Powtórzenie motywu piątego, śpiew neutralną sylabą „pam”</p>
<p>Motyw szósty</p> <p>Pam pam pam</p>	<p>Powtórzenie motywu szóstego, śpiew neutralną sylabą „pam”</p>
<p>Motyw siódmy</p> <p>Pam pam pam</p>	<p>Powtórzenie motywu siódmego, śpiew neutralną sylabą „pam”</p>

<p>Motyw ósmy</p> <p>Pam pam pam</p>	<p>Powtórzenie motywu ósmego, śpiew neutralną sylabą „pam”</p>
---	--

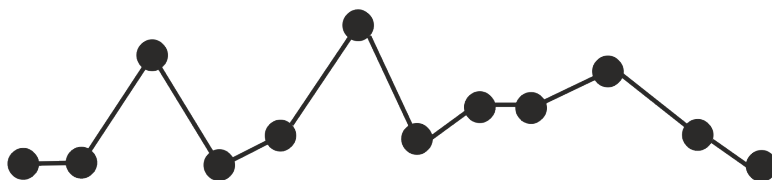
c) Nauka melodii piosenki

- Nauczyciel śpiewa melodię piosenki takt 1–4 sylabą „pam” i rysuje ją w postaci koraliki na tablicy, a uczniowie słuchają.

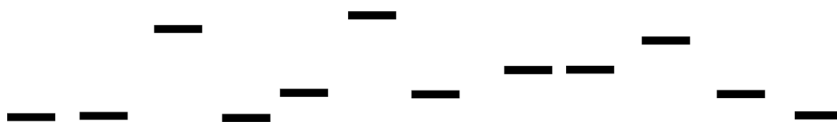

- Rozdaje tabliczki melodyczne (dźwięki to nalepione kropki z plasteliny na białą kartkę formatu A4 i wtopiona wełniana kolorowa nitka. Całość umieszcza się w koszulce, aby uczniowie, wodząc palcem, nie zniszczyli rysunku).

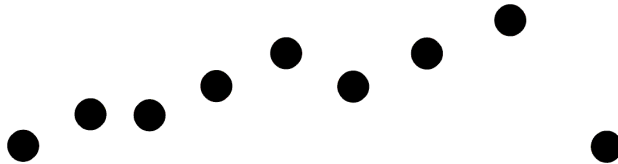
Powtarza jeszcze raz melodię, a uczniowie wodzą palcem po rysunku melodii.

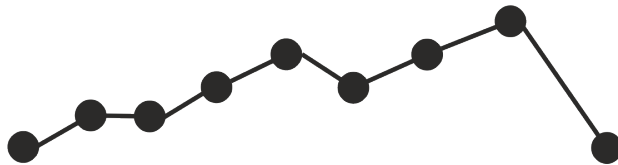
- Śpiewa melodię z uczniami i razem rysują ją ręką w powietrzu.

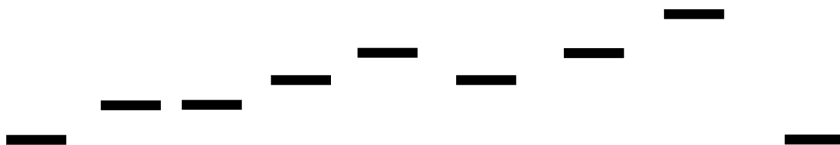
- Nauczyciel śpiewa melodię piosenki takt 4–8 sylabą „pam” i rysuje ją w postaci koraliki na tablicy, a uczniowie słuchają.

- Powtarza, a uczniowie wodzą palcem po rysunku melodii na tabliczce.

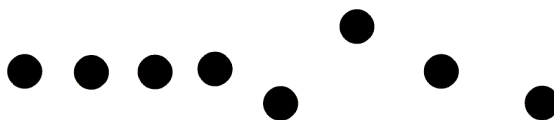

- Śpiewa melodię z uczniami i razem rysują ją ręką w powietrzu.

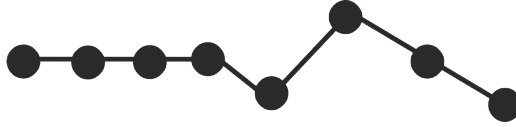

- Nauczyciel śpiewa piosenkę (melodię i słowa) takty od 1 do 8 i śpiewając, po raz drugi zaprasza uczniów do śpiewania razem z nim, a następnie tak samo pracuje z taktami 8 do 16.
- Przechodzimy do pracy z melodią refrenu.

Nauczyciel śpiewa melodię piosenki takt 17–18 sylabą „pam” i rysuje ją w postaci koraliki na tablicy, a uczniowie słuchają.

d) Powtarza jeszcze raz melodię i nawleka korale na sznurek.

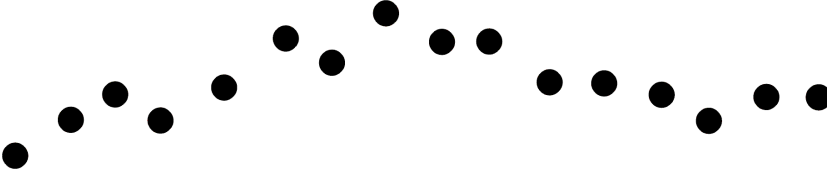
e) Śpiewa melodię z uczniami i razem rysują ją ręką w powietrzu.

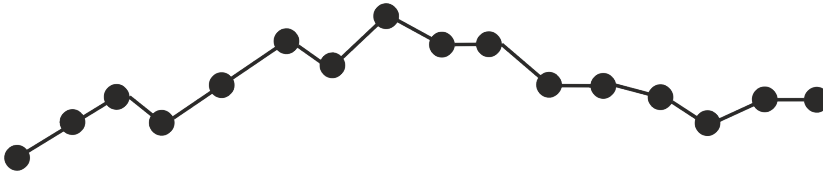
f) Melodia taktów 19–20 to progresja taktów 17–18.

g) Następnie pracuje z taktami 21–24 tak jak wyżej:

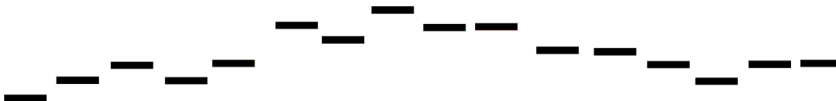
- Śpiewa melodię i rysuje ją w postaci koralików na tablicy, a uczniowie słuchają.

Powtarza jeszcze raz melodię, a uczniowie wodzą palcem po rysunku melodii na tabliczce.

- Śpiewa melodię z uczniami i razem rysują ją ręką w powietrzu.

h) Nauczyciel śpiewa całą piosenkę, a uczniowie słuchają. Następnie śpiewają razem piosenkę.

4. Wykonanie piosenki z akompaniamentem instrumentów perkusyjnych

The musical score is written for a single melodic line on a treble clef staff in G major (one sharp). The accompaniment is indicated by symbols above the staff: triangles (△) for snare and 'X' for cymbals. The score is divided into two time signatures: 2/4 and 3/4.

Staff 1 (2/4): △ \ X] L X] L X] L X] L

Staff 2 (2/4): X] L X] L X X X △ \ X] L

Staff 3 (2/4): X] L X] L X] L X] L

Staff 4 (2/4): X] L X X X

Staff 5 (3/4): △ \ △ \ △ \ △ \ △ \ △ \ △ \ △ \

Staff 6 (3/4): △ \ △ \ △ \ △ \ △ \

Staff 7 (3/4): △ \ △ \ △ \ △ \ X X

5. Opracowanie i nauka hymnu państwowego

– *Mazurek Dąbrowskiego* [Wędruj... s. 125]

Inaczej niż poprzednie scenariusze zaczynamy od wyszczególnienia celów operacyjnych realizowanych podczas nauki hymnu. Nauczyciel musi sobie zdawać sprawę, ile i jakie umiejętności posiada dziecko podczas działalności muzycznej. Poza tym pracując z hymnem zaproponowanymi etapami, dziecko potrafi poprawnie pod kątem rytmicznym i melodycznym go wykonać. Nauczyciel również powinien świadomie określić realizowaną metodę muzyczną oraz formy aktywności muzycznej. Nim podejmie pracę z dziećmi, powinien być do niej doskonale przygotowany.

1. Cele operacyjne: uczniowie:

- rozwijają poczucie tonalności i tonacyjności,
- rozwijają pamięć melodyczną,
- rozwijają słuch harmoniczny,
- śpiewają motywy durowe i durowy trójdźwięk toniczny solmizacją relacyjną,
- rozwijają poczucie rytmu trójdzielnego,
- poznają formę dwuczęściową AB,
- grają na instrumentach perkusyjnych,
- potrafią poprawnie zaśpiewać hymn państwowy,
- słuchają nagrań hymnu państwowego,
- słuchają nagrań mazurków,
- poznają historię powstania hymnu państwowego oraz symbole narodowe.

2. Metoda muzyczna: analityczno-percepcyjna, problemowo-twórcza.

3. Formy aktywności muzycznej:

- śpiew i ćwiczenia mowy,
- słuchanie muzyki,

- tworzenie muzyki,
- gra na instrumentach.

A Przygotowanie nauczyciela

1. W piosence występują cztery grupy rytmiczne, z którymi szczególnie należy popracować. Nauczyciel musi umieć je bezbłędnie wykonać. Na początku sam wykonuje, realizując rotację ciałem, uderzenie dłoni o uda, oraz mówiąc solfeż rytmiczny.

3/4
P L P L P L
X x x x X x X x X x
Du-----uTa Du-----uDu-----u Du-----uTa Du-----uDu-----u

3/4
P L P L P L
X x x x X x X x X x
Du-----uTa Du De Du De Du-----uTa Du De Du De

3/4
P L P L P L
X x x x X x X x X x
Du-----uTa Du-----uDe Du-----uDu-----u

3/4
P L P L P L
X x x x X x X x X x
Du-----uDu-----uDe Du De Du-----u

2. Teraz gdy nauczyciel opanował rytm poszczególnych grup rytmicznych występujących w piosence, powinien przeczytać cały przebieg rytmiczny piosenki, aby poprawnie ją wykonać. Na początku czyta sylabami rytmicznymi z rotacją ciała oraz uderzaniem dłońmi o uda.

P L P L P L P L P L P L
 X x x x x x X x x x x x X x x x x x X x x x x x X x x x x x

Du--uTa Du--uDu--u Du--uTa DuDeDuDe Du--uTa Du----uDe Du--uDu--u

P L P L P L P L P L P L P L
 X x x x x x X x x x x x X x x x x x X x x x x x X x x x x x

Du--u Ta Du---uDu---u Du--uTa DuDeDuDe Du--uTa Du----uDe Du--uDu--u

P L P L P L P L P L P L P L
 X x x x x x X x x x x x X x x x x x X x x x x x X x x x x x

Du--uDu----uDe DuDeDu-----u Du--uTa Du--uDu De Du--uDu-----u

P L P L P L P L P L P L P L
 X x x x x x X x x x x x X x x x x x X x x x x x X x x x x x

DuDe Du----uDe DuDeDu-----u DuDeDu----uDe Du--uDu--u

3. Następnie wykonuje przebieg rytmiczny neutralną sylabą pa” zgodnie z wymogami artykulacji. Jest to bardzo ważne, ponieważ przygotowuje do poprawnego wykonania hymnu. Należy zwrócić uwagę na wykonanie taktu 2. w pierwszej pięciolinii gdzie ósemki połączone są łukiem. Podczas śpiewania wykonujemy jedną sylabę na dwóch dźwiękach. Tak samo jest w takcie 2. drugiej, trzeciej i w czwartej pięciolinii. Dalej trzeba poprawnie długo wykonywać wartości przedłużone przez kropkę i bardzo krótko wszystkie szesnastki.

P L P L P L P L P L P L
 X x x x x x X x x x x x X x x x x x X x x x x x X x x x x x

Pa--aPaPa--aPa--a Pa--aPaPa-a Pa-a Pa--aPaPa-----aPa Pa--aPa--a
 Pa--aPaPa--aPa--a Pa--aPaPa-a Pa-a Pa--aPaPa-----aPa Pa--aPa--a
 Pa--aPa-----aPa Pa-a Pa-----a Pa--aPaPa--aPa Pa Pa--aPa-----a
 Pa Pa Pa-----aPa Pa-a Pa-----a Pa Pa Pa-----aPa Pa--aPa--a

4. Określa tonację piosenki: D-dur.

Do

Jedno miejsce wyżej od krzyżyka leży **Do** – I stopień gamy durowej. Piosenka kończy się Do, jest napisana w gamie durowej. **Do** brzmi jak D, mamy więc gamę D-dur.

Cis Fis Cis¹

D E G A H D¹

5. Buduje toniczny trójdźwięk w tonacji D-dur, wykonanie akordowe

I grupa

II grupa

III grupa

Do

Mi

So

6. Śpiewa sylabami solmizacji relacyjnej trójdźwięk durowy i sekwencję utrwalającą tonalność i tonacyjność.

D M S S L S F M R T, D

7. Śpiewa grupę motywów durowych utrwalających tryb, tonację i umożliwiającą lepszą percepcję melodii piosenki.

D M R S S F F R D S S T, R F M D

8. Śpiewa sylabą „mo” melodię hymnu z jednoczesnym uderzeniem dłońmi o uda. Tym sposobem dokładnie przygotowuje się do poprawnego wykonania melodii z tekstem. Jest to bardzo ważne, gdyż wielu Polaków nie śpiewa tego poprawnie. Teraz wykonuje poprawnie sylaby podpisane pod nutami połączonymi łukiem.

P L P L P L P L P L P L
 X x x x x x X x x x x x X x x x x x X x x x x x X x x x x x

Mo---o mo mo---o mo---o mo---o mo mo-o mo-o mo---o mo mo-----o mo mo---o mo--o

P L P L P L P L P L P L P L
 X x x x x x X x x x x x X x x x x x X x x x x x X x x x x x

Mo---o mo mo---o mo---o mo---o mo mo-o mo-o mo---o mo mo-----o mo mo---o mo--o

P L P L P L P L P L P L P L
 X x x x x x X x x x x x X x x x x x X x x x x x

Mo---o mo-----o mo mo--o mo-----o mo---o mo mo---o mo mo mo---o mo-----o

P L P L P L P L P L P L P L
 X x x x x x X x x x x x X x x x x x X x x x x x

Mo mo mo-----o mo mo--o mo-----o mo mo mo-----o mo mo---o mo---o

9. Śpiewa tę samą melodię, lecz z sylabą „lo”, aby utrwalić poprawne wykonanie i przyzwyczaić się do należytej artykulacji. Tak samo będzie pracował z uczniami.

P L P L P L P L P L P L
 X x L x x x X x x x x x X x x x x x X x x x x x X x x x x x

Lo-o-o Lo Lo-o-o Lo-o-o Lo-o-o Lo Lo-o Lo-o Lo-o-o Lo Lo-o-o-o Lo Lo-o-o Lo-o-o

P L P L P L P L P L P L P L
 X x L x x x X x x x x x X x x x x x X x x x x x X x x x x x

Lo-o-o Lo Lo-o-o-o Lo-o-o-o Lo-o-o Lo Lo-o Lo-o Lo-o-o-o Lo Lo-o-o-o Lo Lo-o-o Lo-o-o

P L P L P L P L P L P L P L
 X x x x x x X x x x x x X x x x x x X x x x x x X x x x x x

Lo-o-o Lo-o-o-o-o Lo Lo-o-o Lo-o-o-o-o Lo-o-o Lo Lo-o-o-o Lo Lo-o-o-o Lo-o-o Lo-o-o-o-o

P L P L P L P L P L P L P L
 X x x x x x X x x x x x X x x x x x X x x x x x X x x x x x

Lo Lo Lo-o-o-o-o Lo Lo-o-o Lo-o-o-o-o-o Lo Lo Lo-o-o-o-o Lo Lo-o-o Lo-o-o

B Działania nauczyciela i uczniów

1. Praca z rytmem

1) Nauczyciel rotuje ciałem, uderza rękoma o uda oraz wymawia neutralną sylabą „pa” kolejno cztery przebiegi rytmiczne. Uczniowie nie widzą poniższego zapisu, a nauczyciel wykonuje go z pamięci. Gestem rąk zaprasza do powtarzania. Każdy przebieg rytmiczny powtarzany jest wielokrotnie.

a)

P L P L P L P L
 X x L x x x X x x x x x X x x x x x X x x x x x

Pa-a-a Pa Pa-a-a-a Pa-a-a-a Pa-a-a-a Pa Pa-a-a-a Pa-a-a-a

b)

P L P L P L P L
 X x L x x x X x x x x x X x x x x x X x x x x x

Pa-a-a Pa Pa-a-a Pa-a-a Pa-a-a Pa Pa-a-a Pa-a-a

c)

d)

2) Rozdaje uczniom tabliczki rytmiczne.

- a) Nauczyciel wybiera jeden z przebiegów rytmicznych, wykonuje go, mówiąc sylabą neutralną „pa”, a uczniowie odgadują i rozpoznają tabliczkę rytmiczną kładą na ławce przed sobą.
- b) Nauczyciel powtarza powyższy przebieg rytmiczny, a uczniowie wykonują kilkakrotnie wzór rytmiczny, wodząc jednocześnie palcem po znakach graficznych wartości nut na tabliczce rytmicznej.

c) W taki sam sposób pracuje z pozostałymi tabliczkami rytmicznymi.

3) Nauczyciel mówi poszczególne przykłady rytmizowanego tekstu

$\frac{3}{4}$ Je - szcze Po - Lska, co nam o - bca
Prze - jdziem Wi - słą, dał nam przy - kład

$\frac{3}{4}$ Nie zgi-ne-ę - ła-----a, prze - moc wie-ę - ła-----a
Prze - jdziem Wa-----ar - te-----ę, Bo - na - pa-----ar - te-----e

$\frac{3}{4}$ Kie - dy my ży - je - my,
sza - błą o - dbie - rze - my.

$\frac{3}{4}$ Marsz marsz Dą - bro-----o - wski

$\frac{3}{4}$ Za two - im prze - wo-----o - dem

A uczniowie:

- powtarzają poszczególne przykłady po nauczycielu w dynamice *piano*, a następnie *mezzo forte*,
- powtarzają po nauczycielu z wystukiwaniem sylab palcem o blat stołu,
- powtarzają po nauczycielu z wystukiwaniem sylab o plecy kolegi.

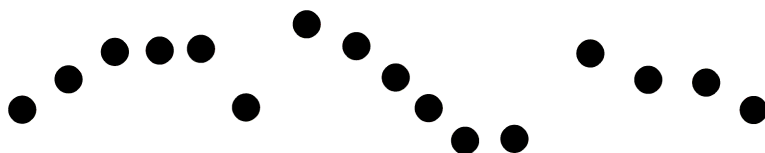
4. Doświadczanie poczucia tonalności

Działanie nauczyciela	Działania uczniów
<p>1. Nauczyciel dzieli klasę na trzy grupy i śpiewa poszczególne dźwięki trójdźwięku tonicznego D-dur nazwami solmizacji relacyjnej.</p>	<p>1a) Śpiew arpeggiowy trójdźwięku tonicznego D-dur nazwami solmizacji relacyjnej. Zmiana grup. I gr. II gr. III gr.</p> <p style="text-align: center;">D M S</p> <p>b) śpiew akordowy zgodnie z zapisem nutowym. Zmiana grup.</p>
<p>2. Śpiewa sekwencję utrwalającą tonację D-dur nazwami solmizacji relacyjnej i gestem rąk zaprasza do śpiewania.</p> <p style="text-align: center;">D M S S L S F M R T₁ D</p>	<p>2. Powtarzają po nauczycielu.</p>
<p>3. Śpiewa każdy motyw osobno nazwami solmizacji relacyjnej i gestem rąk zaprasza do śpiewania.</p> <p style="text-align: center;">D M R S S F F R D S S T₁ R F M D</p>	<p>3. Powtarzają po nauczycielu każdy motyw z ośmiu osobno.</p>

Praca z melodią	
4. Śpiewa kolejne fragmenty melodii: takty 1–4, 5–8, 9–12, 13–20 sylabami „mo”, „no”, „wo”, „lo”.	4. Słuchają i wykonują poniższe czynności do każdego fragmentu melodii śpiewanej przez nauczyciela: a) rotują ciałem w prawą i lewą stronę, b) uderzają dłońmi o uda na każdy makrobit, c) nucą melodię wraz z nauczycielem.
5. Nauczyciel śpiewa melodię piosenki – takty 1–8, i następnie takty 9–16 i prosi, aby uczniowie zauważyli, czy melodia dokładnie się powtarza, czy jest inna. Hymn zbudowany jest z dwóch części AB.	5. Zauważają różnicę w melodii. Druga część jest inna. Melodia się nie powtarza.

3. Nauka piosenki

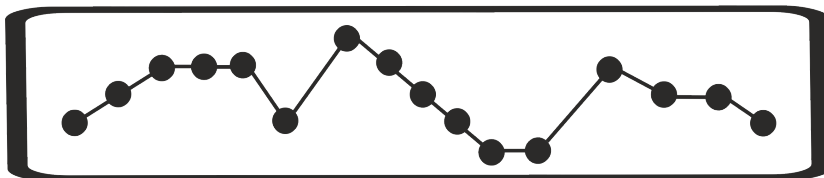
1) Nauczyciel śpiewa melodię piosenki takt 1–4 sylabą „mo” i rysuje ją w postaci koraliki na tablicy, a uczniowie słuchają.

2) Nauczyciel rozdaje uczniom tabliczki melodyczne.

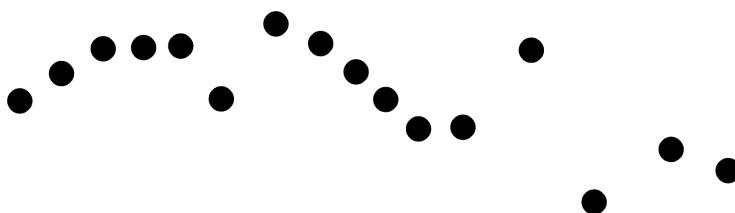
Dźwięki (kropki) to nalepione kropki z plasteliny na białą kartkę formatu A4 i wtopiona wełniana kolorowa nitka. Całość umieszcza się w koszulce, aby uczniowie, wodząc palcem, nie zniszczyli rysunku.

3) Nauczyciel powtarza takt 1–4, śpiewając melodię sylabą „mo”, a uczniowie wodzą palcami po tabliczce melodycznej.

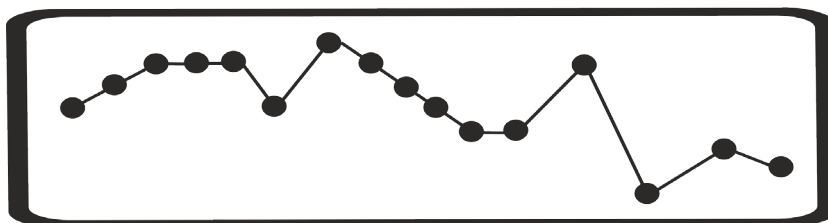

Następnie powtarzają i śpiewają melodię razem z nauczycielem.

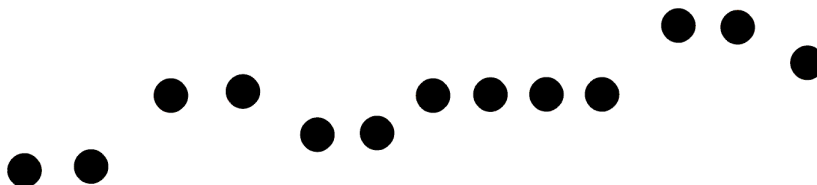
4) Nauczyciel śpiewa melodię piosenki takt 5–8 sylabą „mo” i rysuje ją w postaci koraliki na tablicy, a uczniowie słuchają.

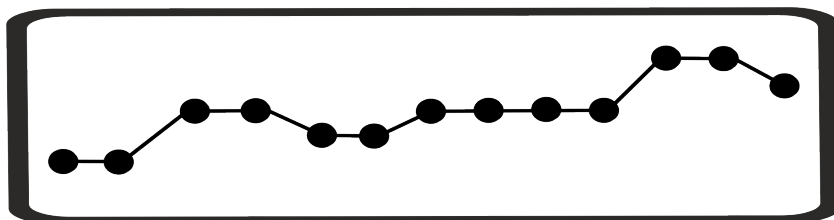
5) Nauczyciel powtarza takt 5–8, śpiewając melodię sylabą „mo”, a uczniowie wodzą palcami po tabliczce melodycznej.

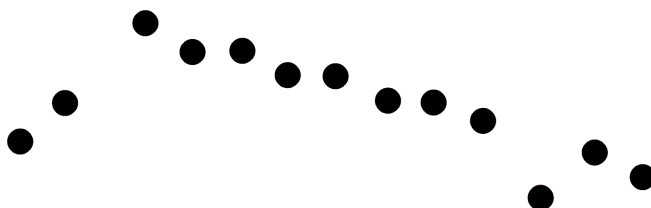
6) Teraz nauczyciel śpiewa melodię piosenki takt 9–12 sylabą „mo” i rysuje ją w postaci koraliki na tablicy, a uczniowie słuchają.

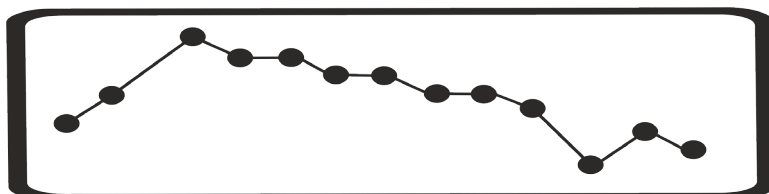
7) Powtarza takt 9–12, śpiewając melodię sylabą „mo”, a uczniowie wodzą palcami po tabliczce melodycznej.

8) Nauczyciel śpiewa ostatni fragment melodii takty 13–16, uczniowie zaś obserwują rysunek melodii.

9) Podczas powtórki wodzą palcami po tabliczce melodycznej.

10) Nauczyciel śpiewa fragmentami piosenkę:

a) takty 1–4,

b) takty 5–8,

c) takty 9–12,

d) takty 13–16,

natomiast uczniowie powtarzają każdy fragment, śpiewając z nauczycielem.

4. Gra na instrumentach

Szczególnie atrakcyjna forma ekspresji muzycznej sprzyja rozwijaniu przeżyć estetycznych i procesów poznawczych. Formę gry na instrumentach możemy połączyć z tworzeniem przez uczniów wstępu lub zakończenia utworu na prostych instrumentach perkusyjnych. Proponowane instrumenty służą jedynie jako przykład. Nauczyciel sam może ustalić z uczniami, w jaki sposób wykonywać i jakie instrumenty perkusyjne zastosować do akompaniamentu.

Śpiewanie hymnu państwowego z akompaniamentem instrumentów perkusyjnych

Zapewne nauczyciela zdziwi sposób podpisania tekstu pod melodią, ale sugerowano się poprawnością emisyjną, ponieważ nie można wykonywać głosem długich wartości na spółgłosce, a jedynie na samogłosce.

The image shows a musical score for the Polish national anthem, "Mazurek Dąbrowski". It consists of four staves of music in G major and 3/4 time. Above the lyrics, there are symbols for percussion: triangles for snare drums and ovals for cymbals. The lyrics are: "Je - szcze Po - lska nie zgi-ne--ę - la---a kie - dy my ży - je - my. Co nam o - bca prze-moc wzie--ę - la--a sza - błą o - dbie - rze - my. Marsz, marsz, Dą - bro - o - wski, z zie - mi wło - skiej do Po - lski ! Za two - im prze-wo--o dem złą-czym się z na - ro - dem."

Je - szcze Po - lska nie zgi-ne--ę - la---a kie - dy my ży - je - my.

Co nam o - bca prze-moc wzie--ę - la--a sza - błą o - dbie - rze - my.

Marsz, marsz, Dą - bro - o - wski, z zie - mi wło - skiej do Po - lski !

Za two - im prze-wo--o dem złą-czym się z na - ro - dem.

5. Słuchanie muzyki

a) Słuchanie nagrań mazurków

b) Słuchanie hymnu państwowego różnorodnego wykonawstwa.

Poza nauką Hymnu Państwowego możemy zorganizować wycieczkę do Muzeum Hymnu Państwowego lub obejrzeć film o tymże muzeum. Resztę działań możemy realizować zgodnie z podpowiedzą w podręczniku.

Podsumowanie

Świadomy pedagog to nauczyciel poszukujący i zdający sobie sprawę z tego, że przyjmuje na siebie dużą odpowiedzialność, gdyż kierując procesem umysłowego rozwoju dziecka, w znacznym stopniu decyduje o tym, w jakim celu i w jaki sposób wychowanek uruchomi własny potencjał intelektualny, a co najważniejsze – czy będzie świadomy wagi tego rodzaju aktywności. Według Henryki Kwiatkowskiej nauczyciel musi być przygotowany do odpowiedzialnego spełniania tak określonych przyszłych ról i zadań. Dlatego „pojęcie celu teorii kształcenia nauczycieli – wspomina autorka – uwzględnić powinno jego stronę zewnętrzną, a więc stan rzeczy, do którego się dąży, a także stronę wewnętrzną (podmiotową), którą jest zmiana dokonująca się w człowieku, w jego systemie poznawczym (wiadomości), działaniowym (umiejętności), a także w systemie wartości” [Kwiatkowska 1988, s. 116].

Książka p.t. *Spacerkiem po muzyce*” zawiera zbiór ćwiczeń aktywizujących rozwój muzyczny dzieci i dorosłych. Warstwa teoretyczna przeplata się z warstwą praktyczną, a poprzez doświadczenie pojawia się możliwość dogłębnego zrozumienia poszczególnych elementów muzyki. Zastosowana w niej metoda relacyjna stanowi dla wykładowców edukacji muzycznej podbudowę optymalizacji procesu kształcenia studentów przyszłych nauczycieli nauczania wczesnoszkolnego.

Spis rysunków

Rys. 1. Podział wartości nut.	10
Rys. 2. Podział dwójkowy wartości nut.	11
Rys. 3. Graficzny obraz czasu trwania wartości nut	12
Rys. 4. Czas trwania wartości nut	13
Rys. 5. Sylaby rytmiczne	13
Rys. 6. Rotacja ciałem	15
Rys. 7. Praca wahadła	15
Rys. 8. Takt	20
Rys. 9. Dzwonki i klawiatura instrumentów klawiszowych	78

Bibliografia

- Barcicka W., *Muzyka w szkole dla klasy I–II*, Kielce 1991.
- Bogdanowicz M., oprac., *W co się bawić z dziećmi*, opr. Gdańsk 2004.
- Brzezińska R., *Muzyka i ruch w przedszkolu na cztery pory roku*, Kielce 2011
- Burowska Z., Karpała B., Noworol B., Wilk A., *So mi la*, Warszawa 1996.
- Gordon E. E., *Sekwencja uczenia się w muzyce*, Bydgoszcz 1999.
- Habela J., *Słowniczek muzyczny*, Kraków 1988.
- Ingot U., Jackowska A., Szcześniak B., *Rytmika dla smyka*, Wrocław 2012.
- Janiszewscy A. A. (red), *Sing a Song*, red. Płock 1994.
- Kwiatkowska H., *Nowe orientacje w kształceniu nauczycieli*, Warszawa 1988.
- Manturzevska M. Kotarska H., *Wybrane zagadnienia z psychologii muzyki*, Warszawa 1990.
- Matuszak L., *Wędruj po krainie muzyki*, Włocławek 2014.
- Przychodzińska M., *Wychowanie muzyczne – idee, treści, kierunki rozwoju*, Warszawa 1989.
- Wilk A., *Wybór i systematyzacja repertuaru wokalnego*, Kraków 1996.
- Wójcik T., Cyrański Cz., Żaba-Żabińska W., *Moje 3 i 4 lata*, Kielce 2012.
- Żaba-Żabińska W. (red), *Moje 3 i 4 lata. Scenariusze zajęć muzyczno-ruchowych*, Kielce 2012.

This image shows a page of ten blank musical staves. Each staff is a five-line system with a treble clef (G-clef) positioned at the beginning. The staves are arranged vertically and are completely empty, with no notes or other musical markings. The page number '209' is located in the top right corner.

